

בעוהשי"ת

קונטרס עבודת התפלה שבת

כולל

פירוש על דרך הפשט על כל קטע וקטע מתפלות
העמידה של שבת

פסקים מרשכבה"ג מרן הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל

נלקט ונערך בעזרת החונן לאדם דעת

על ידי

מאיר הלוי בירנבוים

מהדורה רביעית

שנת ה'תשנ"ט

אשמח לקבל כל הערה או הודעת טעות הדפוס

© Copyright 1996 by:
Mayer Birnbaum
81 Ascension St.
Passaic, N.J. 07055
973-778-8536

**כל הזכויות שמורות להמו"ל
כולל זכות תירגום או צילום כל הספר או חלק ממנו**

**בארץ ישראל אפשר להשיג את הספר אצל:
ר' יששכר דוב בירנבוים
אור החיים 15, קרית ספר
08-9740446**

Printed in Israel

הסכמת רשכבה"ג מרן הגראמ"מ שך שליט"א

אלעזר מנחם מן שך

קרית הישיבה

בני ברק

כ"ס"ה, י"א אדר א' תש"ח, י"א אדר א' תש"ח, י"א אדר א' תש"ח

הנה ראיתי מאת הרה"ג היקר מהור"ר מאיר הלוי בירנבוים שיח"י קונטרס
"עבודת התפלה" אשר בו מבאר ומפרש כל מילה ומילה מתפלת שמונה עשרה שלא
יהי ח"ו מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזין. וכל מה שפירש וביאר
ממקורות מוסמכים. ואף שגודל מעלת התפילה מבואר בתו"ל אבל כמה ההרגל גורם
שנאמר התפילה כמתעסק ובלא כוונה ובמהירות וחושב שיוצא ידי חובתו. לזה הוא
בא לעורר ולהסביר שכל אחד ואחד ימצא בו יותר מהחיוב לתת עיונו בתפלה. וכאשר
נוכחתי לדעת שהדברים יוצאים אך ורק לשם שמים בודאי יכנסו בלב כאו"א
וישפיעו הרבה.

אשר יתעורר

ואם בני ברק יתעורר ויפיק תועלת

הנה ראיתי מאת הרה"ג היקר מהור"ר מאיר הלוי בירנבוים שיח"י קונטרס

אשר יתעורר

הנה ראיתי מאת הרה"ג היקר מהור"ר מאיר הלוי בירנבוים שיח"י קונטרס
"עבודת התפלה" אשר בו מבאר ומפרש כל מילה ומילה מתפלת שמונה עשרה שלא
יהי ח"ו מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזין. וכל מה שפירש וביאר
ממקורות מוסמכים. ואף שגודל מעלת התפילה מבואר בתו"ל אבל כמה ההרגל גורם
שנאמר התפילה כמתעסק ובלא כוונה ובמהירות וחושב שיוצא ידי חובתו. לזה הוא
בא לעורר ולהסביר שכל אחד ואחד ימצא בו יותר מהחיוב לתת עיונו בתפלה. וכאשר
נוכחתי לדעת שהדברים יוצאים אך ורק לשם שמים בודאי יכנסו בלב כאו"א
וישפיעו הרבה.

ואשאר בברכה מרובה שיפוצו דבריו ברבים ויתקבלו.

מנאי המכבדו ומוקירו

אלעזר מנחם מן שך

הסכמת מורנו ורבינו ראש ישיבת נר ישראל

בס"ד

המפורסמות אינם צריכים לראייה וזכות הרבים עמדה לצידו של הר' הג' מוה"ר ר' מאיר הלוי בירנבוים שליט"א אשר זה מכבר נתקבלו באהבה ושמחה ע"י צבור בני תורה שלשה ספריו הראשונים על תפילה ובשם עבודת התפלה נקבעו. והנה עתה זיכוהו מן השמים להוציא ספר רביעי הפעם על תפילות שבת. וספרו החדש ערכו כערך הראשונים אשר כבר העידו עליהם רבים וטובים ששואבים מימיו ברצון טוב. יהא רעוא שגם בספרו זה יסייעו רחמנא למצוא חן ושכל וטוב בעיני כולם.

החותם לכבוד המחבר ועבודתו
שמואל יעקב וינברג

ברכת אבי מורי שליט"א

בס"ד

כבוד בני יקירי הרב מאיר הלוי שליט"א

משגיח רוחני דישיבה גדולה דבייאון

יראה הרואה וישמח הקורא קונטרס עבודת התפלה - שבת, שהוא ספרך הרביעי. ככל חיבוריך הקודמים, הכרך החדש כולל פירוש על דרך הפשט על כל קטע וקטע של העמידות של שבת קודש.

שבת היא מעיין הנובע ברכה למתפללים העמידות בכוונה הרצויה כמו שמתחננים "קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמחנו בישועתך".

זכות ביאורך על תפלות השבת תעמוד לך שתזכה להמשיך בהוצאת ספרים אחרים ויפוצו מעיינותיך חוצה מתוך נחת והרחבת הדעת לאורך ימים ושנים.

"ברוך ד' אשר נתן מנוחה לעמו ישראל" ומלכים א' ח' נ"ו.

אביך המברך אותך בכל לב ונפש

נפתלי בן החבר ר' יששכר דוב הלוי בירנבוים

ספר זה מוקדש

לעילוי נשמות

ר' יהודה ליב בן ר' יהושע
שנידמאן

ואשתו חנה פייגא בת הרב אברהם

מאת בניהם

תוכן הענינים

הקדמה ..... ז

פתיחה ..... ט

מעריב לשבת ..... יג

שחרית לשבת ..... לד

מוסף לשבת ..... נב

מנחה לשבת ..... סט

מוסף לשבת ראש חודש ..... פו

פסקים ממרן רשכבה"ג הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל ..... צא

קונטרס עבודת התפלה

שבת

הקדמה

אודה ה' בכל לבב שזיכני להוציא לאור קונטרס זה על תפלות שבת, שהוא כחלק רביעי לסדרת "קונטרס עבודת התפלה". כמו החלקים על תפלות חול וימים הנוראים, חלק זה בא לפרש כל קטע וקטע מתפלות העמידה ע"ד הפשט כפי שנמצא בסידורי וספרי הראשונים והאחרונים. וע' בהקדמה ל"קונטרס עבודת התפלה - חול" למה עשיתי הפירוש על כל קטע, וגם לטעם שם החיבור הזה.

ומה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי שנתקבלו קונטרסים הנ"ל בחיבה אצל בני תורה וגם אצל תלמידי חכמים (עד ששמעתי שיש כמה מגדולי הת"ח בא"י שמשתמשים בו כל יום). ושמחתי לראות שיש כ"כ הרבה בני תורה שמשתוקקים להתפלל ביותר כוונה, שבאמת ההצלחה בתורה תלוי' בתפלה [כמבואר בנדה וע':] וע' ביערות דבש דרוש ד' (ד"ה ובדוק)).

כבר הזכרתי בהקדמה לקונטרסי על תפלות ר"ה שתחילת עבודתי בסגנון זה הי' על תפלות ראש השנה כשעדיין למדתי בישיבה דסטעטן איילנד. וכאן מקום הראוי להביע רוב תודתי והכרת הטוב לכל הרביים בישיבה הקדושה דסטעטן איילנד, ובמיוחד לרבי, הרה"ג ר' משה ברוך ניומאן שליט"א, לכל השפעתם עלי ועידודם בין בזמן שלמדתי שם ובין אח"כ, וגם על שזכיתי לראות מהם איך נראה ת"ח אמיתי, ועל שנתנו לי טעם והרגש לתפלה.

צרפתי לחלק זו כמה פסקים ששמעתי מפי הראש הישיבה פוסק הדור מרן רשכבה"ג מורנו ורבנו הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל בהל' שבת, ואגב זה הבאתי שאר הפסקים שזכיתי לשאול את הראש הישיבה ולשמוע תשובתם. והנני נותן הודאה מיוחדת למורנו ורבינו הרה"ג ר' שלו' ראובן פיינשטיין שליט"א, בנו של מרן זצ"ל, שעבר על כל הפסקים הללו עמי כדי שיהיו ראויים לדפוס.

וגם אקבע ברכה מיוחדת לידידי היקר ר' שמעון שיין שליט"א שהוא

חבר טוב אמיתי ויש לו חלק גדול בכל חברי. יה"ר שיזכה להמשיך לעלות בתורה ויר"ש ויפוצו מעינותיו חוצה וימלא ה' כל משאלות לבו לטובה.

והנני להכיר טובה לשיבה הקדושה נר ישראל בבאלטימאר בראשות מורנו ורבינו הרה"ג ר' שמואל יעקב וינברג שליט"א ובהנהלת דגול האישים ורב פעלים ה"ר נפתלי הלוי ניוברגר שליט"א, שזכיתי ללמוד שם הרבה שנים בכולל. יאריך ה' ימיהם ברוב עוז ושלוש ויזכו להמשיך עבודתם הקדושה להרמת קרן התורה.

ותודה מיוחדת לאחי ר' יששכר דוב שליט"א לכל טרחותיו בעד כל הקונטרסים וגם בעד קונטרס זה. תהא משכורתו שלימה מאת ה' וימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ויתברך הוא ומשפחתו בכל טוב סלה.

גם אביע תודתי להרב אבא צבי ניימאן שליט"א ולר' ראובן הכסטר שליט"א שעברו על חלק גדול מהקונטרס להעיר הערות נחוצות ולנפותו מטעויות סופר. גם הנני מאד מכיר טוב לר' ישראל דוד ברנדווין שליט"א לכל טרחותיו בסידור הדפסת ספר זה וגם ספרי הקודמים. לכל אלו תהא משכורתם שלימה מאת הבורא ית' ויתברכו בכל מילי דמיטב.

וברכה והודאה מיוחדת לאבי מורי הרב נפתלי הלוי בירנבוים שליט"א, ולאמי מורתי מרת חוה ולמשפחת אלטמאן) שתחי' לאי"ט, אשר רבות עזרוני בכל דבר וגם בהוצאת ספר זה. יאריך ה' ימיהם בטוב ובנעימות ובבריאות, וירו רוב נחת מכל צאצאיהם שיחיו, עד ביאת הגואל, בב"א.

וכן אודה לחמי הרב ראובן שנידמאן שליט"א ולחמותו מרת מאירה נעמי שתחי' לכל עידודם. חלק זה הקדיש חמי שליט"א ואחיו ר' דניאל שנידמאן שליט"א לעילוי נשמות הוריהם. בשנה שעברה נפטר אביהם ז"ל, שהוא ואשתו היו מהיחידים ממש מעירם ששלחו בניהם ללמוד בישיבה, ובעזה"ש"ת ראו פירות גדולים. יה"ר שספר זה יהי' זכות גדול עבורם.

ועיקר ברכתי לרעייתי מנב"ת רחל שתחי' שעומדת תמיד לסייעני ואשר מרוב אהבתה לתורה איפשרה לי לתת שעות אין מספר בהוצאת קונטרס זה, מלבד שאר מסירות נפשה כדי שאעלה בתורה וביר"ש. תהא משכורתה שלימה מאת ה'. ואני תפילתי לך ה' שתזכנו לגדל כל צאצאנו לתורה ויר"ש ונזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות ועובדי ה' באמת, ושנזכה לעשות נחת רוח ליוצרנו ית' כל ימי חיינו בתוך כלל ישראל.

ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שיהא קונטרס זה תועלת לרבים ושעי"ז נזכה לכל ברכות השבת ולגאולה שלימה, בב"א.

מאיר הלוי בירנבוים

פתיחה

יִתְבַּרְךָ הַבּוֹרָא וַיִּתְגַּדֵּל הַיּוֹצֵר שֶׁנֶּתַן לָנוּ מִתְּנֵה הַטּוֹבָה שֶׁל שַׁבַּת (וע' שבת י:),
 שֶׁהִיא הָאוֹת הַגְּדוֹל שֶׁבָחָר בְּנוּ בְּהִנְחִילוֹ לָנוּ אֶת יוֹם מְנוּחָתוֹ לְמִנּוּחָה (וע' רש"י
 שְׁמוֹת ל"א, י"ג). וְשַׁבַּת הִיא שׁוֹרֵשׁ הָאֲמוּנָה לִידַע שֶׁהָעוֹלָם הוּא מְחוּדָשׁ, וְאַחֲז"ל
 כֹּל הַמְּשֻׁמֵּר אֶת הַשַּׁבַּת כְּאִילוֹ מְקִיִּים כֹּל הַתּוֹרָה וְכֹל הַמְּחַלְלֵל אֶת הַשַּׁבַּת כְּאִלוֹ
 כֹּפֵר בְּכֹל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, וְהַכֹּל מִטַּעַם הַנ"ל דֵּהוּא שׁוֹרֵשׁ הָאֲמוּנָה * (מִשְׁנֵה בְּרוּרָה
 בְּהַקְדָּמָה לְהַלְכוֹת שַׁבַּת, וְעַ"ש).

הִנֵּה כֹל יְמֵי הַשַּׁבּוּעַ אָדָם טְרוּד בְּמִלְאַכְתּוֹ וְאֵין לוֹ פְּנְאֵי לְחֻשׁוֹב בְּזָה, וְלִכְּן
 הַקִּב"ה נִתֵּן לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּתְנָה טוֹבָה שֶׁל שַׁבַּת כְּדֵי שִׁיְהִי פְּנוּיִים מִמִּלְאַכְתָּם
 לְהִתְדַבֵּק בְּבוֹרָא עוֹלָם וְלִהְיוֹת אֶת הָאֲמִתּוֹ שֶׁהָעוֹלָם מְחוּדָשׁ. וְז"ל הַכְּתָב וְהַקְּבֵלָה
 (בְּסִידוּרוֹ בְּפִירוּשׁ "יִכְיָרוּ בְּנִיךְ וַיִּדְעוּ כִּי מֵאֲתָךְ הִיא מְנוּחָתָם"), יוֹדְעִים שְׁאֵין
 בִּיטוּל הָעַסְקִים בְּיוֹם הַשַּׁבַּת לְהַמְצִיא מְרַגּוּעַ וּמְנוּחָה לְגוֹף מִן הָעֵמֶל וְהִיגִיעָה
 שְׁבִימִי חוֹל כְּאִשֶּׁר יִחְשְׁבוּ גוֹלְמֵי בְּנֵי אָדָם, אֲבֵל יִכְיָרוּ הַתְּכֵלִית הָאֲמִיתִי הַמְּכוּוֹן
 בְּשַׁבִּיתָה הַמְּלֹאכָה בּוֹ לִהְיוֹת סִיבָה אֶל שְׁבִיתָתָה הַנֶּפֶשׁ וַיִּשׁוּב דַּעְתָּה בְּעֵנִינִים
 אֶלְקִיִּים, לְפָנֵי הָאָדָם דַּעְתּוֹ וּמְחַשְׁבֹתוֹ לְהַגִּיֵּן הַתּוֹרָה אֲשֶׁר תְּרוֹמֵם אוֹתוֹ
 לְהַכְרִית גְּדוֹלַת הַיּוֹצֵר ב"ה וְרוֹמְמוֹתוֹ, עַכ"ל.

* וְהִנֵּה הָאָדָם בְּשִׁכְלוֹ הַבְּהִיר יִכּוֹל לְהַכִּיר שֶׁהָעוֹלָם מְחוּדָשׁ (וְדַהֲיִינוּ שֶׁהַקִּב"ה בְּרָא אֶת הָעוֹלָם) בְּמַעַט
 הַתְּבוֹנָנוּת, וְהוּא כ"כ פְּשוֹט עַד שֶׁכֹּל אֶחָד וְאֶחָד אֶפִּילוֹ בַּחוּר בֵּר מְצוּה מְחוּיֵב לְהֵאֱמִין בְּזָה,
 וְכַמֶּשֶׁ"כ בְּקוֹבֵץ הָעֵרֹת לְהַגְאֹן ר' אֶלְחָנָן וּוִסְרַמָּאן הִי"ד (בְּדוּגְמָאוֹת לְבִיאֹרֵי אֲגוּדוֹת ס'י
 א'). וְכַתֵּב שֶׁם עוֹד וְז"ל, הָאֲמוּנָה שֶׁהַקִּב"ה בְּרָא אֶת הָעוֹלָם הִיא מוֹכְרָחַת לְכֹל בֵּן דַּעַת, אִם
 רַק יֵצֵא מְכַלל שׁוֹטֵה וְכו' וְאֵיךְ אֶפְשֶׁר לְבֵן דַּעַת לֹמַר עַל הַבְּרִיאָה כּוֹלָה שֶׁנַּעֲשִׂית מֵאֵלֵי
 אַחֲרֵי שֶׁאֵנוּ רוֹאִים עַל כֹּל פְּסִיעָה סִימְנֵי חֲכָמָה עֲמוּקָה עַד אֵין תְּכֵלִית וְכַמָּה חֲכָמָה נִפְלְאוּ
 יֵשׁ בְּמִבְנֵה גוֹ[ן] הָאָדָם וּבְסִידוּר אֲבָרָיו וְכַחוּתָיו, כְּאִשֶּׁר יַעֲיִדוּ עַל זֶה כֹּל חֲכָמֵי הַרְפּוּאָה
 וְהִנְיָחוּ, וְאֵיךְ אֶפְשֶׁר לֹמַר עַל מְכוּנָה - מֵאֲשֵׁן - נִפְלְאוּ כִּזְאת שֶׁנַּעֲשִׂית מֵאֵלֵי בְּלִי
 כּוֹנֵת עוֹשֶׂה, וְאִם יֵאֱמָר אָדָם עַל מוֹרָה שְׁעוֹת שֶׁנַּעֲשֶׂה מְעַצְמוֹ הֵלָא לְמִשׁוּגַע יִחְשֵׁב וְכו'
 אֵיךְ נוֹאֵלוּ פִּילוֹסוֹפִים גְּדוֹלִים לֹמַר שֶׁהָעוֹלָם נַעֲשֶׂה בְּמַקְרָה, עַכ"ל. [וַיִּכּוֹל הָאָדָם לְרַאוֹת
 אֶת זֶה בְּפִשְׁטוֹת אֶפִּילוֹ בְּאֶבֶר א', וְנִקַּח לְדוּגְמָא אֶת הָעֵינַן. נִשְׁאַל אֶת הַמְּשׁוֹגְעִים שֶׁל
 זְמַנְנוּ (הָאוֹמְרִים שֶׁהָעוֹלָם הוּא מְקָרָה וְבֵא מֵתָאִים קִטְנִים שֶׁלֹּא הִיוּ בְּהֵם חַיִּים, וּמְעַצְמָם
 נִתְהוּ לְצוּרָה שֶׁהֵם הַיּוֹם) אֵיךְ נַעֲשֶׂה הָאֲבֵר הַנִּפְלֵא הַזֶּה? יִצְטַרְכוּ לֹמַר שֶׁהֵתָאִים הַקִּטְנִים
 וּפְשׁוּטִים אֵלוֹ "הַחֲלִיטוֹ" מְעַצְמָם יוֹם א' לַעֲשׂוֹת עֲצָמָם "חַיִּים" (מִי עֲשֶׂה אוֹתָם בְּעֵלֵי
 מוֹפְתִים שִׁיּוֹכְלוּ לְהַחִיֹּת מֵתִים?). וְאַח"כ "הַחֲלִיטוֹ" שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן כִּבֵּר שְׁצַרִּיכִים לְרַאוֹת
 מִה נַּעֲשֶׂה בְּעוֹלָם (וּמָא לְהֵם שִׁישׁ מִה לְרַאוֹת אוֹ שִׁישׁ מוֹשֵׁג "לְרַאוֹת" אִם שׁוֹם תָּא לֹא
 רָאָה מְעוֹלָם?). וְבִלִּי זֶה, מִי לִימַד אֶת הַתָּא הַפְּשׁוּט הַזֶּה לְהִיפֵךְ לְתָא שֶׁל רַאִי' שֶׁהוּא מוֹרְכָב מֵאִדָּ?
 עוֹד מֵאִיפָּה יִדְעוּ הַתָּאִים הַלְלוּ שִׁישׁ דְּבַר שֶׁל צִבְע שִׁיְהַכְּפוּ לְתָאִים שֶׁמְכִירִים צִבְעִים? וְלִמָּה

ובאמת, מלבד עצם השבת, נתן לנו הקב"ה עוד סייעתא דשמיא כדי שנוכל להגיע לתכלית זה. והיינו דאמרינן בגמ' (ביצה טז.) אמר ר' שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה לאדם בע"ש ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו. ומביא היסוד ושורש העבודה (ש"ח פ"ג) את דברי הז"ח [ריש יז.] א"ר נחמן נפש יתירה נתוספת באדם ביום השבת אמר לי רבי מאי נפש יתירה זו א"ל רוח הקודש ששורה עליו ומכתיר לאדם בכתר קדוש בכתרי המלאכים והוא מאותו רוח שעתידי לשרות על הצדיקים לעתיד לבוא, עכ"ל.

וצ"ב מה התועלת והתכלית של הנשמה יתירה? וז"ל הספורנו (שמות כ', י"א), על כן ברך ה' את יום השבת - בנפש יתירה והיא הבנה יתירה לעבודת הא-ל ית', עכ"ל. ועוד כ' (שמות ל"א, י"ז), והיא תוספת הכנה להשיג מה שכיון אליו הא-ל בשלימות פעולתו באמרו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, עכ"ל. נמצא שהנשמה יתירה ניתן לאדם להשיג ביום השבת את שלימותו ותכליתו.

ובספר ראשית חכמה כתב יותר אודות הנשמה יתירה, וז"ל ושער הקדושה פ"ג [אות ה']), ואחר שיום שבת הוא קודש מפני שהנשמות מתוספת בו, ראוי לעשות עיקר מהנשמה המתוספת לקדשה בקדושתה העליון וכו' **העיקר שתהנה הנפש יתירה הוא מכוונת התפלה** וחידושי תורה *, עכ"ל. הרי שעיקר הנשמה יתירה הוא לעלי' בתפלה ותורה וממילא צריכים להשתדל לכוון יותר בשבת מבימות החול. וכן מדייק ההפלא"ה בספרו פנים יפות (פ' יתרו ד"ה לא תעשה) מהגמ' (בשבת וקיג:) שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, וז"ל ואין הכוונה על רבוי דברי חול לבד, דא"כ הול"ל שלא ידבר בשבת דברי חול, אלא הכוונה הוא שיקדש את פיו ולשונו בקדושה יתירה בין בלימוד בין בתפלה כגון שלש ראשונות ששוין בשבת כמו בחול וכו' אותו דיבור של חול עצמו כשתדבר אותו בשבת יהי' בקדושה יתירה, עכ"ל. נמצא **שצריך להתפלל בשבת בכוונה יתירה מבימות החול.**

"החליטו" שצריכים לעשות יותר ממאה ושלושים מליון תאים ביחד בעין א' יש מהם שרואים רק לבן ושחור ויש שרואים צבעים? ומי אמר להם שיש מושג של תלת-מימדית? הקושיות על השטות הזו הם בלי סוף ומ"מ אומרים המשוגעים הללו שנעשה מאל'! (נע"ש בקובץ הערות). הלא פשוט הוא שהעין צועקת שיש לי בורא חכם המכוון כל דבר לתכלית נעלה. ובאמת כל א' צריך להתבונן בדברים פשוטים כאלו ואז יכיר בברירות את בוראו].

הכוזרי (מ"א פנ"ז) כ' עוד הוכחה שהעולם מחודש והיינו "השמעת על אומה החולקת בשבוע הידוע שתחילתו מיום ראשון והשלמתו בשבת? היתכן שישו בזה אנשי הציץ עם אנשי איי המערב מבלי התחלה והקהל והסכמה!" הרי עצם מנין ימי השבוע הוא הוכחה לבריאת העולם.

* לגבי חידושי תורה ע' שערי תשובה או"ח סי' ר"צ סק"ב) ויסושה"ע (ש"ח פ"ב), ואכמ"ל.

עבודת התפלה

יא

ורואים דבר מעוניין בתפלות שבת, וזה הוא שכל תפלות שבת משונות זו מזו, משא"כ שאר ימות השנה, אפי' ר"ה ויוה"כ, שווים תפלות שחרית מנחה ומעריב. וכבר הוקשו על זה הראשונים. ותירץ האבודרהם (עמ' קמ"ז) *, מפני ששבת נקראת כלה ** והקב"ה נקרא חתן, תקנו אתה קדשת על שם הקדושין שנותן החתן לכלה, ואח"כ ישמח משה על שם שמחת החתן בכלה, ואח"כ מוסף על שם התוספות שמוסיף החתן על כתובת הכלה או אי נמי על שם שמקריבין קרבנות כעין סעודות מצוה, ואח"כ אתה אחד על שם שמתיחד החתן עם הכלה, עכ"ל. וכ' היעב"ץ (בסידורו) על זה, והדברים נכוחים וליודע ומבין מדעתו לב משמחים, עכ"ל, ועע"ש. מכל מקום רואים שחז"ל תיקנו התפילות של שבת בסדר שנרגיש התקרבות להקב"ה ככלה לחתן. [ע' דרך ה' (ח"ד פ"ז אות ד')] שענין שבת הוא "קרבה גדולה אליו יתברך ודביקות גדול בו". וכמו"כ מצינו בדברים רבה (פ"א אות כ"א) שדורש "ביני ובין בני ישראל" (שמות ל"א, י"ז) שהקב"ה וכלל ישראל הם כמלך ומטרונה.

מבקשים בכל תפלה בשבת "רצה במנוחתנו", ואיך אפשר לבקש כך אם כל השבת שלנו היא רק מנוחת הגוף ולא לדברים אלו שניתן לנו הנשמה יתירה, דהיינו כוונה בתפלה ועסק התורה. וממילא מי שרוצה שירצה הקב"ה בשבתו יזכור מה שכתב הכתב הקבלה הנ"ל. וכמו"כ כ' הספורנו על הפסוק (דברים ה', י"ב) "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך" וז"ל, באותו האופן שצוך במרה כי אמנם שצוך שם על השבת, הודיע שלא יספיק לך שתקדשהו במה שתשבות בו ממלאכה אבל **שתעסוק בו בתורה ובמצות** כאמרו והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו, עכ"ל. ויתכן, שלכן סמכינו ל"רצה במנוחתינו" את הבקשה "קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך", שכיון שמנוחה כראוי הוא ע"י "שתעסוק בו בתורה ובמצות" לכן מבקשים אז עליהם ששיג שלימותינו.

איתא בשמות רבה (פכ"ה אות י"ב) א"ר לוי אם משמרים ישראל את השבת כראוי, אפילו יום אחד, בן דוד בא. למה, שהיא שקולה כנגד כל המצות, עכ"ל. יה"ר שנזכה לזה בב"א.

* ע"ש עוד תי' שהבאנו בהערה לשחרית אות ד'; וע"ע תי' בעיון תפלה על מעריב ד"ה אשר ברא.

** ע' ב"ק (לב:) שנקראת "שבת כלה מלכתא". וביאר המהר"ל (בחיל' אגדות שם) את ג' הלשונות וז"ל כי השבת היא השלמה כי העולם נברא בששת ימי המעשה וביום השבת וכדכתיב בקרא כי השבת הוא השלמת העולם ומצד השלמה הזאת מתחבר העולם אל השי"ת ולכן נקרא **השבת כלה שיש לה חבור אל בעלה** ונקראת עוד מלכתא וכו' כי יום זה מקבל קדושה אלקית. עע"ש.

למתפלל ולמעיין

(א) **בראש כל ברכה** נמצא השם שקראו אותה חז"ל וגם תוכן הברכה בקצרה (אם אין כולו מזומו בשמה) ע"פ עצת החפץ חיים בסוף ספר שם עולם ע"ש. לג' ברכות הראשונות התוכן מהחפץ חיים עצמו (שם).

(ב) **השתדלתי לבחור הפירוש** הפשוט ביותר ממה שראיתי במפרשים. וכאשר שתי פירושים היו נראים לי בשווה בחרתי הפירוש מהראשונים. (בהרבה מקומות שמתי מראה מקום לפירוש אחר במראי מקומות). מה שנכתב בסוגריים אינו מפירוש הפשוט של המילים אלא לתוספת ביאור או כרי לתת יותר טעם. ומה ששמתי בחצי מרובעים הוא מקטע אחר בתפלה, או לפניו או לאחריו.

(ג) **ההערות** הם לחזק הכוונה במקומות מיוחדות בתפלה או בנוגע לנוסח התפלה או לבאר פירוש התפלה יותר.

(ד) **המראי המקומות** הם המקורות העקריות שראיתי הפירוש (אע"פ שהרבה מהפירושים מצאתי בכמה ספרים). מטרת המ"מ היא כרי שכל א' יוכל לעיין במקור הפירוש ועי"ז יבין יותר כוונת הפירוש וגם, לפעמים, לראות הכרחם של המפרשים לפרש כן. כשהובאו כמה מקורות לקטע א', כוונתי היא, שמקצת מהפירוש לקוח מכל מקום שציינתי, וכתבתי המקורות בסדר שמופיע דבריהם בפירושי (ומה שבסוגריים במראה מקום הוא בסוגריים בפירוש). הבאתי ג"כ מראי מקומות לפירושים עקריים אחרים (כל מקום שנכתב ע"ע פ'). וג"כ כתבתי במ"מ כמה הערות קצרות.

(ה) **הרצה לקבל התועלת השלם** מקונטרס זו צריך להכין (לקרותו) קודם התפלה.

ראשי תיבות למראי מקומות

אב"ע - אבן עזרא	מחז"ו - מחזור ויטרי	ר"ש - ר' שלמה מגרמיזא
ה"נ - הללי נפשי (לר' אביגדור מיללער)	עב"י - עבודת ישראל	רשר"ה - ר' שמשון רפאל הירש
חס"א - חסידי אשכנז (בסידור ר"ש)	ר"י - ר' יהודה בן יקר	שבה"ל - שבלי הלקט

מעריב לשבת

אָדנִי (א) - ארון הכל (הארון שלי) ¹

שְׁפָתַי תִּפְתָּח - אנא פתח שפתי (כי מרוב פחד ובושה לא אוכל לפתוח שפתי) ²
 וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ - ועזור לי להתפלל בכוונה (פי ולבי שווין - שרק זה
 תהלה אמיתית) ³

אבות (ב.ג.) - או"א, קונה הכל, הגין על אברהם

בְּרוּךְ אַתָּה - (לשון שבח והודאה ש)מקור הברכות (הרובי) אתה (ה) ⁴

יהוה - ארון הכל (היה הרה ויהיה) ⁵

1 אֲזַכֵּרְכֶם בְּשֵׁם רַיָּם בֶּן חֲפַי 2 שִׁיחַ יִחַק 3 לֹדֵךְ מֵאֲמֵר אֲבִי כִלְלֵךְ אֲבִי סִיפֵךְ לֵיבִי 4 כִּד כִּקְמַח טֶרֶךְ נִרְכַּח
 1 אֲזַכֵּרְכֶם (ס' כִּלְחָן סִי קִלִּיל) 5 שְׂרִיעַ אֲרִיחַ סִי כִי

(א) נמצא כאן רמו לשלשה הדברים המבוארים במסילת ישרים (פי"ט) שצריך האדם להתבונן בהם כשהוא בא להתפלל: (א) שהוא עומד ממש לפני הבורא ית' - מרומו בתיבת "אד-ני"; (ב) שיתבונן על רוממותו ית' - מרומו בתיבות "שפתי תפתח", שהיא בקשה שבאה מרוב פחד ובושה מרוממותו ית' (כמבואר בשיח יצחק, וע"ע לב אליהו ח"ג עמ' ש"כ); (ג) שצריך להתבונן בשפלות האדם ופחיתותו לפי חמירותו - מרומו בתיבות "ופי יגיד תהלתך", שזה מראה שצריך סיעתא דשמיא לכל דבר, אפילו דבר קל כדריבור. וע' תוצאות חיים [למחבר ס' ראשית חכמה] (אות קע"ח) שהקדימו חז"ל פסוק זו לתפלת י"ח מפני שכשיסתכל האדם בכוונת פסוק זו ימשיך עליו יראה ויבא לכוון בתפלתו, וע"ש מש"כ בכונתו.

(ב) צריך לזוהר הרבה באבות לכוין פירוש המלות כי מצד הדין צריך לחזור ולהתפלל אם לא כיוון (או"ח סי' ק"א). ומביא המ"ב (סי' ק"א ס"ק ד') שהידי אדם כתב שאם נזכר קודם שאמר בא"י בסוף הברכה שיחזור לומר מאלקי אברהם וכו'. ואם כבר חתם הברכה, כ"ו שלא התחיל אתה גבור יהרהר כל ברכת אבות בלבו בכוונה ואח"כ יתחיל אתה גבור ויוצא ידי חובתו (לשכנו תדרשו ח"א הוצ' ד' עמ' ע"ד בשם החו"א, וכ"פ בילקוט יוסף).

(ג) טעם הכריעות בתחלת וסוף אבות הוא כי היא כוללת כל השבחים שהם מעין ית' וכן עיקר ברכה זו להורות יתוד אלוקותו, ולכן כורעים להראות הכנעה (בית אלקים שער התפלה פ"ח).

(ד) פירשתי כאן כפירוש רוב הראשונים שמצאתי, והם: כד הקמח [רבינו בחיי] (ערך ברכה), אבודרהם (עמ' ל"ג), אבן עזרא (שמות י"ח, י'), שושן סודות (קארעץ תקע"ד דף גג; וע"ש שמסביר בזה את הגמ' בברכות ז. שהביא הרשב"א דלקמן), ספר החינוך (מצוה ת"ל), ספר הנצחון (סי' קל"א) [מובא גם במסה משה סי' ק"י ובסידור ר' הירץ ש"ץ]. ספר העקרים (מאמר שני פכ"ז), וגם בשו"ת הרשב"א (ח"א ס"ס תכ"ג). וקירוב לזה פירשו: אבן ג'אנח (ברך), רבינו חננאל (מובא באו"א ה' ק"ש סי' ח', וע"ש שמסביר בזה הגמ' בברכות ז. ישמעאל בני ברכני) רש"י (עזרא ז', כ"ו) [וכן מוכח ברש"י ברכות יא: סד"ה ברך], רד"ק (ספר השרשים - ברך), וחוקוני (בראשית כ"ד, כ"ו) שפירשו שברוך הוא לשון שבח לבד (ולא הזכירו שזה תואר או מקור הברכות).

אמנם ידוע הנפש החיים (ש"ב, פ"ב דאין פי' "ברוך" תהלה ושבח כמו ששומה בפי ההמון (ותמוה מאד שלא

אֱלֹהֵינוּ – תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית⁶
 ואלהי אבותינו – ושהשגיח לאבות הקדושים בהשגחה מיוחדת (שכרת עמם
 ברית להם ולזרעם) (ה) ⁷

אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם – שכרת ברית עם אברהם אבינו (בעבור דרכו אל התכלית –
 חסד) ⁸

אֱלֹהֵי יִצְחָק – [ונ]כרת ברית עם יצחק אבינו (בעבור דרכו אל התכלית –
 יראה-עבודה) ⁹

וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב – וכרת ברית עם יעקב אבינו (בעבור דרכו אל התכלית –
 אמת-תורה) ¹⁰

הָאֵל – הוא החזק [כל הכוחות שלו] (במדת הרחמים) ¹¹

הַגְּדוֹל – [ש]כל הגדולה שלו (במדת החסד) ¹²

הַגְּבוּר – [ונ]כל הגבורה שלו (במדת הדין) ¹³

6 עלת תמיד פ"כ (וכ"כ עלי שור ח"צ כוף עמי' שפ"ח, ע"ש) 7 כ"ג צמודים (ספרנו שמוט ג', ע"ז) [ועי' אדרת חל"י בראשית ח', א' שנקלה חלקי אצותיו אצרכס יחזק ויעקב לפי שכוו מושגחים מאלו כשגחה פרטיות] 8 כ"ג ומכתב מאליו ח"ג עמי' ע"ט 9 שם ושם ומכתב מאליו ח"צ עמי' קס"ח 10 שם שם ושם 11 סידור הרוקח (עלת תמיד פ"כ) 12 מכתב מאליו ח"ג עמי' פ"ב וח"ד עמי' ס"ד 13 שם ושם

הרגיש בכל הראשונים הנ"ל שפירשו כן) אלא הוא לשון תוספת ורובי השפעתו בעולם (ע' מכתב מאליו ח"ג עמ' רע"ג) ומביא כך מהרשב"א, וכ"ה ברשב"א בחידושי אגדות לברכות ז. על הגמ' ישמעאל בני ברכני, ע"ש (וכ"כ בשו"ת הרשב"א ח"ה סי' נ"א, אבל ע"ש ח"א ס"ס תכ"ג). אמנם פשט זה קשה מאד בנוסח הברכות וכמו שהדגיש שם הכותב בעין יעקב (מהר"י בן חביב) ח"ל, מי יתן ואדע איך יתיישב בלשון ברוך אתה לומר שהוא ית' מרבה ומוסיף טובתו, עכ"ל, רע"ש. ובאמת במדרש (אתחית דר' עקיבא – נוטא ב') משמע ג"כ כמו שכתבנו, דאיתא שם, את ב"ת אמר להקב"ה רצונך שתבא בי את-עולמך שבי משבחין לפניך באי עולם בכל יום שנ' ברוך וגו', עכ"ל, וצ"ע. ולפי דברי רבינו בחיי (דברים ח', י') מתבאר הדבר קצת, ותחלה מביא הפשט שכתב הוא בכד הקמח ואח"כ מביא פ"י ע"ד הקבלה והוא כפירוש של הרשב"א, ע"ש. נמצא שהפירוש שכתב הנפש החיים הוא ע"ד הקבלה ולא ע"ד הפשט, וכיון שלא באנו אלא לפרש ע"ד הפשט לא הובא פ"י זה בפנים.

שוב ראיתי סידור ר' שתי (משנת שפ"ח) בברכת נטילת ידים וז"ל, הרד"ק וכל חשובי המדקדקים הוכיחו כי ברוך אינו פועל הן שנפרשנו לשון תהלה ושבח כמו ברכו י"י ולומר ברוך ער איז גילובט הן שנפרשנו לשון ברכה כמו וי"י ברוך ולומר ברוך ער איז גיבענשט כמו שמור ער איז גיהיט, רק הוא תאר והנה כשהוא סמוך אל הש"י כמו ברוך י"י אז הוא תואר פועל כי הוא המקור ומשפיע הברכות בל"א איין בענטשר וכ"כ האבודרהם, עכ"ל. ונפרש "ברוך אתה" בקיצור עם לשון הלב אליהו (חו"מ עמ' ש') "מקור הברכות אתה", והכוונה כמו שכתבנו.

(ה) הכוזרי (מאמר ג' סי' י"ז) כתב שבאבות יחשוב מעלת האבות ושברית האלקים קיים להם עד עולם (ע"ע תוס' שבת נה. ד"ה ושמואל). וכ' המכתב מאליו (ח"ג עמ' פ"ב) שכוין שכל א' מהאבות עבד את ה' במדתו המיוחדת מפרטם.

והנזקא - והוא לבדו ראוי לירא ממנו (שאינ ביד שום ברי' להטיב ולהרע
זולתו יתברך)¹⁴

אל עליון - (ש)הוא סיבת כל הסיבות (הכל מאתו יתברך)¹⁵
גומל חסדים טובים - תמיד גומל חסדים שאין בהם תערובות רע ומכוונים אל
תכלית הנרצה (מה שא"א לאדם לעשות)¹⁶

וקונה הפל - ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית (קונה הוא לשון עשי')¹⁷
וזוכר חסדי אבות - ובכל יום זוכר בשבילנו מעשי החסד של אבותינו¹⁸
ומביא גואל - וכסדר מקרב הגואל (כי כל הענינים המתגללים עלינו הם
הכנה לגאולה)¹⁹

לְבָנֵי בְנֵיהֶם - אפילו לדורות הרחוקים מהאבות (ואפילו אם תמו זכות אבות
מ"מ יגאל אותם)²⁰

לְמַעַן שְׁמוּ - שע"י הגאולה יתקדש שמו בעולם²¹

בְּאֵהָבָה - (וכן) מפני גודל אהבתו את ישראל [מביא להם הגאולה]²²

בשבת שובה זְכַרְנָנוּ לְחַיִּים - (בשעת הזכרון לחיים) תזכירנו לחיים בעוה"ז (כדי שע"ז נוכח לעוה"ב)²³

מִלֶּךְ חַפֵּץ חַיִּים - שאתה מלך שאינו חפץ במיתת רשעים אלא בתשובתם מדרכיהם ויחיו (ו)²⁴

וְקִתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים - וכתבנו בספר הצדיקים הנכתבים לחיים בעוה"ז²⁵

לְמַעַן - כדי שנוכל לעבוד אותך כראוי²⁶

אֱלֹהִים חַיִּים - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, שאתה החי האמיתי ונותן חיים לכל²⁷

מִלֶּךְ - [ה' הוא] מלך על הכל (ואעפ"כ מפני גודל אהבתו, הוא בעצמו [עתיד וכו'])²⁸

עוֹזֵר - שמסייע לאדם להצליחו במעשיו²⁹

וּמוֹשִׁיעַ - וחולצו מתוך צרתו³⁰

14 מכתב מאליו חיג עמי פינ ובי (ראשית חכמה שער יראה פינ לוח ביז) 15 כי (עבודה כהמיר) 16 עיון
חפלק ואנורכס 17 אנורכס ומנריס בראשית יד, יט; טיע פי נשיח ינחק 18 אנורכס ומכתב מאליו חיג
עמי סייד 19 טיה ינחק 20 ברוך שאלמי (וטור לריח טי קיג) 21 עלת תמיד 22 בית חפלק; טיע פי בקובץ
מאלמיס עמי רינ 23 ר' שלמה מגרמיזא-כוספת כופר) ר' רינ נשס ר נחיי סוף כאלזט; טיע פי במחזר ויטרי (עמי
שסיז) 24 ר' שלמה מגרמיזא; טיע פי נר יכודכ בן יקר 25 חסדי חשכנ ור נחיי שס 26 חפן חיים על ימים
טראיס עמי כיט 27 לריח טי כ ורדיק יומי ר, ר 28 לנ אליכו חרמ עמי טיה (מכתב מאליו חיג עמי טיה)
29 פשו ונה; טיע פי נשרים כרשכ"א חיי טי קטיז 30 שס

(ו) כ' ר' הירץ ש"ץ שיחשוב כאן הלא בשובו מדרכו וחי' ויגמור בדעתו לחזור בתשובה.

- ומגן - ומגין עליו קודם בוא כל פגע וצרה ³¹
 פְּרוּך אֵתָהּ יְהוָה - מקור הברכות אתה ארון הכל ³²
 מִגֵּן אֲבֵרָהֶם: - שהגין על אברהם (ובזכותו ממשך הגנתו עלינו) (מ) ³³

גבורות - תחיית המתים (מ)

- אֵתָהּ גְבוּר לְעוֹלָם - אתה לבדך גבורתך נצחית (ואין נופלת כך תשישות) ³⁴
 אֲדָנִי - ארון הכל ³⁵
 מְחִיָּה מְתִים אֵתָהּ - אפילו הגבורה הכי גדולה - תחיית המתים (שדוחה ממש
 כל חוקי הבריאה וסדריו) - אתה, ואתה לבר, עושה ³⁶
 רב להושיע - יש לך כח רב להושיע ³⁷

(בא"י) [מוריד הטל] - הוא מוריד טל לארץ בלי הפסק (ובלי טל אין
 העולם מתקיים) ³⁸

- [מְשִׁיב הַרוּחַ] - הוא הגורם לכל פעולות הרוח (שהרוח מסייע בכל חלקי
 הגשמים: כגון התאדות ונשיבת העבים למקום הצריך גשם) ³⁹
 [מְוֹרֵד הַגֶּשֶׁם] - ומוריד כל טפה וטפה למקום שהוא חפץ (ומזמין
 כל טפה לתכליתה ומטרתה בין לחיים בין לפורענות וכו') (ט) ⁴⁰

31 שם 32 לז אליכו חרית עמי' ע' 33 ע"פ שכי"ש רכב פי ד' ואחזרתיכם 34 ען יוסף 35 מ"ז סי' כ' סי"ק
 ג' 36 כחתי מחמיר ג' פ"ז ולוהי מחמד שם ומכתב מאליו ח"ג עמי' ע"ה ד"כ כי 37 רש"י (וח"י ישע"י סי"ג, א')
 38 רש"י חעניח ט"ף ג. ד"כ לפי 39 כ"י 40 אחזרתיכם ומכתב מאליו ח"ג עמי' ע"ז

(ו) איתא בשיר השירים רבה (פ"ד סוף פסוק ד') ר' ברכי' בשם ר' יצחק אמר, אמר אברהם לפני הקב"ה, רבש"ע לי
 נעשית מגן ולבני אין אתה נעשה מגן, אמר לו הקב"ה לך הייתי מגן א' שנאמר אנכי מגן לך, אבל לבניך אני נעשה
 מגינים הרבה, הו"ד אלף המגן תלוי עליי. והאבודרהם פ"ו ומגן בזכות אברהם, ואולי זה מקורו. וע"ע בעיני תפלה
 (ח) כ' הרוקח (עמ' ט') "ושלש הראשונות צריכות כוונה גדולה" כמבואר שם משום שהם שבחו של מקום "ובשבחו
 יכון בכל כחו". וכ' היערות דבש (דרשה א') שבברכה זו יתקע אמונת תחיית המתים בלבו באמונה שלמה.
 (ט) איתא בדברים רבה (פ"ו, ו') ר' יהודה בר יחזקאל בשעה שהי' רואה את הגשמים הי' מברך יתפאר ויתגדל שמו
 של מי שאמר והי' העולם שהוא ממנה אלף אלפים ורבי רבבות של מלאכים על כל טפה וטפה שיורדת !!

מְכַלְכֵל חַיִּים בְּחֶסֶד - הוא נותן מזונות ושאר צרכים לכל הבריות בחסדו
(ולא בצדקת הבריות) ⁴¹

מַחִיָּה מְתִים בְּרַחֲמֵים רַבִּים - מחיה גם המתים שאינם ראויים כל כך ברחמיו
המרובים (שמחפש עליהם זכויות שיהיו ראויים לתחה"מ) ⁴²

סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים - סומך לכל מיני נופלים (כגון מחמת עניותם או שנפל רוחם) ⁴³
וְרוֹפֵא חוֹלִים - ורופא חולים מכל סוגי מחלות (אפילו אלו שהרופאים
מתייאשים עליהם) ⁴⁴

וּמְתִיר אֲסוּרִים - ופותח קשרי כל מיני אסורים (כגון שנותן תנועה לאברים
שהיו כאסורים בעת השינה, ולוולד במעי אמו) ⁴⁵

וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפֶר - ועתיד לקיים הבטחתו למתים להחיותם ⁴⁶
מִי כְמוֹךָ - מי יכול לעשות כ"כ הרבה גבורות כמוך (בכמות) [שיש גבורות
עד אין מספר (כגון לכל יחיד ובכל וטפת גשם)] ⁴⁷

בַּעַל גְּבוּרוֹת - שכל הגבורות שלך ⁴⁸
וְמִי דוֹמָה לָךְ - ומי יכול לעשות אפילו א' מהגבורות כמוך (באיכות) [שכל
דבר הוא גבורה עד אין תכלית] ⁴⁹

מְלֶךְךָ - מלך על הכל ⁵⁰
מְמִית וּמַחֲיָה - שממית ומחיה בהרבה ענינים (כמו עניות ועשירות או חולי
ובריאות או השינה והיקיצה שהם כמתים שחיו) ⁵¹

וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה - וכצמיחת היכול (ע"י כליון הזרע, שמצמיח יכולו ביתר שאת
משהי' בקדמותו) מביא הישועה - שהיא תחה"מ (שיהי' חיים מעולים) ⁵²

⁵³ בשבת שובה מִי כְמוֹךָ אֵב הַרְחָמִים - מי כמוך שמרחם על בנו כמו שאתה מרחם עלינו שאתה אב הרחמים ⁵³

זוֹכֵר יְצוּרְיוֹ לְחַיִּים בְּרַחֲמֵים - (על כן) זוֹכֵר את בריותיו ברחמים לחיים ⁵⁴

41 לְחַזְרוּכֵס 42 שִׁיחַ יִלְחַק וְחִיָּה עַל תְּפִלָּה 43 רַיָּן בְּן יִקְרָא (רַיָּא וְכִיָּן עַל "סוֹמֵךְ" בְּחַשְׁרִי) 44 שִׁיחַ יִלְחַק
45 מְלִוּת חַלְסִים קַמְיָו, ז' (כִּיָּן, וְרִיָּשָׁה לְרִיָּח סִי קִיד סִיק חִי) 46 שִׁיחַ יִלְחַק וְלְחַזְרוּכֵס 47 תְּפִלָּה שְׁלִימָה
48 סִדוּר כְּרוֹקַח 49 תְּפִלָּה שְׁלִימָה 50 לֵב חַלְסִי חִיָּיָן עַמִּי שִׁיחַ 51 לְחַזְרוּכֵס; עִיָּע פִי בְּרַיָּי בְּן יִקְרָא
52 זוֹכֵר שְׁטֵם וְרַיָּי בְּן יִקְרָא [וְכַמְרִיָּךְ מְלִיָּו בְּשֶׁבַע בְּשֶׁמְרִית יִלְחַק זוֹמַח לָךְ מוֹשִׁיעֵנו לְחַיִּים כְּמַחֲסִי] 53 סִדוּר כְּרוֹקַח
54 (שֵׁס) וְרִי יִכּוֹזֵב כְּחַסִּיד

וְנֶאֱמַן אֶתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים – ומכל הגבורות הנזכרות (שהן מעין תחה"מ) יש

להאמין שאתה עתיד להחיות המתים⁵⁵

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה – מקור הברכות אתה אדון הכל⁵⁶

מִחֵיה (י) הַמֵּתִים: – המחיה כל המתים (בעתיד, מאדם עד זמן התחיה) (כ) (כ)⁵⁷

קדושת השם – האל הקדוש (ב)

אַתָּה קְדוֹשׁ – עצמותך קדוש – מופרש ומובדל מהכל⁵⁸

וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ – ומצד פעולתך (הנהגתך את העולם) נראית קדושתך⁵⁹

וְקְדוּשָׁיִם – והמלאכים וישראל (שכולם נקראים קדושים)⁶⁰

בְּכָל יוֹם יִהְיֶה לְךָ סֶלָה – כסדר, כל יום לעולם משבחים אותך⁶¹

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה – מקור הברכות אתה אדון הכל⁶²

הָאֵל הַקְּדוֹשׁ: – [אתה] החזק המופרש ומובדל מהכל⁶³

בשבת טובה הַמְלִיךְ הַקְּדוֹשׁ: – [אתה] מלך על הכל המופרש ומובדל מהכל⁶⁴

55 תזכורס 56 לז אליכו חרימ עמי ט' 57 יסוד וטורס כעצורכ וכ"י 58 עיון תפלה 59 ט"ח ילמק (עיון תפלה) 60 יעצין (עיון תפלה ורשיי שמות י"ט, ר') 61 כ"י 62 לז אליכו טס 63 עלת תמיד ועיון תפלה [וכ"י מלודס אזכורס] 64 מחזור קרבן אהרן

(י) באלף המגן במטה אפרים (סי' תקפ"ב ס"ק ל"א) כ' שצריך לומר "מחיה" ולא "מחיה" וכך מביא מכמה סידורים (מהם: השל"ה והיעב"ץ). והאמת הוא שהתעוררתי שכל סידור או מחזור ישן שראיתי (למעלה משלשים) ממקומות שונות כולם גרסו "מחיה" בכל המקומות שהוזכר בברכה זו. אמנם מחזור (מנהג פולין וכו') דפוס ווין – שנת תק"ע (1809) ואילך כל מחזורי אשכנז שנתנו ל"מחיה", וצ"ע ג' ! [וראיתי גליונות מדפוס חדש של סידור ר' שבתי סופר הספרדים והתימנים הנוסח עדיין "מחיה", וע' עיון תפלה]. [וראיתי גליונות מדפוס חדש של סידור ר' שבתי סופר (שיצא פעם א' בשנת שפ"ח) וכתב שצריך לומר "מחיה" מפני שהוא סמוך ושכ"כ גם הרמ"ע מפאנו (וכ"כ העבודת ישראל) ומ"מ לא שינו את הנוסח בעבורך, שהרי כל סידור ומחזור לא גרס כן לכמעט מאתיים שנה, ועדיין צ"ע ג.]. והנחתי הנוסח שלפנינו ע"פ עצת הגאון ר' אברהם יעקב הכהן פאם שליט"א אבל אמר ג"כ שיש להעיר על שינוי הנוסח, שבאמת יש קצת חילוק בפירושו של "מחיה המתים" הוא תואר (שם עצם) שהקב"ה הוא המחיה המתים, ו"מחיה המתים" הוא פועל שהקב"ה מחיה מתים, ודוק. וע' מש"כ בקונטרס עבודת התפלה – ראש השנה.

(כ) ע' יסוד ושורש העבודה והללי נפשי כאן שיש להתעורר בזה על גבורת ה' שיחיה כל המתים אע"פ שהגופים כבר נרקבו מכמה אלפי שנים, וכמה רבבות גופים עד אין מספר שנתערבו עצמותיהם אלו עם אלו, והם גופים שכלו ונשרפו לגמרי או נטבעו בים או שפפרם נתפור על הארץ והבורא ית' בחכמתו וגבורתו יכיר ויחבר כל גוף וגוף ויתן בו הנשמה השייכת לו !

(ל) כ' בספר חסידים (סי' קנ"ח), אל תשים חונת לבך רק לבקשות כי עיקר הכוונה לברכות ולשבת, ואם תכין רק בבקשות או יהיו למעלה שוטנים שאומרים אין ראוי לקבל תפלתו שבכבוד המקום אינו חושש לבקש בכונה ובדרך תחנונים.

קדושת היום – בריאת העולם (מ)

אתה קדשת את יום השביעי לשמך – אתה הפרשת את השבת משאר ימי

המעשה כדי שיעיד על שמך (שבראת את הכל בששת ימי המעשה) ⁶⁵

תכלית מעשה שמים וארץ – כי [יום השביעי] הוא סוף מעשה בראשית ⁶⁶

וברכתו מכל הימים – וברכתו בתוספת טובה (שזימנו לקבל הנפשות תוספת

חכמה) יותר משאר הימים ⁶⁷

וקדשתו מכל הימים – וצוית בשביתה ועי"ז קדשתו, ואם נעשה בו מלאכה

חמור הוא מכל הימים טובים (שאפי' יו"כ אין חיובו בסקילה) ⁶⁸

וכן כתוב בתורתך – וכן כתוב כל זה בתורתך (בראשית ב', א' – ג') ⁶⁹

ויכלו השמים והארץ (א) – והובאו לתכליתם בשלימות השמים והארץ ⁷⁰

65 מגיד לזק 66 ר"ט; ע"ט פ"י בטבי בשם העקידה שער ד' 67 רד"ק בראשית ב', ג' ולביע שם ושמות כ', י"א; ע"ט פ"י בלשונות 68 רד"ק שם ורש"י; ע"ט פ"י בראש 69 ע"י טור (לר"ח סי' רס"ח) ש"י דייכט"ל אלפני פניו קול, חלל אז רק להסדיר הכוסה וידן שאומרים גם הפסוק דייכט"ל (ולא מתחילים מייצחק) חלל הפסוק דייצחק"ל מוכיח על יוצרנו וכו' וקדשנו וכו' כמו ש"י להזיח הערוכה"ש שם סעיף ב' 70 רש"י ושיח יתחק

(מ) בתחילת שבת מזכירין תכלית השבת שהוא זכר למעשה בראשית. ואיתא בגמ' (שבת ק"ט): כל המתפלל בערב שבת – בתחלת שבת – ואומר ויכלו מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (עולם התפילות). וכמו"כ כ' בערוך השלחן (סי' רס"ח סע' ב') שעיקר ברכה האמצעי הוא או"א רצה במנוחתנו ואנשי כנה"ג הוסיפו בכל תפלה מענינה והיינו בלילה שהוא זמן כניסת השבת מזכירים קדושת השבת ובריאת בראשית ואומרים אתה קדשת וכו' ואומרים ויכלו כמו שאמרו בשבת כל המתפלל בע"ש ואומר ויכלו כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית.

והקשו הראשונים (אורחות חיים הל' שבת דף ס"א ע"ד והכלבו סי' ל"ה) וז"ל וצ"ע מאי מעליותא קאמר דנעשה שותף והלא גנאי הוא כלפי מעלה כל שניות ושותף. ואפשר לומר שהכונה בזה כי באמרו ויכלו שמראה בעצמו שמעלה עליו כל הכתוב בתורה לענין חדוש העולם ומאמין בו אמונה קיימת כאלו הוא ראה בעיניו מעשה היצירה וכמו שהוא עצמו שותף להקב"ה בעשיית המלאכה, עכ"ל. הרי האמונה שלימה במעשה בראשית שיש לו בשעת אמירתו עושה כשותף להקב"ה.

(ג) היסושה"ע מביא את הגמ' בשבת (ק"ט): שהאומר ויכלו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במע"ב, ועוד שם ששני מלאכי השרת מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחסאתך תכפור. וכ' עליו דבוראי לא הפליגו חכמי הגמ' וז"ל בגודל מעלת אמירתה על מי שהוא בלא לב ולב ידברו, אלא למי שבשעת אמירתו פרשה זו יתאמץ בלבבו אמונה שלימה ואמיתית על יחוד אלקותו ית"ש שהבורא ית' ברא עולמות תחתונים ועליונים עד אין קץ ומספר בששת ימי המעשה, וע"ז יכנס בלבו שמחה עצומה עד מאוד על גודל אלקותו ית"ש ושוכה להיות בחלקו וגורלו הקדוש לעבדו בכל מצותיו.

(ס) ע' רש"י עה"ת (בראשית ב', א') ביאר נפלא איך שטף מעשה בראשית הוא הסימן הכי מובהק להכיר שיש

וְכָל צְבָאָם. - וכל צבאם של השמים והארץ (צבא השמים - שני המאורות והכוכבים ומלאכים, וצבא הארץ - חיי רמש ודגים וכל צומח וגם האדם) ⁷¹ ויכל אלהים ביום השביעי - וכבר גמר תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם כשנכנס יום השביעי ⁷²

מְלֹאכְתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה - מלאכת יום הששי אשר עשה ⁷³ וישבת ביום השביעי - והפסיק ביום השבת (אע"פ שהי' בכוחו לעשות יותר) ⁷⁴ מִכָּל מְלֹאכְתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. - ממלאכת כל הבריאות אשר עשה בששת ימי בראשית ⁷⁵

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי - וברך תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם את השבת בתוספת טובה (שזימנו לקבל הנפשות תוספת חכמה) (ע) ⁷⁶ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ - וצוה את בני ישראל לשבות בו ועי"ז קידשו (שהוא קדוש ומובדל משאר הימים לפי ששוכתין בו ישראל) ⁷⁷

כִּי בַשַּׁבָּת מְלֹאכְתוֹ - כי בשבת פסק ה' מכל מלאכת הבריאה ⁷⁸ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים - אשר ברא תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם בששת ימי בראשית ⁷⁹

לְעִשׂוֹת. - מלעשות עוד מלאכת הבריאה ⁸⁰

71 רמזין בראשית ב', א' 72 רוקח, אריה סי' ה', חבני אליכו 73 אכן תורה בראשית ב', ב' (ויומר מצואר בלצניע שיטח לחרות הכדעס בצוף תומש תורת חיים) 74 הכתב וכתבנה בכרמנת דברי הגר"ח צאדקה אליכו (שס) 75 אביע (שס ובשיטת לחות) 76 רדיק בראשית ב', ג' ואביע שם ושמות ב', י"א; עי"ע פי צרשי ורמזין שם 77 רדיק שם 78 רוקח; וחוקיני שם 79 אריה סי' ה' 80 רמזין בראשית ב', ג' (וכמו"כ צפי צור שור שם שפי" ממכל מלאכתו אשר ברא לעשות ולתקן ממנו ציט"א; עי"ע פי בלצניע ורדיק שם

בורא כיון שלא נראה שום דבר חדש שנתהוה בבריאה מאז, ועוד שיש כ"כ הרבה סוגי דברים בכל מין (כגון שיש פירות שגדלים כל שנה ואחרים שגדלים פעם בג' שנים), ובכל דבר הקב"ה בתבונתו עשה גבול כשראה שהגיע לתכליתו ואמר די (ע' בר"ר פ"י אות ה' [ובמת"כ ד"ה מכוללים]). ורואים מזה שהכל נעשה בכונת פועל ובחכמה נפלאה, וממילא "יכולו" הוא העדות הכי גדול שיש בורא, ועע"ש, ואכמ"ל. ולפ"ז יתכן ש"יכולו" הוא הוכחה על מה שאומרים "לשמך".

(ע) כתיב בעשרת הדברות (שמות כ' י"א) "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשוהו". ופי' שם הספורנו: כי ששת ימים עשה ה' - והמכוון מהם שידימה האדם לבוראו כפי האפשרי, וזה בעיון ובתלמוד ובמעשה הבחיריי לרצון לפניו. וינח ביום השביעי -

אֶלְהִינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית ⁸¹

וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית ⁸²

רָצָה בְּמִנוּחֵתָנוּ - יהי לרצון ולקורת רוח לפניך במה שנוחין אנו בשבת (שתהא

מנוחתינו כפי רצונך) ⁸³

קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ - (ו)קדשנו מלמעלה (שתתן לנו לב קדוש ופרוש) שנעשה

מצותיך כתקונם ⁸⁴

וְתָן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ - ותן לנו סייעתא דשמיא שיהי' כל עסקנו בתלמוד

תורתך (ונהגה בו כל ימינו לשמור ולעשות) ⁸⁵

שֶׁבַעֲנֵנוּ מִטּוֹבָךָ - תשפיע עלינו טובה באופן שיהי' לנו סיפוק מהטוב שתתן

לנו (ולא נרדוף אחר תאוותינו) [ובזה נהי' ראויים לישועתיך] ⁸⁶

וְשִׂמְחָנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ - ותשמח אותנו ע"י הישועה שתעשה בשבילנו ⁸⁷

וְטַהַר לְבָבֵנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאֵמֶת (פ) - ותטהר לבנו ורעיונינו בעבודתיך שתהא רק

לשמה (בלי שום הטי' או מחשבת פגול) ⁸⁸

וְהִנְחִילָנוּ - ותנחיל [הקדושה הנשפעת משבת קדשך] אלינו ברצון ⁸⁹

יהוה - אדון הכל ⁹⁰

אֶלְהִינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית ⁹¹

בְּאֱהָבָה - בשביל האהבה שאהבתנו (כשנתת לנו את השבת כשהיינו במדבר) ⁹²

וּבְרָצוֹן - ובשביל הרצוי שרצית בנו (שרצית שקרבנותנו ידחו את השבת) ⁹³

81 עלת תמיד פ"ב 82 ע"פ כ"ע צמודים 83 מגיד לזק, רוקח עמי' תקלי"ז (רש"י) 84 (זוכר שלט) רוקח כאן וזעמי' תקלי"ז; ע"ע פ"י צמגיד לזק 85 רוקח כאן וזעמי' תרי"ג; ע"ע פ"י צען יוסף צשמרית 86 רש"י (שיח יאהק צצרכת צרך על"ט) 87 רוקח 88 קרצן אהבן [צמחזרי ר"ה הכהפס צווילגל וכו'רולגלג שנת 1829] (ען יוסף צמוסוף) 89 רוקח ושיח יאהק 90 מ"צ ס"ר כ" סקיג 91 עלת תמיד פ"ב 92 אבוזרכס 93 ר"י

שבו כבר נשלם כל הצריך להביא המכוון אל תכלית, ובשלמות תהי' המנוחה. על כן בריך ה' את יום השבת - בנפש יתירה, והיא הכנה יתירה לעבודת הא-ל יתברך, עכ"ל. ולכאורה י"ל שזה גם הכוונה כאן, שברך ה' את יום השבת כיון שבו שבת מכל מלאכתו, דהיינו, שכבר השלים הבריאה כל צרכו (ע' בר"ר ס"פ י' ובפ"י מהר"ו ד"ה מותחין), לכן בירכו כד"י ששיגו בני אדם תכליתם.

(פ) כ' היסושה"ע, יתפלל במחשבתו בשברון לב מאוד מקירות לבו להבורא ית"ש שיטהר רעיונו ולבו בעבודתו הקדושה שיהי' עבודתו רק לשמו הגדול, כי יש דברים שהיצר מרמה את האדם שהיא עבודה לשמה אך באמת אינה לשמה אמיתית.

שַׁבַּת קְדוֹשָׁךְ - [תנחילנו] (ההשפעה של) יום השבת, שהוא היום שקדשת ⁹⁴
 וַיִּנְחוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל - וַנְעִיז שְׁתַּנְחִילֵנוּ הַקְדוּשָׁה הַנִּשְׁפָּעַת מִשַּׁבַּת] יִנְחוּ בֵּינֵנוּ
 הַשַּׁבַּת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלְמֹת וּבִדְרוֹק ⁹⁵
 מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ - הַעוֹשִׂים קְדוּשָׁה בְּשִׁמְרַתְּךָ אֶת הַשַּׁבַּת (שאי עשיית מלאכה
 בַּשַּׁבַּת הוּא עֲדוּת שֶׁהַקְּב"ה הוּא בּוֹרָא וּמְנַהֵיג אֶת הָעוֹלָם) ⁹⁶
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ - מְקוֹר הַבְּרֻכּוֹת אַתָּה אֲדוֹן הַכֹּל ⁹⁷
 מְקַדְּשֵׁי הַשַּׁבַּת. (x) - הַמְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבַּת (דְּקַבֵּעַא וְקִימַא) ⁹⁸

רצה - שיחזיר העבודה בבית המקדש (ק)

רְצָה - תְּהֵא לָךְ נַחַת רוּחַ ⁹⁹
 יְהוָה - אֲדוֹן הַכֹּל ¹
 אֶלְהִינּוּ - תְּקִיף בְּעַל הַיְכֹלֶת וּבְעַל הַכּוּחוֹת כּוֹלֵם שֶׁמִּשְׁגִּיחַ עֲלֵינוּ בַּהֲשִׁיגָה פְּרִטִית ²
 בְּעִמְךָ יִשְׂרָאֵל - בְּעִמְךָ, אֶע"פ שְׂאִינָם רְאוּיִים (כִּי הֵם מִתְּפַלְלִים לְפָנֶיךָ עַל בְּנֵי
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) ³
 וּבְתַפְלָתָם - וּבְתַפְלָתָם עַל בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ [תְּהֵא לָךְ רְצוֹן] ⁴
 וְהִשָּׁב אֶת הָעֲבוֹדָה - וְהַחֲזֹר עֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ ⁵
 לְדַבֵּר בְּיָתֶךָ - (אֲפִילוֹ) לְקַדֵּשׁ הַקְדוּשִׁים (שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה הַכִּי קְדוּשָׁה). ⁶

94 שִׁיחַ יִלְחַק וְעִיף בְּרִשְׁמֵי בְּיָדֶיךָ, ג' 95 שִׁיחַ יִלְחַק 96 הִשָּׁב 97 לֵב אֲלֵי חוֹרֵי עַמִּי ט' 98 רִי (מִשְׁחִיב יִרְעַ
 שִׁיחַל מְקַדְּשִׁים וְלִכְנֵי מְכִימִים מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַאֲמִיט כְּלִמְתָא דְּפִסְחִים ק"ג) 99 פֶּשֶׁר דְּכ"ג 1 אֲרִיחַ ט"ו כ'
 2 עֲלֵה תְּמִיד פִּיכָה 3 רִיחַ (רִיחַ בְּיָדֶיךָ) 4 רִי בְּיָדֶיךָ 5 כִּי 6 לְעִתָּהּ דְּלִצְרִיכָהּ

(x) יְכוּן בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, אֲנִי נוֹתֵן לָךְ ית"ש שְׂכַח וְהוֹדָא גְדוּלָה עַל הַמְּתַנָּה הַגְּדוּלָה שֶׁנָּתַתְּ לָנוּ הִיא שַׁבַּת קְדוּשָׁה, וְיִתֵּן
 הוֹדָא זוּ בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה (יִרְשָׁה"ע).

(ק) כ' בְּדַרְכֵי חַיִּים (אוֹת מ"ו) שְׂקוּדָם בְּרַכָּה, זוּ יִקְבַע בְּלִבּוֹ לְאַהֲבָה אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל יְהי' מְאִיזָה מְדִינָה אוּ מְאִיזָה
 חֲבוּרָה שִׁיהי' שְׁהִי' מִתְּפַלֵּל שִׁירְצָה ה' בְּכוֹלָם. [ע' קוֹנְטְרָם אֲהַבְתָּ יִשְׂרָאֵל (מִהַחֲפֵץ חַיִּים) פ"ב דכ', הִנֵּה אֲנַחְנוּ
 מִתְּפַלְלִים בְּתַפְלָתָנוּ לְבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְאִין אֲנוּ מִתְּבוֹנְנִים עַל עֵיקַר הָעֵיכוּב שֶׁל בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְמָה אִם ה' בִּכַח
 הָעוֹן הַמֵּר שֶׁל שְׁנָאֵת חֲנָם לְהַחְרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֶע"פ שֶׁהי' אֲצִלָּם תּוֹרָה וּגְמַ"ח, כ"ש וְכ"ש שִׁישׁ בְּכַחוֹ לְגִרוּם
 שְׁלֵא יִבְנֶה בְּיָמֵינוּ אִם לֹא נַחֲזֵק אֶת עֲצָמָנוּ בְּכָל כַּחְנוּ לְסוּר מִעוֹן זֶה, וְעַע"ש].

וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל - והקרבנות שיקריבו על האש [תקבל ברצון]⁷
 וּתְפִלָּתָם - ותפלות ישראל שהם במקום הקרבנות⁸
 בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן - בשביל האהבה שאתה אוהב את ישראל תקבלם
 (הקרבנות ותפלתם) בנחת רוח⁹
 וְתֵהִי לְרָצוֹן תָּמִיד - ובלי הפסק (גם קודם שנוכה לבנין בהמ"ק) תעזרם
 שתהי' [עבודתם (באופן שתהי')] לך לנחת רוח¹⁰
 עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עֲמֶךָ - עבודת התפלה ו(כשיבנה הבהמ"ק) גם עבודת הקרבנות
 של ישראל¹¹

- ¹² אֱלֹהֵינוּ (ר) - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
- ¹³ וְאֵלֵהֶי אֲבוֹתֵינוּ - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית
- ¹⁴ יַעֲלֶה - יעלה [זכרונו ופקדוננו] (השמימה)
- ¹⁵ וְיָבֵא - ויבא [זכרונו ופקדוננו] (להיכל המלך)
- ¹⁶ וְיַגִּיעַ - ויגיע [זכרונו ופקדוננו] (לחצר המלך הפנימית)
- ¹⁷ וְיִרְאֶה - ויראה לטובה [זכרונו ופקדוננו] (לפני השכינה)
- ¹⁸ וְיִרְצֶה - ויתקבל ברצונו (דהיינו שיהא עת רצון כשיבואו לפניו) [זכרונו ופקדוננו]
- ¹⁹ וְיִשְׁמַע - ויכנס באזניו (כביכול) [זכרונו ופקדוננו]
- ²⁰ וְיִפְקֹד - ויושם על לבו (כביכול) [זכרונו ופקדוננו]
- ²¹ וְיִזְכֵּר - ויזכר לעולם [זכרונו ופקדוננו]
- ²² וְקִרְוֶנּוּ - זכירת השייכות אשר בינינו
- ²³ וּפְקֻדוֹנָנוּ - ותשומת לב עלינו לטובה

7 ען יוסף [כ"ג עיקר בראשונים, שהביאו פי הראשון של המוס' סוף מגמות סחם וכפי' האחרון בלשון י"מ (ומכס כעור ס"י ק"ב והאזכור בס'.) ומסדיו לשבח רק הביאו בפירוש הראשון, ושוב ראינו שגם הרוקח בסידורו פירש כן (ובכן מלאחי בנבדמת סידור ר' שניו מפיעמישלא ספ"ז שגם הוא כ"י שזה הכתוב), וכן הוכיח כ"ז שם צ"ח ק"ב שהוא דעת הגאונים, וכ"פ ה"ע"י שם שהוא עיקר. אמנם ידוע שהגרי"ח שם נקט לעיקר הכ"י האחרון צמוס' וקאי אזלעיל, וכן משמע כ"ז בן יקר]. 8 טור וביי ס"י ק"ב; וע"ע פי בנבדמת ישראל [ושם מלאחי שכ"ז ר' שניו (ש"ס)] 9 כ"ג בנבדמת המיטס, ועיון חפלה 10 ען יוסף בנבדמים, מגיד נדק, ר"ח ופשי-דבר 11 עיון חפלה 12 עלת תמיד פ"ה 13 ע"פ כ"ג בנבדמים 14 ר' שלמה מגמרי"ח (עמי ק"ג) וסידור הרוקח (עמי תל"ג) ועיון חפלה; וע"ע פי כ"ז [וכוא תמוכ לפי מה שמוזכר בפירוש לקמן דקאי אזכרונו ופקדוננו ו'ע"ג]. 15 עלת תמיד-חפלה חול בשם ספר החיים [וכוא ע"ד משל]; ע"ע מה שמוזכר בסידור הגרי"ח (חפלה חול) בשם הגרי"ח (בא"ח) 16 שם 17 שם (הדרת קודש) 18 עיון חפלה שם (עלת תמיד פ"ב בשם ספר החיים) 19 עלת תמיד שם 20 רש"י 21 אזכורכם 22 רש"י 23 שם

(ר) כ' היסושה"ע (ש"ט פ"ה) שיאמר יעלה ויבא בשברון לב מאוד ובכוונה עצומה במחשבתו להבורא ית"ש שירחם עלינו ויזכור אותנו ביום הוה כי הימים האלה נזכרים ונעשים העוררות גדול בעולמות העליונים על כל הנאמר.

עבודת התפלה

וְזָכְרוּן אַבּוֹתֵינוּ - וּזְכִירַת בְּרִית אֲבוֹת ²⁴

וְזָכְרוּן מְשִׁיחַ בְּן דָּוִד עֲבָדְךָ - וּזְכִירוֹן הַהִבְטָחָה שִׁבּוֹא מִשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד שְׁנִקְרָא עֲבָדְךָ (וְעִי' ז' יִקְרָב אֶת הַקֶּץ) ²⁵

וְזָכְרוּן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדְשְׁךָ - וּזְכִירוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ שֶׁעֲכָשִׂיו חָרַב (וְעִי' ז' יִרְחַם עָלֵי וִיבְנֶהוּ) ²⁶
וְזָכְרוּן כָּל עַמְּךָ בְּיַת יִשְׂרָאֵל - וּזְכִירוֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁעִדְיָן הֵם בְּגִלוֹת (שֶׁעִי' ז' תִּקְבֹּץ כּוֹלֵם בְּגֹאוּלָה הַעֲתִידָה) ²⁷

לְסַנְיֶךָ - יִבּוֹאוּ כָּל הַזְכוּרוֹנוֹת הָאֵלוּ לִפְנֶיךָ (כִּי פָנֵי ה' הִיא הַהִשְׁפָּעָה הַגְּדוּלָה) ²⁸
לְסַלְיֶכָה - לְהַצִּילָה [לְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל] ²⁹

(ו) לְטוֹבָה - וְלַהֲשִׁיעַ כָּל מָה שֶׁלְטוֹבַת שְׁלִימוֹת כָּל א' וּא' ³⁰

(ו) לְחֵן - וְיִבּוֹאוּ כָּל הַזְכוּרוֹנוֹת [לִפְנֶיךָ] כְּדִי שֶׁנִּמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי הַכֹּל ³¹

וּלְתַקְדֹּ - וְלִיתֵן לָנוּ בְּקִשְׁתֵּינוּ אֶע"פ שֶׁאֵינָנו רְאוּיִם לַכֶּךָ (וְהֵיינו בַּחֲסֹד) ³²

וּלְרַחֵמֵם - וְלִרְחַם עָלֵינוּ שֶׁלֹּא תַעֲנִישׁ אֹתָנוּ כִּפִּי מִעֲשִׂינוּ ³³

(ו) לְחַיִּים - וְלִיתֵן לָנוּ חַיִּים אֲרוּכִים בְּבִרְיָאוֹת וְטוֹבָה, ³⁴

וּלְשָׁלוֹם - וְלִיתֵן לָנוּ שְׁלוֹם לְגוֹף וּלְנַפֶּשׁ ³⁵

בְּיָוֵם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ / חַג הַמַּצּוֹת / חַג הַסֻּפּוֹת הַזֶּה

וְכָרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ - וְזָכְרָנוּ אֶרֶוֹן הַכֹּל תִּקְיָה בְּעַל הַיְכוּלָת וּבְעַל הַכּוֹחוֹת כּוֹלֵם שֶׁמִּשְׁגִּיחַ עָלֵינוּ בַּהֲשִׁגָה פְּרִטִית

בּוֹ לְטוֹבָה - בְּיוֹם הַזֶּה לִיתֵן לְכָל א' וּא' מָה שֶׁלְטוֹבַת שְׁלִימוֹתוֹ ³⁶

וּמְקַדְּנֵנוּ בּוֹ לְבִרְכָה - וְתוֹשִׁים לֵב עָלֵינוּ בְּיוֹם זֶה לִיתֵן לָנוּ רַבּוּי טוֹבָה וְהַצִּלָּה ³⁷

וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים - וְהוֹשִׁיעֵנוּ בְּיוֹם הַזֶּה שֶׁנּוֹכַח לְחַיִּים ³⁸

וּבְדָבָר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים - וּבַהֲבַסְחַתְךָ שֶׁהִבְטַחְתָּ לָנוּ לְהוֹשִׁיעֵנוּ וְלִרְחַם עָלֵינוּ ³⁹

חֲסֵם וְחֻגְנוּ - חֲמוּל עָלֵינוּ מִצַּד שֶׁאֵתָה יּוֹצְרָנוּ וְתֵן לָנוּ בְּמַתְנַת חֲנֻם [הַיְשׁוּעָה וְרַחֲמִים] ⁴⁰

וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ - [וְתִקְיִים הַבְּטַחְתְּךָ] וְרַחֵם עָלֵינוּ (אֶע"פ שֶׁאֵינָנו רְאוּיִם) וְתוֹשִׁיעַ אֹתָנוּ ⁴¹

כִּי אֱלֹהֶיךָ עֵינֵינוּ - כִּי עֵינֵינוּ מֵיִחְלוֹת לְךָ ⁴²

כִּי אֵל מֶלֶךְ - כִּי אַתָּה - הַחּוֹק - מֶלֶךְ עַל הַכֹּל ⁴³

חֻגְנוֹ וְרַחֲמֵם אֲתָה - (ו) אַתָּה נּוֹתֵן בְּמַתְנַת חֲנֻם וְגַם לְאִינָם רְאוּיִם ⁴⁴

וְתַחֲזִיגָה עֵינֵינוּ - וְתִזְכְּנוּ לְרֵאוֹת [הַשְׁכִּינָה] עֵינֵי בְּעֵין [שִׁיחַי] בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ ⁴⁵

24 ר"י 25 הַשְּׂרִיב (ר' הִרְבֵּן) 26 הַשְּׂרִיב 27 ר' הִרְבֵּן; וְעִי' פ' בְּחֻזְרוֹתֵיכֶם 28 שְׁפָחוּ חַיִּים עִמִּי קִיּוֹם
29 מִלֵּיל עוֹרָא ט', ח' (כַּפְּסוּק מִנְחָה בְּרִי'י) 30 הֵיךְ בְּשִׁים שְׁלוֹם 31 סִדּוּר הַרוֹקַח עִמִּי מַלְלִיד 32 שִׁיחַ יִלְחַק בְּצַרְכָּה
כַּמְעַזִּיר שִׁינָה 33 שֵׁם 34 עִי' מִשִּׁיב שִׁים שְׁלוֹם עִי' שֵׁם 35 שֵׁם 36 הַשְּׂרִיב וְעִי' הֵיךְ בְּשִׁים שְׁלוֹם 37 עִי' שֵׁם
הַשְּׂרִיב עַל יוֹפְקוֹנוֹי וְס' הַמְּקָרִים ב', כִּי 38 זֶה פָּשׁוּט לִד' רֵאשׁ הַשְּׂטָח כַּמְצוּרָר בְּשִׁמְשָׁה (רִיבָה נֹחַ) מִיַּם לִרְיָח לֵיַע.
39 פֶּשֶׁר דָּבָר בְּחַפְּלָה חוּל [וְאוּלָּי לְשָׁן הַכַּפְּלָה עִי' יִשְׁבֵּב ה' ה' אֵחַ שְׁבוּתָךְ וְרַחֲמֶיךָ] (דְּבָרִים ל', ג') 40 עִי' שֵׁם רֵאשׁ בְּשִׁמְעַת
קוּלָנוּ 41 שֵׁם 42 סִדּוּר כַּמְצוּרָר 43 עוֹלָה חַמִּיד פִּיבָה וְלִבֵּן חֲרִימַת עִמִּי שִׁיחַ 44 עִי' שֵׁם רֵאשׁ כִּרְבֵל 45 ר"י

בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים - כשתשיב שכינתך למקדש (אפי' אם יהי') ברחמים
(ולא בזכותינו) ⁴⁶

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה - מקור הברכות אתה אדון הכל ⁴⁷
הַמְחִיזֵר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן. - שיחזיר שכינתו למקדש ⁴⁸

הוֹדָאָה (ש . ת)

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ - אנחנו נותנים לך הודאה ⁴⁹
שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה - שאתה הוא אדון הכל ⁵⁰
אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה
פרטית (עכשיו) ⁵¹

וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ - והשגיח בהשגחה פרטית לאבותינו מתחילת עמנו (בעבר) ⁵²
לְעוֹלָם וָעֶד - [והשגחתך עלינו] בלי הפסק לעולם (לעתיד) ⁵³
צוּר חַיֵּינוּ - [אתה] בוראנו ותומך חיינו [לדור ודור] ⁵⁴
מִגֵּן יִשְׁעָנוּ - [ו]עומד להגן עלינו להצילנו מכל צרה וצוקה ⁵⁵
אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר - בכל דור בעוה"ז אתה [הצור והמגן שלנו] ⁵⁶

בן יקר (רי"ח) 46 ר"ח, ע"פ מלבי"ם זכ"מ זכ"ח, ג' מפני הערת המגיד זקק (שכבר החפלטו על ירושלים ועבשו מתפללים על ציון); ומטעם נשכח ס"י שכ"ח 47 לב אליהו שם 48 סדר היום ומלבי"ם שם (הפסוק מוצא צמולא דבר צמחור עבודה לצנות); וע"פ פי צדורו שלום על יצוה ירושלים" 49 ר"י בן יקר 50 ארי"ח ס"י כ" 51 עלת תמיד פ"ה (ליוני דרך) 52 כ"ג (ליוני דרך) 53 ר"ח (ליוני דרך) 54 רש"י 55 מגיד זקק צמח וי"ח, ועבודה תמיד 56 עבודה לצב צמח הגר"מ (רי"ח)

(ש) הקהילות יעקב (ברכות ס" ב"ו) מביא מהרוקח [עמ' ט'] דגורס בגמ' בברכות (לד'): דאם אינו יכול לכיין את לבו בכלין יכין וכו' באבות או בהודיות, וע"ז כתב הסטייפלר זצ"ל, וע"כ מי שלא כיוון באבות יזהר מאד שעכ"פ יכין במודים והיא יוצא בזה לדעת הרוקח וכו' ויוצא לדעת כמה פוסקים, עכ"ל. וע"ע בדעת תורה על אר"ח (ס"י ק"א סע' א') שמביא עוד ראשונים דגרסו כן, ע"ש. וע"ע עינים למשפט (ברכות ח"א עמ' קצ"ח ד"ה והנה).

(ת) כוונת ההשתחוואות בתחלה ובסוף מודים הוא להורות הכנעה ושפלות להיותנו בלתי ראויים שיתייחד שמו עלינו שברכה זו מיסודת על יחוד אלקותו עלינו לעולם ועד ושכל חיותנו וטובותינו ממנו (בית אלקים שער התפלה פ"ח). וכו' בסידור הרוקח שכשיאמר מודים יכין בכל כחו לעבוד ביראה לשם, וימשך מודים אנחנו לך, כי ההודאה אין לה שיעור, עכ"ל. ויזהר לקבל ע"ע במחשבתו בכריעה זו אונותו ומלכותו כעבר הכורע לאדונו, ובדאי יודה כל בר שכל שמי שכורע בלא לב קרוב הוא לזה שלא כרע כלל [וע' ב"ק (ט"ז) סע"א] ובתורת חיים שם שסיים כך, מי שאינו אומר בכל יום מודים אנחנו לך וכו' בכריעה ובכוונת הלב הרי הוא ככופר בו ית', עכ"ל] וא"י לאתה ברשה (י"סשה"ע).

גודה לך - (לשון עתיד) כסדר נביע לך (בינינו ובינך) הכרתנו את טובתך ⁵⁷

ונספר תהלתך - (לשון עתיד) ונגיד (לאחרים) חסדך וגדולתך ⁵⁸

על חיינו המסורים בידך - על קיומנו כל רגע (כל נשימה) המסור רק בידך ⁵⁹

ועל נשמותינו הפקודות לך - ועל נפשותינו המופקדות אצלך בכל לילה

בשעת השינה ⁶⁰

ועל נסידך שפקל יום עמנו - ונודה לך ונספרך על הנסים הנסתרים שנעשים

לנו בכל יום (א) ⁶¹

ועל נפלאותיך - ועל דרכי הטבע (שהם נפלאות ה') [שמחדש בכל יום,

תמיד] (ב) ⁶²

וטובותיך - ועל טובות שאתה עושה עמנו (כסדר) ⁶³

שפקל עת - שננפלאותיך וטובותיך הם] בכל חלקי היום ⁶⁴

ערב ופקר ופקרים - דהיינו לילה בקר וצהרים [עושה נפלאות וטובות] ⁶⁵

השוב - אתה הוא הטוב המוחלט ⁶⁶

57 כי 58 עס 59 עק יוסף נחמנו ריב כאן, וכי 60 חזרה: ע"ע פי בריא 61 ושי מנקס חמכ ומוסר חיל עני קריא; וע"ע פי בריא בן יקר 62 מלבי"ם חכמים טי, ב' וריא 63 טולס חכמות 64 רי בן יקר ור' שנתו בסוף הקדמתו כגלילית, ע"ש; ע"ע פי ברכי משכ וריח טי קפי"ז סק"ג 65 עס ושב, ותורת חיים ביק טז. בסופו; ע' רי בן יקר שכתב גם פי אחר ככתיבתו כיזוע בשם כגריא (תלמח ח"ט, חלל הכיח ילחק כתב כן) 66 לב חזות

(א) כ' ר' בחי' (בהקדמה לפ' כי תשא) "שאיך לך כל יחיד ויחיד בישראל שלא יארעו לו בכל יום נסים נסתרים!!"

(ב) התבוננות לרגע קטן בנפלאות הבורא יועיל מאד לכוונה כאן. ומה מאד כדאי (וואולי חובה) ללמוד שער הבחינה ברוכות הלבבות, שנמצאים שם המון מנפלאות הבורא. וגם ידוע כמה מדבר רשכבה"ג מרן הרב שך שליט"א מעניני שער הבחינה. וע"ע בעבודת התפלה על תפלת חול במודים (הערה ל') מש"כ שם, ומראה מקומות לספרים המדברים בענינים אלו. וע"ע בעבודת התפלה - ר"ה במודים (הערה ז'), ובעבודת התפלה - יו"כ במודים (הערה ל').

ולמשל, אכתוב גם כאן דבר פלא א' שבגוף האדם: הקב"ה עשה שני אונים לאדם באופן שיקלטו מה שיותר קולות, והם רגישים כ"כ שאפי' לחישה בצד השני של החרד נשמע לאזנו. בארון יש ג' חלקים: הארון החיצון, והוא תוף הארון שמתנועע מחמת כל קול דק או גדול לפי הקול. ואינו מתנועע כ"כ, שהנענוע הוא רק חלק א' מבליין של סנטימטר; ואז נכנס הקול לארון האמצעי, שבו ג' עצמות קטנים מאוד שמגדילים את נענוע האויר שנגרם ע"י תוף הארון ומוליך את הקול לארון הפנימי. הארון הפנימי הוא מורכב מאוד, ובו כמה עגולים המלאים נוזל ובהם כעשרים אלף סיבים קטנים מאוד שמנוענים בנחל - כל סיב לקול שונה - עד שאדם יכול להרגיש ארבעים רבוא קולות שונים! נענוע זה גורם כעין ניצוץ של חשמל שהולך לתוך עצב השמיעה (שיש לו כשלושים אלף מעגלי חשמל ברוחב של עזפרת של עפרון!) ומשם למוח. ושלילאה עצומה היא שהמוח יכול לפענח כל הקולות המעורבים ששמע בבת אחת (כגון אדם שמדבר אליו, וטלפון מצלצל, ואדם דופק על הדלת) ומודיע לו מה כל הקולות

פי לא כלו רחמיך - כי לא נמנע ממדת הרחמים שלך לעכב עונשים לראויים להם⁶⁷
והמרחם - ואתה הוא המרחם המוחלט (שלא רק מונע מהם העונשים אלא גם
נותן להם חסדים)⁶⁸

פי לא תמו חסדיך - כי לא נפסקו החסדים שלך עד שנותן גם לאינם ראויים
הללו חסדים⁶⁹

מעולם קנינו לך - מזמנים שעברו עד עתה היינו מצפים רק לך (ולא לשום
אדם)⁷⁰

על הנסים לחנוכה ולפורים דמוקפים נמצא בסוף הספר

ועל כלם - ועל כל הטובות והנפלאות שאתה עושה עמנו בתמידות⁷¹

יתברך - יהללך מכל קצוי הארץ בהכרת הטוב [על מעשיך - שמך]⁷²

ויתרומם שמך - ויהללך בהכרת גרולתך שניכר לנו ממעשיך (- שמך)⁷³

מלכנו - כיון שאתה מלכנו [מקוים שיתברך ויתרומם שמך]⁷⁴

תמיד - ברציפות, ללא הפסק, כל היום [יתברך ויתרומם]⁷⁵

לעולם ועד - [ובלי הפסק, כל יום ויום לעולמי עולמים]⁷⁶

בשבת שובה וכתוב לחיים טובים - ותכתוב לחיים טובים (דהיינו חיים בעוה"ז שיהיו טובים לעוה"ב)⁷⁷

כל בני בריתך - כל בני ישראל שבאו אתך בברית⁷⁸

וכל החיים - וכולם שיחיו בתחית המתים⁷⁹

יודוך סלה - יתנו לך הודאה (על טובותיך) בכל עת ורגע (יותר מ"תמיד") עד

עולם⁸⁰

ויהללו את שמך באמת - וישבחו את מעשיך (שמך) לשמה, בלי שום כוונה

אחרת⁸¹

67 כי, ועי' חרנוס איכה ג', כ"ג. 68 לז לזנות (וכ"ס). 69 כי, ועי' חרנוס איכה טז. 70 ענדת ישראל וריא 71 יאסכיע 72 ריא וכ"ג 73 טס ושט 74 כי 75 יענין וכ"ג 76 טס ושט וריא 77 ספר כלחון סי רפיג 78 מחזר שער אפרים-ורכ; ועי' פי בסיוור ווקח 79 רי בן יקר; עי' פי בשיח ילמק 80 כי, ריא, וחרנוס ומליד טכלס סימ, כ' 81 כי ועלס תמיד

ומאיה צד באים! ("נפלאות הבורא" עמ' כ"ג - כ"ז; ובית יחזקאל הל' דעות עמ' צ"ח). - כתב ר' יונה (שערי תשובה ש"ב אות י"ב, ע"ש) שאמרו חז"ל (ב"ק פה:): שהאון נכבדת משאר האברים!

הָאֵל - (אתה) החזק ⁸²

יְשׁוּעָתֵנוּ - המושיע לנו בכל צרותינו (ובתחיית המתים) ⁸³

וְעִזְרָתֵנוּ - ומסייע לנו בכל מעשנו ⁸⁴

סֶלָה - בכל עת ובכל רגע עד עולם [אתה ישועתנו ועזרתנו] ⁸⁵

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה - מקור הברכות אתה אדון הכל ⁸⁶

הַטוֹב שְׂמֵךְ - (אשר) שמך "הטוב" (שאתה טוב בתכלית הטובה) ⁸⁷

וְלֶךְ נֶאֱמָה הַהוֹדוֹת. - ולך לבדך ראוי ליתן הודאה בשלמות (שאתה מקור לכל

הטובות) ⁸⁸ (ג)

שְׁלוֹם (ד)

שְׁלוֹם רָב - שלום הכולל הרבה שלומות (ה) ⁸⁹

עַל יִשְׂרָאֵל עֲמֶךָ תְּשִׁים לְעוֹלָם - תן לכלל ישראל לעולם לפי שהם עמך ⁹⁰

כִּי אַתָּה הוּא מְלֶכֶךְ - שאתה הוא מלך על הכל ⁹¹

אֲדוֹן לְכָל הַשְּׁלוֹם - (ו)האדון על כל מיני שלומות (שביכולתך לעשות שלום

(בכל) ⁹² (ו)

82 (עיון תפלה) כ"ג 83 מלי"ד תכלים שם (ר"י בן יקר) 84 עי' תרגום תהלים שם - וסעיפונא, ר"עוזר" בלבוש
85 ר"ל ומלי"ד שם 86 לב אליכו חרי"מ עמי' ש' 87 עיון תפלה (כ"ג) 88 כ"ג 89 לב לבנות 90 אחרית
לשלוט 91 לב אליכו חרי"מ עמי' ש"א 92 זכני חיים ארת ס"ח

(ד) כ' היסושה"ע, ואיך ראוי לכיין בברכה זו וביחוד בהודאה של החתימה שלא מצא הבורא ית"ש ויתע' לברך את
עמו ישראל רק בברכת שלום כמרו"ל [במשנה סוף עוקצין] לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא
השלום, עכ"ל. ואיתא בויקרא רבה (פ"ט, ט') גדול שלום שכל הברכות וטובות ונחמות שהקב"ה מביאין על ישראל
חותמין בשלום בק"ש פורס סוכת שלום, בתפלה עושה שלום וכו'. וכ' ר' יונה בפרקי אבות (ספ"א) שלום הוא כולל
לכל טוב שבועולם ואין תכלית לתועלתו, עכ"ל. ובסדר היום (בסוף הברכה) כ', כי שלום כולל הכל ובאמצעות
השלום נוכח לכל ונתברך מהכל, עכ"ל. וכ' ההעמק דבר (במדבר ו' כ"ו) שבלי שלום אין נחת בשום ברכה, עכ"ל.
וע"ע לגבי שלום ביסושה"ע כאן ובספרי (שם), ויק"ר (שם), דב"ר (פ"ה, ס"ו), סוף ד"א זוטא, סוף ראשית חכמה,
ושמירת הלשון (ח"א שער הזכירה פי"א).

(ה) הצדה לדרך (מאמר א' כלל א' פל"ו) כ', כי שם שלום נגזר ממלת שלם שענינו תמימות מלוי וכו' ולכן יאמר
שלום על העדר מלחמה וקנאה וכו' וכן יאמר שלום על בריאות הגוף ועמידתו בשלוה והשקט ועל דרך זה נאמר
ואתה שלום וביתך שלום וכו' וכן יאמר שלום על מעלות שכליות ומעלות המדות וכו', עכ"ל. הרי לפנינו הרבה
מיני שלומות.

(ו) איתא בבראשית רבה (פ"ח אות ה') דבשעה שבא הקב"ה לברא את האדם וכו' חסד אומר יברא וכו' ואמת אומר

מעריב לשבת

כט

וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ - וטוב יהי בעיניך⁹³
לְבָרְךָ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל - להשפיע רבוי טובה והצלחה על כל א' וא' מעמך

ישראל⁹⁴

בְּכָל עֵת - בכל חלק מהיום⁹⁵

וּבְכָל שָׁעָה - ובכל חלק מהעתים⁹⁶

בְּשָׁלוֹמְךָ - בנתינת שלום בשלמות (שהשלום שלך הוא שלום בכל חלקיו)⁹⁷

בשבת טובה בְּסִפְּרֵי חַיִּים - בספר החיים של [ברכה ושלום ופרנסה טובה]⁹⁸

בְּרַכָּה - ריבוי טובה והצלחה⁹⁹

וְשָׁלוֹם - ושלום בין איש לרעהו¹

וּפְרִנְסָה טוֹבָה - ופרנסה ברוח ובנחת²

גְּזָרָה - נזכר ע"י מלאכים מליצי טוב³

וּנְקַתָּב לְפָנֶיךָ - ותכתבנו [לחיים טובים ולשלום] לפניך (דהיינו בהשפעה גדולה)⁴

אֲנַחְנוּ - אנחנו הנמצאים כאן⁵

וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל - וכן כל א' וא' מכלל ישראל⁶

לְחַיִּים טוֹבִים - [נזכר ונכתב] לחיים טובים אמתיים (שמכשירין לחיי העוה"ב)⁷

וּלְשָׁלוֹם - [נזכר ונכתב] לשלום בינינו בעצמינו (שנסתפק בגשמיות שיש לנו)⁸

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ - מקור הברכות אתה ארון הכל⁹

עוֹשֵׂה הַשְּׁלוֹם. - העושה שלום בין הכל (כל כוחות הבריאה)¹⁰

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ - מקור הברכות אתה ארון הכל¹¹

הַמְּבַרְךָ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם. - המשפיע ריבוי טובה והצלחה על עמו

ישראל בנתינת שלום (שהוא כולל הכל)¹²

93 אזכורו 94 סדר היום 95 היג מודים 96 ען יוסף צנרכהמ"ז 97 היג 98 דרשות חת"ם (סוף דף שס"א) 99 ע"פ העקרים היגל 1 חת"ם תורת משה דברים דף סח. 2 ע"פ בקשה שאומרים הקהל צנכח כהנים קודם שלום 3 סידור הרוקח 4 ע"פ חת"ם דרשות שם וע"פ שפתי חיים עמ' קי"ז 5 ע"פ דובר שלום היגל 6 שם 7 חת"ם תורת משה שם 8 שם [דכנר נקשנו לשלום צריש פיסקה וז] 9 לב אליכו שם עמ' ש' 10 ע"פ ישע"י מ"ה, ז' (אחריית לשלום ריש צרכות ק"ש) 11 לב אליכו שם 12 ע"פ עקרים היגל וסדר היום

אל יברא וכו' צדק אומר יברא וכו' שלום אומר אל יברא וכו' מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ וכו', עכ"ל. ואמר הגר"א (חי' וביאורי הגר"א על ברכות סד. ד"ה הנפטר) שהשלום נשאר למעלה, ועע"ש. ואולי לכן נקרא "ארון לכל השלום" שכולו נשאר למעלה.

תחנונים (1)

אלהי - אתה תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם ובכל זאת אתה משגיח

עלי בפרטיות¹³

נצוד לשוני מרע - תן לי סייעתא דשמיא שלא אדבר לשון הרע¹⁴

ושפתי מדבר מרמה - [ונסייעתא דשמיא] שלא אדבר אחד בפה ואחד בלב

(שקר)¹⁵

ולמקללי נפשי תדום - ותזכני שגם במחשבה לא אתרגז על חורפי ואסבול

קללתם¹⁶

ונפשי כעפר לכל תהיה - ותסייעני להיות שפל מאד (כעפר) שלא יגבה לבי

כלל וכלל על שום אדם (ולא ארגיש כלל בעלבוני)¹⁷

13 עלת תמיד פי"ג; ע"ע פי' בנרש"כ על תכל"ס ז', צ' 14 הצורכס וענדוס הממיד נכס השלי"כ 15 סידור סחידו
אשכנז (נרש"כ) 16 ענדוס ישראל והצורכס 17 ר"י זן יקר, ענדוס ישראל, עלת תמיד (נכונא בשלס)

(ז) בהא דלא אומרים הברכות האמצעיות בשבת לכאורה יש ב' טעמים בחז"ל: הגמ' (ברכות כא:): אומר דלא אטרחהו רבנן משום כבוד שבת; ובתנחומא (וירא א') איתא מפני שכולן לצרכו של אדם והוא מיצר על זה והשבת נתנה לישראל לקדושה לענג ולמנוחה ולא לצער. והנה הירושלמי (שבת פט"ו ה"ג) אומר "תני אסור לתבוע צרכי בשבת", וזה לכאורה כהתנחומא.

וצ"ב דגדולי הראשונים פסקו כהתנחומא והירושלמי. ז"ל רש"י (בספר פרדס הגדול סי' ד'), מפני שאסור לו לאדם לתבוע צרכי בשבת לפי שהשבת יום מנוחה וצריך להתענג בו דכתיב וקראת לשבת עונג ובתפלה י"ח יש דברים שאדם צריך להם ומיצר עליהם כגון גואל וסולח רופא מברך השנים וכן כולם וכו' ולפיכך תיקנו רז"ל תפלה שאין בה דבר של צער, עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם (פאר הדור סי' ק"ל) וז"ל ולא מנעו ברכות האמצעיות של י"ח כי אם מפני שהיא רחמים ותחנונים עכ"ל ועע"ש (וכ"פ בהל' שבת פ"ל ה"ב דאסור להתחנן ולבקש רחמים בשבת). ובאמת צריך ביאור להם פסקו כהתנחומא ולא כגמ' דידן.

ו"ל דסבירא להו כספר המנהיג (הל' שבת סי' י"א) דלא פליגי כלל אלא הכל חדא טעמא הוא, וז"ל, בדין הוא שבשבת בעינן למימרינהו אלא משום כבוד השבת לא אטרחהו רבנן, פירוש שלא יצטער שאם הי' לו חולה אומרה בברכת רפאנו הילכך אין מתפללים בשבת כי אם שבע ברכות דאסור לו לאדם לתבוע צרכי בשבת, עכ"ל נוכ"כ האבודרהם במנחה (עמ' קפ"א). הרי שמביאים התנחומא והירושלמי לפרש את הגמ' דידן דהיטרחא משום צער. אמנם האור זרוע (הל' סעודה סי' קצ"ט) לא למד כך, אלא מחלק בין הטעמים וז"ל, הא דתני אסור לתבוע צרכי בשבת היינו שלא יתקן תפלות ויסדר תחנון ויאמרם בשבת כדרך שהוא עושה בחול אבל טופס תפלה שתקנו חכמים וקבעו להתפלל בכל יום מותר להתפלל אפי' בשבת אלא דרבנן לא אטרחהו משום כבוד שבת, עכ"ל. הרי שכתב דאין איסור לבקש צרכי בתפלות הקבועים [ובאמת לכן אומרים אלקי נצוד (כמו שכתב שם הל' תפלה סי' צ"ה)] אלא משום דלא אטרחהו רבנן. והאיסור לתבוע צרכי המפורש בירושלמי הוא רק על בקשות הנוספות שאדם מחדש מעצמו כל יום (וכ"כ חריב"ש סי' תקי"ב) [וע"כ למדו את הירושלמי דלא כהתנחומא (דמיירי מברכות שמו"ע עצמם)].

פֶּתַח לְבַי בְּתוֹרָתְךָ - תִּזְכְּנִי שִׁיחִי לְבֵי פֶתַח הַלְבִּינִי וְלִהְשָׁכִיל וְלִשְׁמוֹעַ כָּל

דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ (מ) ¹⁸

וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּתְרַדֹּף נְפִשִׁי - וְתִסִּיעֵנִי שְׂאֵרְדוֹף כְּתִשׁוּקָה אַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ ¹⁹
 וְכָל הַחֹשְׁבִים עָלַי רָעָה - וְכָל הַרוֹצִים לַעֲשׂוֹת לִי רָעָה (הֵן בְּעוֹה"ז וְהֵן הַרוֹצִים

לְהַחֲטִיאֵנִי שְׂאֵרְד לְגִיהֵנָם) ²⁰

מִקְהָרָה הַפֶּר עֲצָתְם - לֵלֵא שֶׁהוֹת בְּטַל הַסְכַּמְתֶּם [עָלַי לְרָעָה] ²¹
 וְקָלְקַל מִחֲשַׁבְתֶּם - וְתִבְטַל הַדְּבָר כְּשַׁעֲדִיין בְּמַחֲשַׁבְתֶּם (קוֹדֵם שִׁיבֹאוּ לְיַדִּי

הַחֲלֻטָּה) ²²

עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֶךָ (ט) - גֵּאלֵנוּ מִהַגְלוֹת בַּעֲבוּר שֶׁמֶךְ הַמַּחְלוּל בֵּין הַגּוֹיִם ²³
 עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ - [וְ]גֵאלֵנוּ מִהַגְלוֹת בַּעֲבוּר יְמִינְךָ שֶׁהִשְׁבַּת אַחֲרֵינוּ בְּגִלוֹתֵנוּ ²⁴

עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֵׁתְךָ - [וְ]גֵאלֵנוּ מִהַגְלוֹת כְּדֵי שִׁיכִירוּ כּוֹלֵם שֶׁאַתָּה מִנְהִיג אֹתֵנוּ
 בְּדֶרֶךְ קְדוּשָׁה (דִּהִינֵנוּ לְמַעַלָּה מִדֶּרֶךְ הַטְּבַע) ²⁵

עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתְךָ - [וְ]גֵאלֵנוּ מִהַגְלוֹת כְּדֵי שֶׁנִּשְׁכַּח לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה כִּרְאוּי
 וּבִשְׁלֹמוֹת (שְׂאִין הַתּוֹרָה בְּשִׁלְמוֹת בְּלֹא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) ²⁶

¹⁸ דְּרַשׁ"ב 19 ר"י זן יקר ודְּרַשׁ"ב 20 נְכוּרָה הַשֵּׁלֵם 21 ע"פ מַרְגּוּס מַחֲלִים ל"ג, ר' וְשַׁמְפִי כֵּן 22 עֲזוּדַת
 יִשְׂרָאֵל זַעַל הַנְּסִים וְשַׁמְפִי כֵּן; וְעַיִן זַעַזְעוּדַת יִשְׂרָאֵל כֵּן לְגַבִּי הַטּוֹסֵם 23 עוֹלָם הַתְּפִלוֹת וְנִכְוֹרָה הַשֵּׁלֵם
 24 נְכוּרָה הַשֵּׁלֵם 25 מוֹלָל דְּבַר (זַעַזְעוּר עֲזוּדַת הַלְּבָבוֹת) וּמִלְּנִיִּים יִחְזַקֵּל ל"ט, ז' 26 אַחֲרֵית לְשׁוֹם (גִּרְיָה סְפִירָה

דִּין זֶה שֶׁל אִיסוּר תְּבִיעַת צְרִכֵי הוֹבָא בְּמ"ב כְּמָה פְּעָמִים (בְּסִי' קַפ"ח סַק"ט, סִי' רַס"ח סַק"ב, סִי' רַצ"ד סַק"ב,
 וְסִי' תַקפ"ד סַק"ד [וּמִש"כ בְּסִי' רַפ"ח סַק"ב צ"ע, וְאִכְמ"ל, וְעַיִן שֶׁסַק"ו]). וְרוֹאִים שֶׁאֵין לְהוֹסִיף בְּקִשׁוֹת בִּשְׁבַת,
 וְבִאֲמַת זֶה הִי' הַשְּׁאֵלָה שֶׁהִשִּׁיב לֵה רַמְב"ם (שֵׁם) וו"ל, וְאֵלוֹ הַתְּחִינּוֹת וְהַבְּקִשׁוֹת וְתַפְלוֹת אֲשֶׁר הָעֵתִיקוּ מִסְּפָרֵי
 הַגְּאוּנִים לֹא חָזִי לִי אֲמִירְתָּם לֹא לִיחִיד וְלֹא לְצַבוּר לֹא בִּשְׁבַת וְלֹא בִּימֵים טוֹבִים, עַכ"ל. וְאַחַר שֶׁמִּבִּיא אֶת הַרְמַב"ם
 הַזֶּה, פֶּסֶק הָאֵן נִדְבָרוּ (חִי"ד ס"ם כ"ג) וו"ל, וְלִמְעַשָּׂה יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת תַּפְלוֹת לֹא עַל רוּחָנִיּוֹת וְלֹא עַל
 עֵינֵי הָעוֹה"ז אֲפִי' הַתַּפְלוֹת הַנִּדְפְּסוֹת וְזוֹלָת מֵהַשְּׁצַבוּר רַגִּילִים לְאוֹמְרִים.

(ח) הַמֶּשֶׁךְ הַדְּבָרִים מִתְּבַאֵר ע"פ כְּמָה גִּמְרוּת: אֵין ד"ת מִתְּקִימִין אֵלֹא בְּמִי שֶׁמִּשְׁמִים עֲצָמוּ כְּמִי שֶׁאֵינוּ (סוּטָה כֹּא:),
 כִּיִּן שְׁעוּשָׂה אֲדָם עֲצָמוּ כְּמִדְּבַר שֶׁהוּא מוֹפְקֵר לְכָל תּוֹרָה נִתְּנָה לוֹ בְּמִתְנָה (נִדְרִים נִה.). אִם אֲדָם מִשְׁמִים עֲצָמוּ כְּמִדְּבַר
 זֶה שֶׁהֵלֵךְ דְּשִׁין בּוֹ תִּלְמוּדוֹ מִתְּקִיִּים בִּידוֹ וְאִם לֹא אֵין תִּלְמוּדוֹ מִתְּקִיִּים בִּידוֹ (עִירוּבִין נִד.). וְד"ת אֵין מִתְּקִיִּים אֵלֹא
 בְּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפֵלָה (תְּעִנִּית ז.); רוֹאִים מְכוּלָם דְּצִרִיךְ תַּחֲלָה לַעֲשׂוֹת עֲצָמוּ כְּעַפֵּר וְאוֹ יִהִי נִפְתַּח לְבוֹ לְתוֹרָה (ע' עֵינִן
 תַּפְלָה). וְעַיִן רַמְב"ם פ"ג מְהַל' תִּלְמוּד תּוֹרָה ה"ט.

(ט) הַטּוֹר (אוֹר"ח ס' קכ"ב) מְבִיא דְּכָל הַזּוּרִין לֹמֵר ד' דְּבָרִים הִלּוּ (עֲשֵׂה לְמַעַן שֶׁמֶךְ וְכו' יְמִינְךָ וְכו') קְדוּשַׁתְךָ וְכו'
 תּוֹרָתְךָ) וְזָכַר וּמִקְבֵּל פְּנֵי הַשְּׁכִינָה (וְעַיִן שֶׁנוֹסַח אֲרוּךְ לֹמֵר כֵּן). וְכ' הִיּוֹדֵר וְשׁוֹרֵשׁ הָעֲבוּדָה דּוֹדָי גּוֹדֵל מַעֲלָתָם הִיא
 הַכוּוֹנָה שֶׁבָּהֶם וְלֹא אֲמִירְתָּם.

למען יתְלַצוּן יְדִידֶיךָ - [וְכַדֵּי שִׁישְׂרָאֵל (יְדִידֶיךָ) יִנְצְלוּ מֵהַצָּרֹת ²⁷
 הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ - תוֹשִׁיעַ לָהֶם עַד הַפְּלֵא וְהַנֶּס (שׁוֹה מִיּוֹחַס לִימִינְךָ) ²⁸
 וְעַנְנִי. - וְתַעֲנֵנִי אִף לִי בַתְּפִלָּה זֹאת ²⁹

יְהִיו לְרָצוֹן (ו) - יִהְיֶה לְנַחַת רוּחַ לְךָ ³⁰

אֲמַרְי פִּי - מֵה שֶׁאֲמַרְתִּי בַתְּפִלָּתִי ³¹

וְהִגִּיזוּן לְבִי לְפָנֶיךָ - וְגַם מֵה שֶׁחֲשַׁבְתִּי בְּלִבִּי וְלֹא יִכְוֹלְתִי לְהוֹצִיא בִפִּי [יְהִי

לְרָצוֹן] לְפָנֶיךָ ³²

יְהוָה - אֲדוֹן הַכֹּל ³³

צוּרִי - חֲזָקִי שָׁבוּ אֲבֹתַי בְּשִׂאלוֹתַי (בַּעֲוֹה"ז) ³⁴

וְגֹאֲלִי. - וּמוֹשִׁיעִי (לַעֲוֹה"ב) ³⁵

(ג') פְּסִיעוֹת כַּעֲבֹד הַנְּפֹטֵר מֵרַבּוֹ (כ)

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרְוָמִי - הַעוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּעֵלְיוֹנִים (שֶׁגַם הֵם צְרִיכִים שְׁלוֹם) ³⁶

הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם - הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לְתַחְתּוֹנִים (שֶׁאֲנִי בְּעֵלֵי מַחְלוֹקֶת, וַיֵּשׁ בְּנוֹ

אֵיבָה תַּחְרוֹת וְשִׁנְאָה, וְעַכְשָׁיו צְרִיכִים שְׁלוֹם) ³⁷

דְּאֲנֹת) [כ] הַרְמַז "ס" ה' תְּשׁוּבָה פִּי"ח דְּמַפְנֵי זֶה מְלִפְּיָהּ לִישׁוּבָה. וְעַתָּה] ²⁷ מְלִיד תְּהִלִּים ס', ז'
²⁸ מְלִידִים בְּתְּהִלִּים שֶׁס' ²⁹ מְלִיד תְּהִלִּים ק"ה, ז'; וְרִדִּיק שֶׁס' ס', ז' ³⁰ פֶּשֶׁר דְּבַר עַל "יְלֵכִי" ³¹ רֶשְׁרִיב
³² מְלִיד תְּהִלִּים י"ט, ט"ז ³³ מִי"ב ס' ה' סְקִיג ³⁴ רִדִּיק תְּהִלִּים שֶׁס' (עַן יוֹסֵף צִפְסֵד"ז דְּשִׁנְת) ³⁵ עַן יוֹסֵף שֶׁס'
 (וְעַ רִדִּיק תְּהִלִּים ק"ג, ד') ³⁶ יַעֲזִין ³⁷ שֶׁס' (סְפִירָה עַל צְמֻדְכָּר, כ"ו)

(י) הַסֵּדֵר הַיּוֹם כ' שְׁצִרִיךְ לֹמֵר יְהִיו לְרָצוֹן בְּנַחַת וְלִכְוִין בּו (ע"ש שְׁכַתְּבֵי טוֹדוֹת) וְיִוְעִיל הַרְבֵּה לְקַבֵּלֵת תְּפִלְתּוֹ שֶׁתַּעֲלֶה
 לְמִקּוֹם הַרְצוֹן וְלֹא יִשׁוּב רִיקָם (מוֹבָא גַם בְּמ"ב ס' קכ"ב סק"ח).

(כ) כ' הַיּוֹדוּ וְשׁוֹרֵשׁ הָעֲבוּדָה, עַל זֶה יוֹדֵה כָּל בְּעַל שְׁכָל וְכו' כִּי מִי שְׁפֹסַע ג' פְּסִיעוֹת אֵלּוּ כְּמַצוֹת אֲנָשִׁים מְלוּמְדָה
 בְּלֹא כּוֹנֵנָה כָּלֵל אֲפִי ע"ד הַפֶּשֶׁט שֶׁהוּא כַּעֲבֹד הַנְּפֹטֵר מֵאֲדוֹנוּ רַק וְכו' עַל צֵד הַהֲרַגְל, שׁוֹה לֹא יַחֲשֵׁב לוֹ עֲבוּדָה כָּלֵל
 לְצִאת יְדֵי חֻבּוֹתָיו שֶׁמְחַוֵּיב מְדִינָא דְּגַמ' וְהָרִי הוּא כֵּאִילוּ לֹא הַתְּפִלָּה [דְּמַבִּיא הַגַּמ' בְּיוֹמָא (נ.ג.): דְּהַתְּפִלָּה צְרִיךְ שִׁפְסִיעַ
 ג' פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו וְאח"כ יֵתֵן שְׁלוֹם וְאֵם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן כֹּאֵלּוּ לֹא הַתְּפִלָּה] וְכו' וְאִי לְאוֹתוֹ בּוֹשֶׁה וְאִי לְאוֹתוֹ כְּלִימָה
 שְׁבַטֵּל תְּפִלוֹת שֶׁל כְּמֵה שְׁנַיִם שֶׁלֹּא הִיוּ נַחֲשִׁבִין לְתְּפִלוֹת כָּלֵל אִף אִם הַתְּפִלָּה הַתְּפִלוֹת בְּכוֹנֵנָה כְּרֹאֵי, עכ"ל !!
 וְעַתָּה.

עלינו - לאלו שנמצאים כאן³⁸

ועל כל ישראל - ולכל א' וא' ישראל³⁹

ואמרו אמן. - ואתם המלאכים השומרים ומלויים אותי) הסכימו לתפלת

(ויאמרו את כחה להעלותה השמימה)⁴⁰

יהי רצון מלפניך - (בבקשה) יהי עת רצון לפניך (לכנוס תפלתנו למרום)⁴¹

יהוה - ארון הכל⁴²

אלהינו - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית⁴³

ואלהי אבותינו - ושהשגיח גם לאבות הקדושים בהשגחה מיוחדת⁴⁴

שיבנה בית המקדש - שתבנה הבית המקדש (כדי שיהי לנו עבודת הקרבנות

שהיא העבודה האמיתית, משא"כ תפלה שהיא רק כנגד תמידין)⁴⁵

במהרה בימינו - בלי שהיי, כדי שנזכה אנחנו לעבדך בשלמות⁴⁶

ותן חלקנו בתורתך - ותן לנו סייעתא דשמיא שיהיו כל עסקינו בתלמוד תורתך⁴⁷

ושם נעבדך ביראה - ובבית המקדש נקריב הקרבנות ביראה⁴⁸

בימי עולם - כמו (שעבדו ביראה) בימי משה⁴⁹

וכשנים קדמניות. - וכבימי שלמה⁵⁰

וערבה ליהוה - ואז יהי נאות לארון הכל⁵¹

מנחת יהודה וירושלמים - המנחות שיקריבו בבית המקדש⁵²

בימי עולם - כמו (שהיו עריבות) בימי משה⁵³

וכשנים קדמניות. - וכבימי שלמה (שקבל הקב"ה קרבנותיהם ברצון)⁵⁴

38 וזכר שלום נשים שלום 39 שם 40 עיון חפלה ומג"ח סי' ס"ק ז' (ועי' רש"י שבת יב. ד"כ דשכינה, וסידור הרוקח עמי' שריט ד"כ יג, ועי'ע מצוא של העיון חפלה עמי' 29) 41 ע"פ ען יוסף ד"ל"ה" 42 מ"ג שם 43 עלת תמיד פ"ה 44 ה"ג צמודים 45 שלום החפלות 46 רש"י"ה 47 סידור הרוקח עמי' תרי"ג; ע"ע פי' צשולס החפלות צסוף קרבנות 48 ללוחא דלזכרס צסוף קרבנות 49 שם 50 שם 51 מלבי"ם מלאכי ג', ד' וזיכ"מ שם 52 ד"ק מלאכי שם 53 מל"ד מלאכי שם 54 שם

שחרית לישבת

אֲדַנִּי - אֲדוֹן הַכֹּל (הַאֲדוֹן שְׁלִי)
 שְׁפָתַי תִּפְתָּח - אֲנֵא פֶתַח שְׁפָתַי (כִּי מְרֹב פֶּחַד וּבֹשֶׁה לֹא אוֹכֵל לִפְתּוֹחַ שְׁפָתַי)
 וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ. - וְעִזּוֹר לִי לְהִתְפַּלֵּל בְּכוֹוֵנָה (פִּי וּלְבִי שׁוִין - שֶׁרַק זֶה
 תִּהְיֶה אֲמִיתִית)

אבות (א) - או"א, קונה הכל, הגין על אברהם

בְּרוּךְ אַתָּה - (לשון שבח והודאה ש)מקור הברכות (הרכוּי) אתה
 יְהוָה - אֲדוֹן הַכֹּל (הִיָּה הוּא וְיִהְיֶה)
 אֱלֹהֵינוּ - תִּקְיָה בְּעַל הַיְכֹלֶת וּבְעַל הַכּוֹחֹת כּוֹלֵם שִׁמְשֻׁגִיחַ עֲלֵינוּ בַּהֲשִׁגְחָה פֶרְטִית
 וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - וְשִׁהֲשִׁיחַ לְאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים בַּהֲשִׁגְחָה מִיּוֹחַדָּת (שְׁכַרְתָּ עִמָּם
 בְּרִית לָהֶם וּלְזֵרַעֲם)
 אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם - שְׁכַרְתָּ בְּרִית עִם אֲבֹרָהֶם אֲבִינוּ (כַּעֲבוּר דְּרַכּוּ אֶל הַתְּכֵלִית -
 חֶסֶד)
 אֱלֹהֵי יִצְחָק - [ו]כַרְתָּ בְּרִית עִם יִצְחָק אֲבִינוּ (כַּעֲבוּר דְּרַכּוּ אֶל הַתְּכֵלִית -
 יְרֵאָה-עֲבוּדָה)
 וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב - וְכַרְתָּ בְּרִית עִם יַעֲקֹב אֲבִינוּ (כַּעֲבוּר דְּרַכּוּ אֶל הַתְּכֵלִית -
 אֲמֵת-תּוֹרָה)
 הָאֵל - הוּא הַחֹזֵק [כָּל הַכּוֹחֹת שְׁלוֹן] (בְּמִדַּת הַרְחָמִים)
 הַגָּדוֹל - [ו]כָּל הַגְּדוּלָּה שְׁלוֹ (בְּמִדַּת הַחֶסֶד)
 הַגְּבוּר - [ו]כָּל הַגְּבוּרָה שְׁלוֹ (בְּמִדַּת הַדִּין)
 וְהַנּוֹרָא - וְהוּא לְבָדּוֹ רָאוּי לִירָא מִמֶּנּוּ (שֶׁאִין בִּיד שׁוֹם בְּרִי לְהַטִּיב וּלְהִרְע
 זוּלְתוֹ יִתְבַרֵּךְ)

(א) צריך לומר הרבה באבות לכוין פי' המלות כי מצד הדין צריך לחזור ולהתפלל אם לא כיוון וכהיום אין תקנה!

אֵל עֲלִיּוֹן - (ש)הוא סיבת כל הסיבות (הכל מאתו יתברך)

גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים - תמיד גומל חסדים שאין בהם תערובות רע ומכוונים אל

תכלית הנרצה (מה שא"א לאדם לעשות)

וְקוֹנֵה הַכֹּל - ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית (קונה הוא לשון עשיי)

וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת - ובכל יום זוכר בשבילנו מעשי החסד של אבותינו

וּמְבִיא גּוֹאֵל - וכסדר מקרב הגואל (כי כל הענינים המתגלגלים עלינו הם

הכנה לגאולה)

לְבַנֵי בְנֵיהֶם - אפילו לדורות הרחוקים מהאבות (ואפילו אם תמו זכות אבות

מ"מ יגאל אותם)

לְמַעַן שְׁמוֹ - שע"י הגאולה יתקדש שמו בעולם

בְּאַהֲבָה - (וכן) מפני גודל אהבתו את ישראל [מביא להם הגאולה]

בשבת שובה וְקָרְנוּ לְחַיִּים - (בשעת הזכרון לחיים) תזכירנו לחיים בעוה"ז (כדי שע"ז נזכה לעוה"ב)

מְלֶךְ חַסְדֵי חַיִּים - שאתה מלך שאינו חפץ במיתת רשעים אלא בתשובתם מדרכיהם ויחיו (א)

וְקָתְבְנוּ בְסֵפֶר הַחַיִּים - וכתבנו בספר הצדיקים הנכתבים לחיים בעוה"ז

לְמַעַנְךָ - כדי שנוכל לעבוד אותך כראוי

אֱלֹהִים חַיִּים - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, שאתה החי האמיתי ונותן חיים לכל

מְלֶךְ - [ה' הוא] מלך על הכל (ואעפ"כ מפני גודל אהבתו, הוא בעצמו

[עוזר וכו'])

עוֹזֵר - שמסייע לאדם להצליחו במעשיו

וּמוֹשִׁיעַ - וחולצו מתוך צרתו

וּמְגִין - ומגין עליו קודם בוא כל פגע וצרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה - מקור הברכות אתה ארון הכל

מְגִן אֲבֹרְתָם. - שהגין על אברהם (ובזכותו ממשיך הגנתו עלינו)

(ב) כ' ר' הירץ ש"ץ שיחשוב כאן הלא בשונו מדרכו וחי' ויגמור בדעתו לחזור בתשובה.

גבורות – תחיית המתים

אתה גבור לעולם – אתה לכרך גבורתך נצחית (ואין נופלת כך תשישות)
אֲדָנִי – ארון הכל

מחיה מתים אתה – אפילו הגבורה הכי גדולה – תחיית המתים (שדוחה ממש
כל חוקי הבריאה וסדרי) – אתה, ואתה לבד, עושה
רב להושיע – יש לך כח רב להושיע

(בא"י) [מוריד הטל – הוא מוריד טל לארץ בלי הפסק (ובלי טל אין העולם
מתקיים)]

[משיב הרוח – הוא הגורם לכל פעולות הרוח (שהרוח מסייע בכל חלקי
הגשמים: כגון התאדות ונשיבת העבים למקום הצריך גשם)
ומוריד הגשם] – ומוריד כל טפה וטפה למקום שהוא חפץ (ומזמין
כל טפה לתכליתה ומטרתה בין לחיים בין לפורענות וכו')

מכלל חיים בְּחֶסֶד – הוא נותן מזונות ושאר צרכים לכל הבריות בחסדו
(ולא בצדקת הבריות)

מחיה מתים בְּרַחֲמֵים רַבִּים – מחיה גם המתים שאינם ראויים כל כך ברחמיו
המרובים (שמחפש עליהם זכויות שיהיו ראויים לתחה"מ)
סומך נופלים – סומך לכל מיני נופלים (כגון הנופלים מחמת עניותם או שנפל
רוחם)

ורופא חולים – ורופא חולים מכל סוגי מחלות (אפילו אלו שהרופאים
מתייאשים עליהם)

ומתיר אסורים – ופותח קשרי כל מיני אסורים (כגון שנותן תנועה לאברים
שהיו כאסורים בעת השינה, ולולד במעי אמו)
ומקים אמונתו לישגי עפר – ועתיד לקיים הבטחתו למתים להחיותם

מִי כְמוֹךָ - מי יכול לעשות כ"כ הרבה גבורות כמוך (בכמות) [שיש גבורות

עד אין מספר]

בְּעַל גְּבוּרוֹת - שכל הגבורות שלך

וְמִי דוֹמָה לָךְ - ומי יכול לעשות אפילו א' מהגבורות כמוך (באיכות) [שכל

דבר הוא גבורה עד אין תכלית]

מְלֶךְךָ - מלך על הכל

מְמִית וּמְחַיֶּה - שממית ומחיה בהרבה ענינים (כמו עניות ועשירות או חולי

ובריאות או השינה והיקיצה שהם כמתים שחיו)

וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה - וכצמיחת היכול (ע"י כליון הזרע, שמצמיח יכולו ביתר שאת

משה"י בקדמותו) מביא הישועה - שהיא תחה"מ (שיה"י חיים מעולים)

בשבת שובה מִי כְמוֹךָ אֵב הַרְחָמִים - מי כמוך בעולם שמרחם על בנו כמו שאתה מרחם עלינו כי אתה אב הרחמים

זוֹכֵר יְצוּרֵי לְחַיִּים בְּרַחֲמִים - (על כן) זוֹכֵר את בריותיו ברחמים לחיים

וְנִאֲמַן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים - ומכל הגבורות הנזכרות (שהן מעין תחה"מ) יש

להאמין שאתה עתיד להחיות המתים

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה - מקור הברכות אתה ארון הכל

מְחַיֶּה הַמֵּתִים. - המחיה כל המתים (בעתיד, מאדם עד זמן התחיה) (ג)

קדושת השם - האל הקדוש

אַתָּה קְדוֹשׁ - עצמותך קדוש - מופרש ומובדל מהכל

וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ - ומצד פעולתך (הנהגתך את העולם) נראית קדושתך

וְקְדוּשָׁים - והמלאכים וישראל (שכולם נקראים קדושים)

בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֵלָה - כסדר, כל יום לעולם משבחים אותך

(ג) יש להתעורר בזה על גבורות ה' שיחיה כל המתים אע"פ שהגופים כבר נרקבו מכמה אלפי שנים, וכמה רבבות

גופים עד אין מספר שנתערבו עצמותיהם, ומהם גופים שכלו ונשרפו לגמרי או נסבעו בים או שעפרם נתפור על

הארץ והבורא ית' בחכמתו וגבורתו יכיר ויחבר כל גוף וגוף ויתן בו הנשמה השייכת לו (יסושה"ע וה"ג) !

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה – מקור הברכות אתה ארון הכל
הָאֵל הַקָּדוֹשׁ: – [אתה] החזק המופרש ומובדל מהכל

בשבת שובה הַמְּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ: – [אתה] מלך על הכל המופרש ומובדל מהכל

קְדוּשַׁת הַיּוֹם – שבת מתן תורה (ד)

- יִשְׁמַח מִשְׁחָה (ה) – משה יכול לשמוח (בעולם הנשמות) [מפני חלקו שזכה לו] ¹
בְּמַתַּן תְּחִלָּתוֹ – באותו מתנה טובה של תורה שניתנה על ידו ²
כִּי עָבַד נְאֻמָּן קְרָאתָ לוֹ – שה' אמר "עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" לפיכך
זכה שניתנה התורה על ידו שהוא קרוי נאמן והתורה נאמנה ³
כְּלִיל תְּפָאֲרֶת בְּרֵאשׁוֹ גִּתָּהּ (לו) – (ומפני שכתב את התורה זכה ש)ה' נתן לו
עטרת תפארת של קירון עור פניו ⁴
בְּעֵמֶד לְפָנָיִךְ עַל הַר סִינַי – כשעמד על הר סיני לקבל לוחות השניות ⁵
וּשְׁנֵי לְחוֹת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ – והוריד מהר סיני שתי לוחות העדות בידו ⁶

1 ר"ש (ר' שצחי סופר); ט"ע פי' צחסי"א 2 ר"ש; ט"ע פי' צחצחסי"א (וע' מה שצקשק עליו כנגיד לזק), וצחסי"א
3 חסי"א; ט"ע פי' צנגיד לזק 4 ר"י כחן וענ"י 5 (ע"פ הדברים רב) [פי' אוח י"צ] שצש"ר משה כותב את כתובת עט
שכתב קינה את הכותמים צשטרו ומשס נטל זו פניו] (ע"ע שמ"ר פמ"ז סוף אוח ר') ור' שצחי; ט"ע פי' צרוקח 5 מגיד
לזק [וראיתי דיוק יפה על זכ צשפתי כהן כחן דעלוחות אחרות כחצי (דברים א', י') יזאכני עמדותי צכר"י אצל עלוחות
כראשונות כחצי (דברים ט', ט') יזאשצ צכר"י] 6 חסי"א ורוקח

(ד) האבודרהם (במעריב) כ', יש שואלין למה תקנו חכמים שלש תפילות משונות זו מזו: אתה קדוש, ישמח משה,
ואתה אחד; וביור"ט לא תקנו אלא א' אתה בחרתנו, לערבית ולשחרית ולמנחה (ע' פתיחה). ומביא שם תירוץ בשם
ה"ר קולנימוס, וז"ל, ששלש תפלות אלו הן כנגד ג' שבתות: שבת בראשית, ושבת של מתן תורה דכולי עלמא
מורד דבשבת נתנה תורה, ושבת שלעתיד. וכן הוא הפירוש אתה קדשת מיירי בשבת בראשית, וישמח משה מיירי
בשבת מתן תורה, ואתה אחד מיירי בשבת שלעתיד שאו יהי' ה' אחד ושמו אחד, עכ"ל. אמנם צ"ע מה שכתב
שישמח משה "מיירי בשבת מתן תורה", שלכאורה לא מדבר כלל לגבי שבת שניתנה תורה, אלא בהורדת הלוחות
השניות (כמפורש ברוקח ועוד) שהי' ביה"כ (ולא בשבת), וכן קירון עור פניו הי' רק כשהוריד הלוחות שניות.
אמנם הסוד (אר"ח סי' רצ"ב) תירץ בלשון אחר, וז"ל, שאלו ג' תפלות תקנום כנגד ג' שבתות: אתה קדשת כנגד
שבת בראשית, כמו שמוכיח מתוכו; ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה ולכו"ע בשבת ניתנה תורה, ואתה אחד
כנגד שבת של עתיד, עכ"ל. הרי שלא כתב ששבת מתן תורה 'מוכח מתוכו' כמו שכתב במעריב ושבת בראשית,
שבאמת אינו, אלא ששינו חז"ל הג' תפילות כנגד ג' עניני שבת, וישמח משה הוא כנגד שבת של מתן תורה, שהרי
הלוחות היו ג"כ המשך של מתן תורה, ולכן אע"פ שלא היו בשבת של מתן תורה גופא, הכל ענין א' הוא.

(ה) וז"ל השבלי הלקט (סי' ע"ו), מה ראו חז"ל להוכיח משה רבינו ע"ה בתפילת שבת, מצאתי הטעם בשם הר"ר
נתן ב"ר מכיר ז"ל [וכ"ה בסידור חס"א בשמן] לפי שהתורה נתנה בשבת שחרית על ידי משה הלכך ראוי לספר
בכבודו של משה שהתורה ניתנה לו במתנה, עכ"ל.

וְכָתוּב בָּהֶם שְׁמִירַת שַׁבָּת (ו) - וכתוב בלוחות האחרונות "שמור את יום השבת לקדשו" ⁷

וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרַתְךָ - וכן כתוב שמירת שבת בתורתך לבד מהלוחות (להורות כמה שקולה שבת) ⁸

וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת - יהיו זהירים בני ישראל (שלא ישכחו איזה יום הוא שבת) להשמר מכל מלאכה ביום השבת ⁹

לְעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת - להשתדל להכין קודם שבת כל צרכי שבת (כדי שישבות) ¹⁰ לְדוֹרָתָם - [ותעשו את השבת] לדורי דורות ¹¹

בְּרִית עוֹלָם. - וזה יהי' ברית לעולם (לשמור את השבת) ¹² בְּיַמֵּי וּבְיַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - [כי שבת היא אות] בין ה' ובין בני ישראל (כשתשבתו

בו כמותו) ¹³

אוֹת הַיּוֹם לְעֹלָם - סימן הוא לנצח ¹⁴

כִּי יִשְׁשַׁת יָמִים - שבששת ימי בראשית ¹⁵

עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ - ברא והשלים אדון הכל את השמים ואת הארץ וכל צבאם ¹⁶

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת - וביום השביעי פסק ממלאכתו (שבו היתה המלאכה שלימה) ¹⁷

וַיִּנְפְּשׁוּ. - ונח (מהרהורי מחשבת דיבור שלפניו) ¹⁸

7 רוקח; ע"ע פי בלחודרכס, וע"ש שמיניא חס הרמזין (שמות כ, ח) חמנס חמור מלד מכ שסקשא, ופאשר יש לחיח חסר [ועי שריח הרדבין ח"ג סר תקמיט משי"ב על הרמזין כזכ] 8 רוקח 9 ר' נחיי [שמות ל"א, ט"ז] [לדניע צפי הקלר צמונש תורת חייס] 10 שס ושס 11 רוקח 12 שס ושס עמי חע"ד 13 שמוח ל"א, י"ז [וע"פ רש"ים שס פסוק י"ג] 14 ר' נחיי [פסוק י"ז] ויעצין; וע"ע פי בלחוד עזרא צפי הקלר כאן שיימ אות היא "לעולם" שריח אות כי העולם כנרא, וכי ע"ז חיל וכבר חפשיי ככל המקרא ולא מלאחי עולם כי אס כמשמשו כמו לעולם ועד עכ"ל, וכ"כ צפי על קבלת ג', י"ח 15 חרגוס יונמן 16 שס ורוקח 17 ספירט שס פסוק י"ז, חקויי בראשית ב, ג' ורוקח 18 רשיי פסוק י"ז

(ו) מה שהזכירו חז"ל דוקא שמירת שבת שהי' כתוב בלוחות שניות (כמפורש ברוקח ועוד; וע"ע באבודרהם ומש"כ במ"מ 7 כאן) ולא זכירת שבת הכתובה בלוחות ראשונות, תירץ העיין תפלה, כי הקפידה התורה על שמירת שבת יותר מעל זכירת שבת שהרי בשבעה מקומות הזהירה התורה על שמירת שבת, והזכירה לא נזכרה בתורה אלא פעם אחת. ובאמת כך מבורר ברוקח שבה להשמיענו כמה שקולה שבת שכ' בלוחות שניות שמור ואעפ"כ כמה פעמים הזהירה השבת בתורה כמו שמצינו נמי "ושמרו".

וְלֹא נָתַתּוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ – וְלֹא נָתַן אֲדוֹן הַכֹּל תְּקִיף בְּעַל הַיְכוּלָתוֹ וּבְעַל הַכּוּחוֹת

כּוֹלֵם שֶׁמִּשְׁגִּיחַ עֲלֵינוּ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי לַשַּׁבָּת (ח) ¹⁹

לְגוֹיֵי הָאָרְצוֹת – לְגוֹיִם שְׁחוֹשְׁבִים שֶׁהָאָרֶץ שֶׁלָּהֶם הִיא הַעֵיקָר וְלֹא מֵאֲמִינִים

כִּלְלָן ²⁰

וְלֹא הִנְחַלְתֶּם מְלַכְנֵנוּ לְעוֹבְדֵי פְסִילִים – וְלֹא הִנְחִיל מַלְכֵנוּ אֶת הַשַּׁבָּת לְעוֹבְדֵי

עֲבוּדָה זָרָה ²¹

וְגַם בְּמִגְנֻחַתּוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עַרְלִים – וּבְמִנּוּחַת שַׁבָּת קוֹדֵשׁ לֹא יִשְׁכְּתוּ אֲפִילוּ גְרִי

תּוֹשֵׁב (שֶׁקְּבִלוּ עַל עֲצָמָם לֹא לְעֲבוֹד עִ"ז) כִּיּוֹן שֶׁהֵם עֲרִלִים ²²

כִּי לְיִשְׂרָאֵל עֲמָדָה נָתַתּוּ בְּאַהֲבָה (ח) – אֲלֵא לְיִשְׂרָאֵל הָרְאוּיִם לַכֹּךְ (שֶׁקְּבִלוּ עֲלֵיהֶם

אֶת כָּל הַמִּצְוֹת) נָתַתְּ בְּאַהֲבָה אֶת הַשַּׁבָּת שֶׁהִיא הַמִּתְנָה הַכִּי טוֹבָה ²³

לְזָרְעַ יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם בְּחֶרֶת (ט) – לְזָרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחֶרֶת בָּהֶם (וְלֹא בִזְרָעוֹ

שֶׁל אֲבֵרָהֶם וַיִּצְחָק, שְׁבִנֵי יַעֲקֹב כּוֹלֵם הָיוּ שְׁבִטֵי יֵה) ²⁴

עִם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי – כִּלְלֵי יִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹמְרִים אֶת הַשַּׁבָּת בְּקִדּוּשָׁה (בְּשִׁבְתֵּת

מֵלֵאכָה (י) וּבְקִידוּשׁ) ²⁵

כְּלָם יִשְׁבְּעוּ וַיִּתְעַנְּגוּ מֵטוֹבָה – (בְּזָכוֹת שַׁבָּת) כּוֹלֵם יִשְׁבְּעוּ וְעוֹד יִתְעַנְּגוּ מֵטוֹבָךְ

הַרוּחָנִי לְעֵתִיד ²⁶

(רוֹקַח): עִי"ע פִּי בְּסִפְרֵי שֵׁם 19 עַן יוֹסֵף וְאֵרִיחַ סִי כִּי וְעֵלֶת תְּמִיד פִּיכ 20 רִשְׁרִיכ 21 עִי"ע פִּי נִחְמַד
בְּדָךְ דּוֹשׁ בְּמִגִּיד לְדָךְ 22 רוֹקַח וּמִנְחֵיג כִּי שָׁנָה סִי כִי"ג; עִי"ע פִּי צִרִי 23 לֵב אֲצִוָּה (סִפְרֵי הַמִּנְחֵיג כִּי שָׁנָה סִי
כִי"ג) רִשְׁרִיכ 24 בְּרוּךְ שְׁאֲמַר (וְכִי"כ אֲצִוֶּה וְחֻקוֹי עַל דְּבָרִים ד', לִי"ז); עִי"ע פִּי בְּשִׁפְתֵי בָּהֵן (עִי"פ צִיר פִּי"א אֲרוּחַ ז' [עַי
סִידוֹר רִישׁ עַל יַעֲקֹב וְצִוּוּ יִתְחַוּ צִר שְׁבִלּוֹתוֹ מִקֹּדֶם כִּי שֵׁם צִוּוּ שְׁכָנָה טוֹלָד; וְאוּלַי לִכֵּן אֲוֹמַר כֹּהֵן לְזָרְעֵי יַעֲקֹב])
25 אֲצִוִּירָסָה בְּמִעֲרֵב (רוֹקַח) 26 חִסְיָא, בְּרוּךְ שְׁאֲמַר (וְכִי דִלְעִירֵי דְכִנְיָל אַחֲרֵי שְׁאוּכְלִים כִּרְכַּב לֹא מִתְעַנְּגִים, אֲבָל אִם
יִכִּי תַעֲטֹג רּוּחָנִי אֲזַי גַּם אַחֲרַי כִּשְׁצִיטָה יִבְּלֵי לְחַתְעַג), וְרוֹקַח בְּמִוֶסֶף

(ח) וְח"ל הַמַּלְבִּי"ם עַל הַפְּסוּק "בִּינֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שְׁמוֹת ל"א, י"ו), הַבְּטִיחַ שְׁעוֹבְדֵי אֱלִילִים לֹא יִקְבְּלוּ יוֹם זֶה
לְשִׁבְתֵּיהֶ, וַיִּשְׁבְּתוּ בְּיוֹם אַחֵר [כִּידוּעַ, שִׁישׁ שׁוֹבְתִים בְּיוֹם שִׁישִׁי וַיִּשׁ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן] כִּמ"שׁ בְּתַפְלַת שַׁבָּת וְלֹא נָתַתּוּ ה'
אֲלֵקִינוּ לְגוֹיֵי הָאָרְצוֹת, עַכ"ל.

(ח) יַחֲשׁוּב, אֲנִי נוֹתֵן לָךְ ית' הַרְדָּאָה עֲצוּמָה עַל שְׁנַת לְנוּ מִתְנָה טוֹבָה שֶׁל קִדּוּשַׁת שַׁבָּת (נְהוּרָא הַשְּׁלָמִים).

(ט) יַחֲשׁוּב, אֲנִי נוֹתֵן לָךְ ית' הַרְדָּאָה עֲצוּמָה עַל שְׁנַת חֲלָקִי וְגוּרְלִי בְּתוֹךְ עִם קִדּוּשׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי זֶרַע יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם
בְּחֶרֶת (שֵׁם).

(י) כ' הַרְמַב"ן (שְׁמוֹת כ', ח'), שְׁתָּהָא הַשְּׁבִיתָה בְּעֵינֵינוּ בְּעֲבוּר שְׁהוּא יוֹם קִדּוּשׁ לְהַפְנוֹת בּוּ מֵעַסְקֵי הַמַּחֲשׁבוֹת וְהַבְּלִי
הַזְּמַנִּים וְלַתָּת בּוּ עוֹנֵג לְנַפְשֵׁינוּ בְּדַרְכֵי ה' וְלִלְכַת אֵל הַחֲכָמִים וְאֵל הַנְּבִיאִים לְשִׁמּוֹעַ דְּבַרֵי ה', עַכ"ל.

וּבְשָׁבִיעֵי רְצִיַתְּ בּוּ וְקִדְשָׁתוֹ - כי את יום השביעי רצית בו וקדשתו ליום מנוחה²⁷
 חֲמֻדַּת יָמִים - [וקדשת אותן] להיות נבחר מכל ימי השבוע²⁸
 אַתּוּ קְרָאתָ - (ו)קראת לו שם (שבת) [זכר למעשה בראשית]²⁹
 זָכַר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. - שהוא זכר למעשה בריאת העולם (שם "שבת" מורה
 על ששבת ה' מכל מלאכתו)³⁰

אֶלֶהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
 וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית
 רְצָה בְּמִנוּחָתָנוּ - יהי לרצון ולקורת רוח לפניך במה שנוחין אנו בשבת (שתהא
 מנוחתינו כפי רצונך)
 קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ - (ו)קדשנו מלמעלה (שתתן לנו לב קדוש ופרוש) שנעשה
 מצותיך כתקונם
 וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ - ותן לנו סייעתא דשמיא שיהי' כל עסקנו בתלמוד
 תורתך (ונהגה בו כל ימינו לשמור ולעשות)
 שְׁבַעֲנוּ מְטוֹבְךָ - תשפיע עלינו טובה באופן שיהי' לנו סיפוק מהטוב שתתן
 לנו (ולא נדרוך אחר תאוותינו) [ובזה נהי' ראויים לישועתך]
 וְשִׁמְחָנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ - ותשמח אותנו ע"י הישועה שתעשה בשבילנו
 וְטַהַר לְבָבוֹ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמֶּת (כ) - וטהר לבנו ורעיונינו בעבודתך שתהא רק
 לשמה (בלי שום הטי' או מתשבת פגול)
 וְהִנְחִילָנוּ - ותנחיל [הקדושה הנשפעת משבת קדשך] אלינו ברצון
 יהוה - אדון הכל

27 עיון תפלה 28 שצלי הלקט (סי ע"ז) ור"י בן יקר (שנת שמיים); וכי שם עוד פי' ח"ל, דכ' ויכל חלקים (בראשית ב', ב') ומתרגמינן וחמיד [בצבורהם בשנת מעריב וכן בר"ש כ' שזכ תרגום ירושלמי, אמנס לפנינו ליחא כמו שכבר העיר בתורה שלמח על הפסוק כזכ לוח ב"ו, ע"ש] ואע"פ שלא מליטו שנקראו) חמדה, יש לקרותו חמדה אחר שהמזו, עכ"ל. ומלמד כדומק הטיכר דנדרביהם, עלם פירושם חמדה, דהא "ויבלי" דתרגמוכו וחמיד לא קאי ליום השביעי אלא אמלאכתו, ולע"ג. וע"ע במחזור ויטוי (עמ' 82) ובצצלי הלקט (סס) 29 ר"י בן יקר (סס); וע"ע פי' בצבורהם 30 ר"י בן יקר (סס)

(כ) כ' היסושה"ע, יתפלל במחשבתו בשברון לב מאוד מקירות לבו להבורא ית"ש שיטהר רעיונו ולבו בעבודתו הקדושה שיהי' עבודתו רק לשמו הגדול, כי יש דברים שהיצר מרמה את האדם שהיא עבודה לשמה אך באמת אינה לשמה אמיתית.

אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בשגחה פרטית
 בְּאֵהָבָה - בשביל האהבה שאהבתנו (כשנתת לנו את השבת כשהיינו במדבר)
 וּבְרָצוֹן - ובשביל הרצוי שרצית בנו (שרצית שקרבנותנו ידחו את השבת)
 שַׁבַּת קְדוֹשָׁךְ - [תנחילנו] (ההשפעה של) יום השבת, שהוא היום שקדשת
 וַיְנַחֲחוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל - ונעי"ז שתנחילנו הקדושה הנשפעת משבת] ינחו ביום
 השבת ישראל בשלימות ובדקדוק
 מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ - העושים קדוש ה' בשמירתם את השבת (שאי עשיית מלאכה
 בשבת הוא עדות שהקב"ה הוא ברא ומנהיג את העולם)
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה - מקור הברכות אתה אדון הכל
 מְקַדְּשֵׁי הַשַּׁבָּת. (ל) - המקדש את יום השבת (ונתן לנו המתנה הגדולה הזו)

רצה - שיחזיר העבודה בבית המקדש

רְצֵה - תהא לך נחת רוח (מ)
 יהוה - אדון הכל
 אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
 בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל - בעמך, אע"פ שאינם ראויים (כי הם מתפללים לפניך על בנין
 בית המקדש)
 וּבְתַפְלָתָם - ובתפלתם על בנין בית המקדש [תהא לך רצון]
 וְהֵשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה - והחזר עבודת בית המקדש
 לְדַבֵּיר בֵּיתְךָ - (אפילו) לקדש הקדשים (שהיא העבודה הכי קדושה).
 וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל - והקרבנות שיקריבו על האש [תקבל ברצון]
 וּתְפִלָּתָם - ותפלות ישראל שהם במקום הקרבנות

(ל) יכון במחשבתו, אני נתן לך ית"ש שבח והודאה גדולה על המתנה הגדולה שנתת לנו היא שבת קודש, ויתן
 הודאה זו בשמחה עצומה (יטושה"ע).

(מ) יקבע בלבו לאהוב את כל א' וא' מישראל שהרי מתפלל שירצה ה' בכולם (דרכי חיים).

בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרִצּוֹן - בשביל האהבה שאתה אוהב את ישראל תקבלם
 (הקרבנות ותפלתם) בנחת רוח
וְתֵהִי לְרִצּוֹן תָּמִיד - ובלי הפסק (גם קודם שנזכה לבנין בהמ"ק) תעזרם
 שתהי' [עבודתם (באופן שתהי'')] לך לנחת רוח
עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ - עבודת התפלה ו(כשיבנה הבהמ"ק) גם עבודת הקרבנות
 של ישראל

אֱלֹהֵינוּ (ג) - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית
יְעֲלֶה - יעלה [זכרונו ופקדונו] (השמימה)
וַיָּבֵא - ויבא [זכרונו ופקדונו] (להיכל המלך)
וַיִּגַּע - ויגיע [זכרונו ופקדונו] (לחצר המלך הפנימית)
וַיִּרְאֶה - ויראה לטובה [זכרונו ופקדונו] (לפני השכינה)
וַיִּקְבַּע - ויתקבל ברצונו (דהיינו שיהא עת רצון כשיבואו לפניו) [זכרונו ופקדונו]
וַיִּשְׁמַע - ויכנס באזניו (כביכול) [זכרונו ופקדונו]
וַיִּפְקֹד - ויושם על לבו (כביכול) [זכרונו ופקדונו]
וַיִּזְכֹּר - ויזכר לעולם [זכרונו ופקדונו]
זְכוֹרֵנוּ - זכירת השייכות אשר בינינו
וּפְקֻדוֹתֵנוּ - ותשומת לב עלינו לטובה
וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ - וזכירת ברית אבות
וְזִכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עִבְדְּךָ - וזכרון ההבטחה שיבוא משיח בן דוד שנקרא עבדך (ועי"ז יקרב
 את הקץ)
וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדוֹשָׁךְ - וזכרון ירושלים עירך שעכשיו חרב (ועי"ז ירחם עלי' ויבנהו)
וְזִכְרוֹן כָּל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל - וזכרון כל בני ישראל, שעדיין הם בגלות (שעי"ז תקבץ כולם
 בגאולה העתידה)
לְפָנֶיךָ - יבואו כל הזכרונות האלו לפניך (כי פני ה' היא ההשפעה הגדולה)
לְפָלְטָה - להצלה [לכל עמך בית ישראל]
(ו) לְטוֹבָה - ולהשפיע כל מה שלטובת שלימות כל א' וא'
(ו) לְחַן - ו[יבואו כל הזכרונות לפניך] כדי שנמצא חן בעיניך ובעיני הכל
וּלְחֶסֶד - וליתן לנו בקשתינו אע"פ שאיננו ראויים לכך (והיינו בחסד)
וּלְרַחֲמִים - ולרחם עלינו שלא תעניש אותנו כפי מעשינו

(ג) כ' היסושה"ע (ש"ט פ"ה) שיאמר יעלה ויבא בשברון לב מאוד ובכוונה עצומה במחשבתו להבורא ית"ש שירחם
 עלינו ויזכור אותנו ביום הזה כי הימים האלה נזכרים ונעשים התעוררות גדול בעולמות העליונים על כל הנאמר.

עבודת התפלה

(ו) **לְחַיִּים** - וליתן לנו חיים ארוכים בבריאות וטובה
וּלְשָׁלוֹם - וליתן לנו שלום לגוף ולנפש
בַּיּוֹם ראש הַחֹדֶשׁ / חַג הַמַּצּוֹת / חַג הַסֻּפּוֹת הַזֶּה
זְכַרְנוּ יהוה אֱלֹהֵינוּ - זכרנו ארון הכל תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו
 בהשגחה פרטית
בו לְטוֹבָה - ביום הזה ליתן לכל א' וא' מה שלטובת שלימותו
וּסְקַדְנוּ בוּ לְבָרְכָהּ - ותשים לב עלינו ביום זה ליתן לנו רבוי טובה והצלחה
וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוּ לְחַיִּים - והושיענו ביום הזה שנוכה לחיים
וּבְדָבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים - ובהבטחתך שהבטחת לנו להושיענו ולרחם עלינו
חַוֶּס וְחַנּוּן - חמול עלינו מצד שאתה יוצרנו ותן לנו במתנת חנם [הישועה ורחמים]
וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ - [ותקיים הבטחתך] ורחם עלינו (אע"פ שאיננו ראויים) ותושיע אותנו
כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ - כי עינינו מייחלות לך
כִּי אֵל מֶלֶךְ - כי אתה - החזק - מלך על הכל
חַנּוּן וְרַחֲמִים אַתָּה - (ו)אתה נותן במתנת חנם וגם לאינם ראויים

וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ - ותזכנו לראות [השכינה] עין בעין (שיהי' במהרה בימינו)
בְּשׂוֹבֵךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים - כשתשיב שכינתך למקדש (אפי' אם יהי') ברחמים
 (ולא בזכותינו)

בְּרוּךְ אַתָּה יהוה - מקור הברכות אתה ארון הכל
הַמַּחְזִיר שְׁכִינְתוֹ לְצִיּוֹן. - שיחזיר שכינתו למקדש

הוֹדָאָה (ג)

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ - אנחנו נותנים לך הודאה
שְׂאֵתָה הוּא יהוה - שאתה הוא ארון הכל
אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה
 פרטית (עכשיו)

(ג) כוונת ההשתחוואות בתחלה ובסוף מודים הוא להורות הכנעה ושפלות להיותינו בלתי ראויים שיתייחד שמו עלינו שברכה זו מיסודת על יתוד אלקותו עלינו לעולם ועד ושכל חיותנו וטובותינו ממנו (בית אלקים שער התפלה פ"ח). וכ' בסידור הרקח שכשיאמר מודים יכוין בכל כוחו לעבוד ביראה לשם, וימשך מודים אנחנו לך, כי ההודאה אין לה שיעור, עכ"ל. ויזהר לקבל ע"ע במחשבתו בכריעה זו אדנותו ומלכותו כעבד הכורע לאדונו, ובודאי יודה כל בר שכל שמי שכורע בלא לב קרוב הוא לזה שלא כרע כלל [נוע' ב"ק (ט"ו סע"א) ובתורת חיים שם שסיים כך, מי

וְאֵלֵּהי אָבוֹתֵינוּ - והשגיח בהשגחה פרטית לאבותינו מתחילת עמנו (כעבר)
 לְעוֹלָם וָעֶד - [והשגחתך עלינו] בלי הפסק לעולם (לעתיד)
 צוֹר חַיֵּינוּ - [אתה] בוראנו ותומך חיינו [לדור ודור]
 מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ - [ו]עומד להגן עלינו להצילנו מכל צרה וצוקה
 אִמָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר - בכל דור בעוה"ז אתה [הצור והמגן שלנו]
 גּוֹדֵה לָךְ - [לשון עתיד] כסדר נביע לך [בינינו ובינך] הכרתנו את טובתך
 וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתְךָ - [לשון עתיד] ונגיד [לאחרים] חסדך וגדולתך
 עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ - על קיומנו כל רגע (כל נשימה) המסור רק בידך
 וְעַל נַשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ - ועל נפשותינו המופקדות אצלך בכל לילה
 בשעת השינה
 וְעַל נְסִיף שְׁבָבְךָ יוֹם עִמָּנוּ - [ונודה לך ונספר] על הנסים הנסתרים שנעשים
 לָנוּ בְּכָל יוֹם
 וְעַל נְפְלְאוֹתֶיךָ - ועל דרכי הטבע (שהם נפלאות ה') [שמחדש בכל יום,
 תמיד]

וטוֹבוֹתֶיךָ - ועל טובות שאתה עושה עמנו (כסדר)
 שְׁבָבְךָ עֵת - [שנפלאותיך וטובותיך הם] בכל חלקי היום
 עָרַב וּבִקֵּר וְצָהָרִים - דהיינו לילה בקר וצהרים [עושה נפלאות וטובות]
 הַטּוֹב - אתה הוא הטוב המוחלט
 כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ - כי לא נמנע ממדת הרחמים שלך לעכב עונשים לראויים להב
 וְהַמְרַחֵם - ואתה הוא המרחם המוחלט (שלא רק מונע מהם העונשים אלא גם
 נותן להם חסדים)
 כִּי לֹא תָמוּ חַסְדֶיךָ - כי לא נפסקו החסדים שלך עד שנותן גם לאינם ראויים
 הַלְלוּ חַסְדִים

מעולם קנינו לך - מזמנים שעברו עד עתה היינו מצפים רק לך (ולא לשום אדם)

על תנאים לחנוכה ולפורים דמוקפים נמצא בסוף הספר

ועל כל הטובות והנפלאות שאתה עושה עמנו בתמידות
 ותברך - יהללך מכל קצוי הארץ בהכרת הטוב [על מעשיך - שמך]
 ויתרומם שמך - ויהללך בהכרת גדולתך שניכר לנו ממעשיך (- שמך)
 מלפניו - כיון שאתה מלכנו [מקוים שיתברך ויתרומם שמך]
 תמיד - ברציפות, ללא הפסק, כל היום [יתברך ויתרומם]
 לעולם ועד - [ו]בלוי הפסק, כל יום ויום לעולמי עולמים

בשבת טובה וכתוב לחיים טובים - ותכתוב לחיים טובים (דהיינו חיים בעוה"ו שיהיו טובים לעוה"ב)
 כל בני ברייתך - כל בני ישראל שבאו אתך בברית

וכל החיים - וכולם שיחיו בתחית המתים
 יודוך סלה - יתנו לך הודאה (על טובותיך) בכל עת ורגע (יותר מ"תמיד") עד
 עולם

ויהללו את שמך באמת - וישבחו את מעשיך (שמך) לשמה, בלי שום כוונה
 אחרת

האל - (אתה) החזק

ישועתנו - המושיע לנו בכל צרותינו (ובתחיית המתים)

ועזרתנו - ומסייע לנו בכל מעשנו

סלה - בכל עת ובכל רגע עד עולם [אתה] ישועתנו ועזרתנו

ברוך אתה יהוה - מקור הברכות אתה אדון הכל

הטוב שמך - (אשר) שמך "הטוב" (שאתה טוב בתכלית הטובה)

ולך נאה להודות. - ולך לבדך ראוי ליתן הודאה בשלמות (שאתה מקור לכל

הטובות)

שלום (ס)

שִׁים שְׁלוֹם - תן שלום הגוף והבית והמדינה והקנינים מכל פגע מקרה ומחלוקת¹
 טוֹבָה - [ותן לנו] כל מה שלטובת שלימות כל א' וא'²
 וּבְרָכָה - והשפיע עלינו רבוי טובה והצלחה³
 חן - (ו)נמצא חן בעיניך שעי"ז תתן לנו חן בעיני כל רואנו⁴
 וְחֶסֶד - ותן לנו בקשותינו אע"פ שאיננו ראויים⁵
 וְרַחֲמִים - ורחם עלינו ואל תעניש אותנו כפי מעשינו⁶
 עֲלֵינוּ - על אלו שנמצאים כאן⁷
 וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ - ועל כל א' וא' מישראל (יבואו כל אלו)⁸
 בְּרַכְנוּ אֲבֵינוּ - כיון שאתה אבינו ואוהב אותנו באמת השפיע רבוי טובה
 והצלחה [באור פניך]⁹
 בְּלֵנוּ בְּאֶחָד - לכולנו בשוה כאחד (בכל הטובות)¹⁰
 בְּאֹר שְׁנֵיךְ - בהסברת פניך שמורה על אהבתך לבריותיך¹¹
 כִּי בְּאֹר שְׁנֵיךְ - שאנחנו יודעים כמה ברכות גדולות באו מהארת פניך
 (במעמד הר סיני)¹²
 נְתַתָּ לָנוּ - שנתת לנו [במתן תורה] במתנה (ולא מפני שהיינו ראויים לכך)¹³
 יהוה - אדון הכל¹⁴
 אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית¹⁵

1 מלכיים משלי ג', י"ה; ר' נחמי צמדנר ר', כ"ז; ויערות דבש מונח צנולה תמיד 2 כ"ז 3 ע"פ ס' העקרים מאמנו ב' פכ"ז 4 כ"ז 5 שם ושיח יחמק צרכה המענידי ד"כ לחן 6 שיח יחמק שם 7 דובר שלט 8 שם 9 כ"ז וע"פ העקרים כ"ל 10 כ"ז 11 ר' יונת משלי ט"ו, ט"ז; וע"פ דבר 12 כ"ז (עמק צרכה [מלכיים] חפלה קב.) 13 ע"פ בגות החיים עמ' ל"ב 14 מ"ז ס"ה ס' סק"א 15 עלה תמיד פ"ה

(ס) כ' היסושה"ע, ואיך ראוי לכרין בברכה זו וביתוד בהודאה של התתימה שלא מצא הבורא ית"ש ויתע' לברך את עמו ישראל רק בברכת שלום כמרו"ל [במשנה סוף עוקצין] לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, עכ"ל. ואיתא בויקרא רבה (פ"ט, ט') גדול שלום שכל הברכות וטובות ונחמות שהקב"ה מביאן על ישראל וחתמין בשלום בק"ש פורס סוכת שלום, בתפלה עושה שלום וכו'. וכ' ר' יונה בפרקי אבות (ספ"א) שלום הוא כולל לכל טוב שבעולם ואין תכלית לתועלתו, עכ"ל. ובסדר היום (בסוף הברכה) כ', כי שלום כלל הכל ובאמצעות השלום נוכח לכל ונתבדך מהכל, עכ"ל. וכ' ההעמק דבר (במדבר ר' כ"ז) שנלי שלום אין נחת בשום ברכה. וע"ע לגבי שלום ביסושה"ע כאן ובספרי (שם), ויק"ר (שם), דב"ר (פ"ה, ט"ז), סוף ר"א וט"א, סוף ראשית חכמה, ושמיחת הלשון (ח"א ש"א פ"א).

תורת חיים - תורה שמדריכנו איך לחיות (ע) 16

ואהבת חסד - (והתורה) מלמדת אותנו לאהוב לעשות חסד (שהרי כולה

חסד) 17

וצדקה - ונתנת לנו] (יותר) שכר מצוות לעולם הבא (ע"י שהרבה לנו תורה

ומצוות) 18

וברכה - (בזכות ששומרים את התורה אתה נותן לנו) רבוי טובה והצלחה

(בעוה"ז) 19

ורחמים - (בזכות שמירתה אתה נותן) רחמים מיוחדים 20

וחיים - (בזכות שמירתה אתה נותן) חיים ארוכים בכריאות וטובה 21

ושלום - (וע"י התורה) [נותן לנו] שלום לגוף ולנפש (שכל נתיבותי שלום) 22

16 רש"י ובגר"א פאס שליט"א 17 דברי שלמה (מכרש"א סוטה יד. ח"א ד"כ תורה) 18 ע"פ רמב"ן דברים ו, כ"ב (משנה סוף מכות) 19 ע"פ בעקרים בג"ל 20 בגר"א פאס שליט"א ע"פ דברים י"ג, י"ח 21 (בגר"א פאס שליט"א) ציבור בגר"א משלי ג, י"ח; ור"י ז"ל שם פסוק ד' 22 ולצ"ג משלי ג, י"ז

(ע) מצאנו במפרשים שכל ו' דברים הללו קבלנו באותו זמן באור פניו (וכך שמעתי גם מהגאון ר' אברהם יעקב הכהן פאס שליט"א), ומפני שלא מצאתי שום פירוש שהספיק לכולם השתדלתי לפרש באופן שיתאים לכולם. ואסביר בקצרה המקור לפירוש לכל קטע: תורת חיים - לכאורה א"א לפרש 'התורה שנותן חיים לעושה', שהרי נאמר אחריו 'וחיים'; אלא פירושו הוא, תורה שמלמדת אותנו דרך החיים (וכך אמר לי גם הגר"א פאס שליט"א). ואהבת חסד - התורה [שתחילתה חסד וסופה חסד (סוטה יד.) כולה חסד (מהרש"א שם, וע' תנחומא וירא א')]. מלמדת אותנו לאהוב חסד (דברי שלמה). ומשה אמר כך לישראל כדי שילכו במדותיו של הקב"ה (תנחומא וישלח י'; וע' חינוך מצוה תר"א). ומבואר בהרבה גמרות שלא מספיק לימוד תורה בלבד אלא צריכים לעשות גם חסד, כמו: ר"ה ית, כתובות קג, וע"י: וע' אהבת חסד (מהחפץ חיים) ח"ב פ"א-ג, [וע' שערי תשובה ש"ג אות י"ג מה נחשב 'אהבת חסד!'] וצדקה - הרמב"ן על הפסוק (דברים ו, כ"ה) 'וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת וגו' " אומר, [שהתורה] קרא גמול המצות צדקה, כי העבד הקנוי לרבו שהוא חייב לעבוד אותו אם יתן שכר בעבודתו צדקה יעשה עמו, עכ"ל (וכמ"כ כ' החוה"ל שער הבטחון פ"ד [עמ' שד"מ בלב טוב]). נמצא ש"צדקה" הוא השכר לעוה"ב, ותנן (סוף מכות) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר ה' חפץ למען צדקו וגו' הרי שקבלנו אפשרות לקבל יותר שכר במתן תורה. [שוב ראיתי בסידור הרוקח (שיצא לאור עכשיו) שכתב מקרא זה לפרש "וצדקה", ושמתחיל מאוד שכיוונוני לדעת א' מגדולי הראשונים]. וברכה - כתיב (דברים כ"ח, ב') 'ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלקיך'. הרי רואים דבשמירות המצות יבואו עלינו ברכות הרבה, כמפורש שם בפסוקים. ורחמים - בזכות קיום התורה מקבלים רחמים טפי, דכתיב (דברים י"ג, י"ח-י"ט) 'ונתן לך רחמים ורחמך וגו' כי תשמע בקול ה' אלקיך לשמור את כל מצותיו וגו' (כך שמעתי מהגר"א פאס שליט"א) [וע"ש באור החיים]. וחיים - לפי מה שביארנו ל'תורת חיים', אמר הגר"א פאס שליט"א שזה החיים שמגיע למקיימי התורה [כדכתיב 'לשמור לעשות או כל דברי התורה הזאת וגו' כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה וגו' (דברים ל"ב, מ"ז-מ"ז)]. ושלום - דכתיב (משלי ג, י"ז) 'וכל נתיבותיה שלום' [וע"ש הברייתא סוף ברכות אמר רבי אלעזר (וכו.)].

וטוב בעיניך - וטוב יהי בעיניך
 לברך את עמך ישראל - שתתמיד להשפיע רבוי טובה והצלחה על עמך
 בכל ית - בכל חלק מהיום
 ובכל שעה - ובכל חלק מהעתים
 בשלומך - בנתינת שלום בשלמות (שהשלום שלך הוא שלום בכל חלקיו)

שבבת טובה בסקר חיים - בספר החיים של [ברכה ושלום ופרנסה טובה]
 ברכה - ריבוי טובה והצלחה
 ושלום - ושלום בין איש לרעהו
 ופרנסה טובה - ופרנסה ברווח ובנחת
 נזכר - נזכר ע"י מלאכים מליצי טוב
 ונכתב לעניך - ותכתבנו [לחיים טובים ולשלום] לפניך [דהיינו בהשפעה גדולה]
 אנחנו - אנחנו הנמצאים כאן
 וכל עמך בית ישראל - וכן כל א' וא' מכלל ישראל
 לחיים טובים - [נזכר ונכתב] לחיים טובים אמתיים (שמכשירין לחיי העוה"ב)
 ושלום - [נזכר ונכתב] לשלום בינינו בעצמינו (שנסתפק בגשמיזת שיש לנו)
 ברוך אתה יהוה - מקור הברכות אתה אדון הכל
 עושה השלום. - שעושה שלום בין הכל (כל כוחות הבריאה)

ברוך אתה יהוה - מקור הברכות אתה אדון הכל
 המברך את עמו ישראל בשלום. - המשפיע ריבוי טובה והצלחה על עמו
 ישראל בנתינת שלום

תחנונים

אלהי - אתה תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם ובכל זאת אתה משגיח
 עלי בפרטיות
 נצור לשוני מרע - תן לי סייעתא דשמיא שלא אדבר לשון הרע
 וישפתי מדבר מרמה - ונסייעתא דשמיא] שלא אדבר אחד בפה ואחד בלב
 (שקר)
 ולמקללי נפשי תדום - ותזכני שגם במחשבה לא אתרגז על חורפי

וּנְפָשֵׁי בְּעַפְרָא לְכַל תְּהִיָּה - ותסייעני להיות שפל מאד (כעפר) שלא יגבה לבי
 כלל וכלל על שום אדם (ולא ארגיש כלל בעלבוני)

פִּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ - תזכני שיהי לבי פתוח להבין ולשמוע כל דברי תורתך
 וּבְמִצְוֹתֶיךָ תְּרַדּוּף נַפְשִׁי - ותסייעני שארדוף בתשוקה אחרי מצותיך
 וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רְעָה - וכל הרוצים לעשות לי רעה (הן בעוה"ז והן הרוצים
 להחטיאני שארד לגיהנם)

מִהֲרָה הַפֵּר עֲצָתְךָ - ללא שהות בטל הסכמתם [עלי לרעה]
 וְקַלְקַל מַחְשַׁבְתְּךָ - ותבטל הדבר כשעדיין במחשבתם (קודם שיבוא לידי
 החלטה)

עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ - גאלנו מהגלות בעבור שמך המחולל בין הגוים
 עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיָנְךָ - [ו]גאלנו מהגלות בעבור ימינך שהשבת אחור בגלותנו
 עֲשֵׂה לְמַעַן קִרְשֶׁתְךָ - [ו]גאלנו מהגלות כדי שיכירו כולם שאתה מנהיג אותנו
 בדרך קדושה (דהיינו למעלה מדרך הטבע)

עֲשֵׂה לְמַעַן תוֹרָתְךָ - [ו]גאלנו מהגלות כדי שנוכל לעסוק בתורה כראוי
 ובשלמות (שאיך התורה בשלמות בלא בית המקדש)
 לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ - [ו]כדי שישאל (ידידיך) ינצלו מהצרות
 הוֹשִׁיעָה יִמְיָנְךָ - תושיע להם ע"ד הפלא והנס (שזה מיוחד לימינך)
 וְעֲנֵנִי. - ותענה אף לי בתפלה זאת

יְהִי לְרִצּוֹן (פ) - יהי לנחת רוח לך
 אֲמַרְי פִּי - מה שאמרתי בתפלתי
 וְהִגִּידוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ - וגם מה שחשבתי בלבי ולא יכולתי להוציא בפה [יהי'
 לרצון] לפניך
 יהוה - אדון הכל
 צוּרִי - חזקי שבו אבטח בשאלותי (בעוה"ז)

(פ) כ' הסדר היום שצריך לומר יהיו לרצון בנחת ולכוין בו ויועיל הרבה לקבלת תפלתו ברצון ולא ישוב ריקם.

וגואלי. - ומושיעי (לעוה"ב)

(ג' פסיעות כעבד הנפטר מרבו)

עשה שלום במרומוי - העושה שלום בעליונים (שגם הם צריכים שלום)
הוא יעשה שלום - הוא יעשה שלום לתחתונים (שאנו בעלי מחלוקת, ויש בנו

איבה תחרות ושנאה, ועאכ"ו צריכים שלום)

עלינו - על אלו שנמצאים כאן

ועל כל ישראל - ועל כל א' וא' מישראל

ואמרו אמן. - (ואתם המלאכים השומרים ומלויים אותי) הסכימו לתפילתי

(ויאמצו את כחה להעלותה השמימה)

יהי רצון מלפניך - (בבקשה) יהי עת רצון לפניך (לכנוס תפלתנו למרום)

יהוה - ארון הכל

אלהינו - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית

ואלהי אבותינו - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית

שיבנה בית המקדש - שתבנה הבית המקדש (כדי שיהי לנו עבודת הקרבנות

שהיא העבודה האמיתית, משא"כ תפלה שהיא רק כנגד תמידין)

במהרה בימינו - בלי שהיי', כדי שנזכה אנחנו לעבדך בשלמות

ותן חלקנו בתורתך - ותן לנו טייעתא דשמיא שנהי' כל עסקינו בתלמוד תורתך

ושם נעבדך ביראה - ובבית המקדש נקריב הקרבנות ביראה

בימי עולם - כמו (שעבדו ביראה) בימי משה

וכשנים קדמוניות. - וכבימי שלמה

וערבה ליהוה - ואז יהי נאות לארון הכל

מנחת יהודה וירושלים - המנחות שיקריבו בבית המקדש

בימי עולם - כמו (שהיו עריבות) בימי משה

וכשנים קדמוניות. - וכבימי שלמה (שקבל הקב"ה קרבנותיהם ברצון)

מוסף לשבת

[כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא - כאשר אקרא בשם ארון הכל¹
 הָבוּ גִדְל לְאֱלֹהֵינוּ.] - (אתם השומעים) שבחו ואמרו שהגדולה הוא לתקוף
 בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית²

אֲדַנִּי - ארון הכל (הארון שלי)
 שְׁפָתַי תִּפְתָּח - אנא פתח שפתי (כי מרוב פחד ובושה לא אוכל לפתוח שפתי)
 וְפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ. - ועזור לי להתפלל בכוונה (פי ולבי שוין - שרק זה
 תהלה אמיתית)

אבות (א) - או"א, קונה הכל, הגין על אברהם

בְּרוּךְ אַתָּה - (לשון שבח והודאה ש)מקור הברכות (הרבוני) אתה
 יהוה - ארון הכל (היה הוה ויהיה)
 אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
 וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - ושהשגיח לאבות הקדושים בהשגחה מיוחדת (שכרת עמם
 ברית להם ולזרעם)
 אֱלֹהֵי אֲבֹתָם - שכרת ברית עם אברהם אבינו (בעבור דרכו אל התכלית -
 חסד)
 אֱלֹהֵי יִצְחָק - [וכרת ברית עם יצחק אבינו (בעבור דרכו אל התכלית -
 יראה-עבודה)
 וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב - וכרת ברית עם יעקב אבינו (בעבור דרכו אל התכלית -
 אמת-תורה)

1 רש"י דברים ל"ג, ג' 2 ט"ז כעמק דבר שם, ומגיד תכלים כ"ט, ח'; [בנוגע לאמירתו ע' לטוחא דאזרכס עמי תש"ד]

(א) צריך לזוהר הרבה באבות לכיין פי' המלות כי מצד הדין צריך לחזור ולהתפלל אם לא כיוון וכחיום אין תקנה!

הָאֵל - הוא החזק [כל הכוחות שלון] (במדת הרחמים)
הגְדוֹל - [ון] כל הגדולה שלו (במדת החסד)
הגְבוּר - [ון] כל הגבורה שלו (במדת הדין)
והַגְּבֹרָא - והוא לבדו ראוי לירא ממנו (שאיין ביד שום ברי' להטיב ולהרע
זולתו יתברך)

אֵל עֲלִיּוֹן - (ש)הוא סיבת כל הסיבות (הכל מאתו יתברך)
גוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים - תמיד גומל חסדים שאין בהם תערובות רע ומכוונים אל
תכלית הנרצה (מה שא"א לאדם לעשות)

וְקוֹנֵה הַפֶּל - ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית (קונה הוא לשון עשי')
וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אָבוֹת - ובכל יום זוכר בשבילנו מעשי החסד של אבותינו
וּמְבִיא גוֹאֵל - וכסדר מקרב הגואל (כי כל הענינים המתגלגלים עלינו הם
הכנה לגאולה)

לְבָנֵי בְּנֵיהֶם - אפילו לדורות הרחוקים מהאבות (ואפילו אם תמו זכות אבות
מ"מ יגאל אותם)

לְמַעַן שְׁמוֹ - שע"י הגאולה יתקדש שמו בעולם

בְּאֵהָבָה - (וכן) מפני גודל אהבתו את ישראל [מביא להם הגאולה]

בשבת שובה זְכָרְנוּ לַחַיִּים - (בשעת הזכרון לחיים) תזכירנו לחיים בעוה"ז (כדי שע"ז נזכה לעוה"ב)
מְלַךְ חַפֵּץ בַּחַיִּים - שאתה מלך שאינו חפץ במיתת רשעים אלא בתשובתם מדרכיהם ויחיו (ג)
וְקָתְבְנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים - וכתבנו בספר הצדיקים הנכתבים לחיים בעוה"ז
לְמַעַנְךָ - כדי שנוכל לעבוד אותך כראוי
אֱלֹהִים חַיִּים - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, שאתה החי האמיתי ונותן חיים לכל

מְלַךְ - [ה' הוא] מלך על הכל (ואעפ"כ מפני גודל אהבתו, הוא בעצמו [עוזר וכו'])
עוֹזֵר - שמסייע לאדם להצליחו במעשיו
וּמוֹשִׁיעַ - וחולצו מתוך צרתו

(ב) כ' ר' הירץ ש"ץ שיחשוב כאן הלא בשונו מדרכו וחי' ויגמור בדעתו לחזור בתשובה.

ומגן - ומגין עליו קודם בוא כל פגע וצרה
 בְּרַךְ אֶתָּה יְהוָה - מקור הברכות אתה ארון הכל
 מִגֵּן אֲבָרְהָם. - שהגין על אברהם (ובזכותו ממשיך הגנתו עלינו)

גבורות - תחיית המתים

אֶתָּה גְּבוּר לְעוֹלָם - אתה לבדך גבורתך נצחית (ואין נופלת כך תשישות)
 אֲדֹנָי - ארון הכל
 מַחִיָּה מֵתִים אֶתָּה - אפילו הגבורה הכי גדולה - תחיית המתים (שדוחה ממש
 כל חוקי הבריאה וסדרי') - אתה, ואתה לבד, עושה
 רַב לְהוֹשִׁיעַ - יש לך כח רב להושיע

(בא"י) [מוריד הטל - הוא מוריד טל לארץ בלי הפסק (ובלי טל אין העולם
 מתקיים)]

[מְשִׁיב הַרוּחַ - הוא הגורם לכל פעולות הרוח (שהרוח מסייע בכל חלקי
 הגשמים: כגון התאדות ונשיבת העבים למקום הצריך גשם)
 ומוריד הגשם] - ומוריד כל טפה וטפה למקום שהוא חפץ (ומזמין
 כל טפה לתכליתה ומטרתה בין לחיים בין לפורענות וכו')

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד - הוא נותן מזונות ושאר צרכים לכל הבריות בחסדו
 (ולא בצדקת הבריות)

מַחִיָּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים - מחיה גם המתים שאינם ראויים כל כך ברחמיו
 המרובים (שמחפש עליהם זכויות שיהיו ראויים לתחה"מ)
 סוֹמֵךְ נוֹפְלִים - סומך לכל מיני נופלים (כגון הנופלים מחמת עניותם או שנפל
 רוחם)

וְרוֹפֵא חוֹלִים - ורופא חולים מכל סוגי מחלות (אפילו אלו שהרופאים
 מתייאשים עליהם)

ומתיר אסורים - ופותח קשרי כל מיני אסורים (כגון שנותן תנועה לאברים שהיו כאסורים בעת השינה, ולולד במעי אמו)

ומקים אמונתו לישגי עפר - ועתיד לקיים הבטחתו למתים להחיות מי כמוך - מי יכול לעשות כ"כ הרבה גבורות כמוך (בכמות) [שיש גבורות עד אין מספר]

בצל גבורות - שכל הגבורות שלך ומי דומה לך - ומי יכול לעשות אפילו א' מהגבורות כמוך (באיכות) [שכל דבר הוא גבורה עד אין תכלית]

מלך - מלך על הכל ממית ומחיה - שממית ומחיה בהרבה ענינים (כמו עניות ועשירות או חולי ובריאות או השינה והיקיצה שהם כמתים שחיו)

ומצמיח ישועה - וכצמיחת היכול (ע"י כליון הזרע, שמצמיח יכולו ביתר שאת משה"י בקדמותו) מביא הישועה - שהיא תחה"מ (שיהי' חיים מעולים)

בשבת שובה מי כמוך אב הרחמים - מי כמוך בעולם שמרחם על בנו כמו שאתה מרחם עלינו כי אתה אב הרחמים וזכר יצוריו לחיים ברחמים - (על כן) וזכר את ברייתו ברחמים לחיים

ונאמן אתה להחיות מתים - ומכל הגבורות הנזכרות (שהן מעין תחה"מ) יש להאמין שאתה עתיד להחיות המתים

ברוך אתה יהוה - מקור הברכות אתה ארון הכל מחיה המתים. - המחיה כל המתים (בעתיד, מאדם עד זמן התחיה) (א)

קדושת השם - האל הקדוש

אתה קדוש - עצמותך קדוש - מופרש ומובדל מהכל ושמוך קדוש - ומצד פעולתך (הנהגתך את העולם) נראית קדושתך

(ג) יש להתעורר בזה על גבורות ה' שיחיה כל המתים אע"פ שהגופים כבר נרקבו מכמה אלפי שנים, וכמה רבבות גופים עד אין מספר שנתערבו עצמותיהם, ומהם גופים שכלו ונשרפו לגמרי או נטבעו בים או שעפרם נתפזר על הארץ והבורא ית' בחכמתו וגבורתו יכיר ויחבר כל גוף וגוף ויתן בו הנשמה השייכת לו (ימשה"ע וה"נ) !

וּקְדוּשִׁים - והמלאכים וישראל (שכולם נקראים קדושים)
 בְּכָל יוֹם יִהְיֶה לָנוּךְ פְּלָה - כסדר, כל יום לעולם משבחים אותך
 בְּרִנָּה אֲתָה יְהוָה - מקור הברכות אתה אדון הכל
 הָאֵל הַקְדוֹשׁ. - [אתה] החזק המופרש ומובדל מהכל

בשבת שובה הַמְלִיךְ הַקְדוֹשׁ: - [אתה] מלך על הכל המופרש ומובדל מהכל

מוסף לשבת ראש חודש נמצא בעמ' פ"ו

קְדוּשַׁת הַיּוֹם וְקַרְבְּנוֹת הַמוֹסָפִים

- 1 תַּכְנֵת שֶׁבֶת - כוונת (תקנת) שבת לשבות בו
- 2 רְצִיָּה קְרָבְנוּתִיהָ - רצית והתרת להקריב בה הקרבנות שלה (ואע"פ שיש חילול שבת בהן)
- 3 צוּיָּה פְּרוּשִׁיהָ - (ו)צוית פירושיה ע"י משה באיזה אופן ידחו שבת (דרוקא עולת שבת בשבתו)
- 4 עִם סְדוּרֵי גְסָקֶיהָ - [וצוית] עם סדר היין לנסך לקרבנות שבת (שלא יהיו רצופים אלא יקריב הקרבן מוסף בינתיים - ואם ישנה יהי חייב משום חילול שבת)
- 5 מְעַנְגָּהּ - המענגים את השבת
- 6 לְעוֹלָם כְּבוֹד יִגְהָלוּ - ינחלו כבוד לעולם בעוה"ב (שכל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו ואין כבוד גדול מזה)
- 7 טוֹעֲמֶיהָ - המכבדין את השבת במיני מאכל ומטעמים
- 8 חַיִּים זָכוּ - זוכים לאריכות ימים

1 יענין ור"ש; ע"ע פי דעתא אקוים מנעלי הכוספות נמדנר כ"ח, ט'; וכל צו 2 טור אר"ח ס"ר רפ"ו, ור"ש; ע"ע פי דרוקא 3 ר"י; ע"ע פי נמחז"ו 4 ר"י ועצ"י; ע"ע פי נמחז"ו 5 ר"ש; ע"ע פי נמגיד לזק 6 ר"י ע"פ גמ' שבת ק"ח; 7 שנלי הלקט ס"ר פ"ב; ע"ע פי צנן יוסף נשם כגרי"ח 8 ר"ש; ע"ע פי נפטר דבר

(ד) כ' שבלי הלקט (ס"ו פ"ב) דיש סמיכי מכאן שצריך לטעום תבשילו מע"ש. וכוונתו לכאורה למחזור ויטרי (ס"ו קצ"א) ש' ו"ל, תנא כל הטועם תבשילו בע"ש מאריכין לו ימיו ושנותיו ובירושלמי מפרש טעמא שלא יכעוס על בני ביתו מפני הקדחת תבשילו, עכ"ל (וכבר העיר שם המג"י שלא נמצא שני מאמרים אלו אצלנו בברייתא או בירושלמי, וראיתי בסידור של בעל קיצור השל"ה ש' סתם ו"ל, ו"מ שצריך לטעום התבשיל בע"ש כדי לתקן כהוגן שלא יבא ח"ו לידו מחלוקת בשבת). [ובנוגע להקפדה מלבוא לכעס בשבת ע' של"ה פ' ויקהל (בדרך חיים תוכחת מוסר ד"ה לא תבערו). וע"ע ב"ח א"ח ס"ו ר"פ ד"ה ויהא].

- וגם האוהבים דְּבָרֶיהָ - וכן האוהבים הלכות שבת⁹
- גְּדֹלָה בְּחָרוּ - בחרו שכר גדול (שנאמר "והרכבתך על במתי ארץ" ר"ל שתהיו ברום המעלה)¹⁰
- אֹז מְסִינֵי נִצְטוּוּ עָלֶיהָ - בתחילה מסיני נצטוו על שבת (בביאור כל הלכותיה)¹¹
- וְתִצְנַנּוּ יְהוּה אֱלֹהֵינוּ - וצוה אותנו ארון הכל תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית¹²
- לְהִקְרִיב בָּהּ - להקריב בשבת¹³
- קָרְבַן מוֹסֵף שֶׁבֶת פְּרָאוֹי - קרבן תוספת על התמידין לשבת לפי הדינים הראויים להם¹⁴
- יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיהָ (ה) - יהי עת רצון לפניך להכניס תפלותינו למרום¹⁵
- יְהוּה - ארון הכל¹⁶
- אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית¹⁷
- וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית¹⁸
- שֶׁתְּעֲלֵנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ - שתעלה אותנו לארץ ישראל (הגבוה מכל הארצות) בשמחה¹⁹
- וְתִשְׁעֲנוּ בְּגְבוּלֵנוּ - ותטע אותנו כנטיעה שאינה נעקרת בגבול ארץ ישראל (שלא נגלה ממנו)²⁰
- וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיהָ אֵת קַרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ - ואז נוכל להקריב בבהמ"ק את הקרבנות המוטלות עלינו [כמו תמידים ומוספים]²¹

9 ורקה [ויצ' נמח ייחד כל יואח] (ע ר"י שבי דלקחו לשון דברים כיון שנלמד ל"ט מלחמת מאלכ הדברים) [שמנה ל"ה, (א); ע"ע פי צנן יוסף בשם הגרי"ל 10 ר"ש (ישע"י ר"ח, י"ד ומלכות דוד שם); ע"ע פי נאח על קטע זה ושנפנו בשפתי ככן בסדרו ברכת אלהי 11 יעב"ץ ועב"י; ע"ע פי בשב"ל בשם אחי ר' ציימן 12 ורקה ואר"ח ס"י ה' ועלת תמיד פי"ה 13 ורקה 14 ורקה; ע"ע פי בדעת אקניס מצעלי התוספות צמדנר כ"ה, ע' 15 ע"פ ען יוסף בר"ב 16 מ"י ס"י ה' סק"ג 17 עלת תמיד פי"ה 18 ה"י צמורים 19 ורקה 20 ורקה (כסופר על שמנה ע"י, ר"י [הפסוק מוצא צרי]) 21 ע"פ מגיד לך; ורקה

(ה) ז"ל היסושה"ע, תפלה זו יתפלל אדם בכוחה עצומה מעומקא דלבא ויכניס בלבו צער ואנינות ע"ז מתי נזכה לכל זה שנקריב שם כל הקרבנות וגם קרבן מוסף שבת זה והיינו עושים בזה נחת רוח גדול לית"ש.

תְּמִידִים כְּסֻדְרָם - דהיינו תמיד של בוקר ותמיד של בין הערביים כסדר
שכתוב בתורה ²²

ומוֹסָפִים כְּהִלְכָתָם - וקרבנות המוספים כהלכתן הכתובים בתורה (כל יום
המוסף הראוי לו) ²³

וְאֵת מוֹסֵף יוֹם הַשְּׁבִעִת הִזָּה - ואת קרבנות המוספים של יום השבת הזה ²⁴
נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה - נעשה כל תקוני הקרבן ונקריב אותה על
המזבח באהבה ²⁵

כְּמִצְוַת רְצוֹנְךָ - כאשר צויתנו ²⁶

כְּמוֹ שִׁקְבָתְךָ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ - כמו שכתבת בשבילנו בתורתך ²⁷

עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ - שכתב משה עבדך בשליחותך ²⁸

מִפִּי כְבוֹדְךָ - כאשר שמע מפי כבודך ²⁹

כְּאֲמוֹר - כמו שכתוב ³⁰

בְּיוֹם הַשְּׁבִעִת - וקרבת המוסף של יום השבת (הוא) ³¹

שְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם - שני כבשים תוך שנחתם בלי מום ³²

וְשְׁנֵי עֶזְרָאִים סֹלֶת מִגֶּחֱהָ בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן - ושני עשיריות האיפה של קמח

החשוב של חטים מעורב בשמן זית לקרבן מנחה ³³

וְנִסְכּוֹ. - (ורביעית ההין לכל כבש) יין שיוצק על המזבח לנסכים ³⁴

עַלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ - זאת היתה העולה (של קרבן מוסף) בכל שבת ושבת ³⁵

עַל עֹלֹת הַתְּמִיד - לאחרי עולת התמיד ³⁵

וְנִסְכָּהּ. - והיין שהובא עם התמיד שיוצק על המזבח לנסכים ³⁶

22 אֲזוֹתֵיכֶם וּמִזְבֵּחַ אֲבִי יַעֲקֹב רִיב (וְעִישׁ שְׂמִינִחַ כַּחֲשֵׁק שְׁלֹמֹה עַל רִיב ח: | וְיֹאחַז בְּכַשְׂמִטּוֹת שֶׁסּ בָּשָׂם אֲחִיו) שְׂמִנְחָה לִמֶּנֶה
שִׁיבֶה לְשֵׁן כְּסוּדֵס וּבְכַלְכַּחֲסוֹ 23 אֲזוֹתֵיכֶם (ר' הִיזָן בְּמוֹסֵף רִיב) 24 רִשְׁרִיב 25 רִשְׁרִיב 26 הוֹקֵחַ
27 טַבְּחַת יִשְׂרָאֵל 28 עִישׁ אֲזוֹתֵיכֶם (עִישׁ עִישׁ) 29 הוֹקֵחַ 30 בְּמִזְבֵּחַ כִּיחַ, עִי ר' 31 הוֹקֵחַ 32 עִישׁ פֶּרֶחַ
פִּיחַ מִזָּה, הוֹקֵחַ 33 רִשְׁרִיב (כֹּחַ) וּבְפִיחֵיכֶם עַל בְּרִאשִׁית יִת, ר' 34 עִישׁ מִזְבֵּחַ רִיב עִישׁ מִכֹּל מִנְעִשֶׁה כְּקִרְבַּנְתָּ
(סְתִמְחֵי קֹחַת כְּדִי לֹא יִכְחָלְעוּ עַד כִּרְאֻכֵיכֶם) 35 הוֹקֵחַ 36 הוֹקֵחַ (וְעִישׁ טַבְּחֵי לִמֶּנֶה לֹא הֵאָדָר מִנְחָה
(כְּבִישׁ))

יִשְׁמְחוּ בַמְלָכוֹתָךְ (ו) - ישמחו בגילוי מלכותך לעתיד (לעולם שכולו שבת) (ו) ³⁷
 שוֹמְרֵי שַׁבָּת - אלו השומרים ממלאכתם ביום השביעי ³⁸
 וְקוֹרְאֵי עֲגָג - שמענגים השבת בעידונים (לנוח בשמחה וברוחב לבב, ולענגו
 במאכל ובמשתה) ³⁹
 עִם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעֵי - כלל ישראל השומרים את השבת בקדושה (בשכיתת
 מלאכה ובקידוש) ⁴⁰
 כָּלֵם יִשְׁבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטוֹבְךָ - (בזכות שבת) כולם ישבעו ועוד יתענגו מטובך
 הרוחני לעתיד ⁴¹
 וּבְשִׁבְעֵי רְצִיַת בּוֹ וְקִדְשָׁתוֹ - כי את יום השביעי רצית בו וקדשתו ליום מנוחה ⁴²
 חֲמֻדַּת יָמִים - [וקדשת אותן] להיות נבחר מכל ימי השבוע ⁴³
 אֲתוּ קָרָאת - (ו) קראת לו שם (שבת) [זכר למעשה בראשית] ⁴⁴
 זָכַר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. - שהוא זכר למעשה בריאת העולם (שם "שבת" מורה
 על ששבת ה' מכל מלאכתו) ⁴⁵

אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
 וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית
 רְצָה בְּמִנְחֹתֵנוּ - יהי לרצון ולקורת רוח לפניך במה שנוחין אנו בשבת (שתהא
 מנוחתינו כפי רצונך)

37 לֹא אֲבוֹת (בשחרית) 38 שְׁפִטֵי כֶּהֱן 39 רֹחֵק (שְׁפִטֵי כֶּהֱן) 40 אֲצִדְרֵכָה צְמַעְרִיז (רוֹחֵק) 41 חֲסִיָּא, בְּרִיךְ
 שְׁאִמְר (וכי' דאֲעִיף דְּרִגְלֵי אֲחֵרֵי שְׁאֲכֹלֵיִם הֲרַבֵּחַ לֹא מִתְעַנְּגִים, אֲזַל אִם יִכִּי תַעֲטֹג רֹחֵמֵי אֲזַ גַּם אֲחֵר הַבְּצִיעֵיכָ יִכּוֹל לְהַתְעַנְּג),
 וְרוֹחֵק צְמֻרֵף 42 עִיּוֹן חֲפֵלָה 43 שְׁבִילֵי הַלֶּקֶט (סִי עִיּוֹ) וְרִיִּי בֵּן יִקְר (שַׁבַּת שְׁחִירִית) וְכִי שֶׁם עֲרֵד פִּי חִיָּל, דְּכִי וִיכַל
 אֲלֶקִים (בְּרֵאשִׁית ב', ד') וּמִתְרַגְמֵיִן וְחַמֵּיד [בְּאֲצִדְרֵכָה צְמַעְרִיז וְכֵן צִי"ש כִּי שִׁזָּה תִּרְגֹּם יְרוּשָׁלַיִם, אֲמַנְס לַפִּינֵי לִיתָא
 כְּמוֹ שֶׁכֶּהר הַעִיר צְתוּרָה שְׁלֵמָה עַל הַפְּסוֹק הִזָּה אֲרוֹחַ כִּי, ע"ש] וְאֲעִיף שְׁלֵא מְלִיטוֹ שְׁנִקְרָאֵנוּ חֲמֻדָּה, יֵשׁ לְקִרְוָתוֹ חֲמֻדָּה אֲחֵר
 שְׁחַמְדוּ, עֲכִיל וְעִיטֵי צְמַחְצִיז (עֲמִי 82) וְבִשְׁבִילֵי הַלֶּקֶט (שֶׁס) 44 רִיִּי בֵּן יִקְר (שֶׁס); וְעִיטֵי פִי צְאֲצִדְרֵכָה 45 רִיִּי (שֶׁס)

(ו) כ' היסושה"ע (שער ח' סוף פ"ח) שבישמחו במלכותך יכנס בלבו אהבה גדולה ותשוקה עצומה במלכותו
 ואלקותו ית"ש.

(ז) בספר עולם התפלות מבאר שזה שאומרים במוסף ישמחו במלכותך (ולא ישמח משה כבשחרית) היינו משום שזה
 תפלה נוספת שלא מתפללים בחול, ובמקום לילך לעבודה כבחול אנו מתפללים להשי"ת, וזה מראה ששמחים אנו
 במלכותו ית' שצונו לשבות ממלאכה ביום השבת. וממילא אלו ששומרים את השבת ועוד קוראים ומחשיבים את
 השבת לעונג הם הבינו את השבת ושמחים בשבת כדבעי (כמבואר בספרי על הפסוק [במדבר י', י'] "וביום
 שמחתכם" זה השבת) הם יוכו שלעתיד לבוא "ישמחו במלכותך".

קדִשְׁנוּ בְּמִצּוֹתֶיךָ - (ו) קדשנו מלמעלה (שתתן לנו לב קדוש ופרוש) שנעשה מצותיך כחקונם

וְתַן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ - ותן לנו סייעתא דשמיא שיהי' כל עסקנו בתלמוד תורתך (ונהגה בו כל ימינו לשמור ולעשות)

שְׂבַעְנוּ מִטּוֹבְךָ - תשפיע עלינו טובה באופן שיהי' לנו סיפוק מהטוב שתתן לנו (ולא נרדוף אחר תאוותינו) [ובזה נהי' ראויים לישועתיך]

וְשִׂמְחֵנוּ בְּיִשׁוּעָתְךָ - ותשמח אותנו ע"י הישועה שתעשה בשבילנו

וְטַהַר לִבֵּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאֵמֶת (ח) - ותטהר לבנו ורעיונינו בעבודתיך שתהא רק לשמה (בלי שום הטי' או מחשבת פגול)

וְהִנְחִילֵנוּ - ותנחיל [הקדושה הנשפעת משבת קדשך] אלינו ברצון יהוה - ארון הכל

אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בשגחה פרטית

בְּאַהֲבָה - בשביל האהבה שאהבתנו (כשנתת לנו את השבת כשהיינו במדבר)

וּבְרִצּוֹן - ובשביל הרצוי שרצית בנו (שרצית שקרבנותנו ידחו את השבת)

שֶׁבֶת קָדְשְׁךָ - [תנחילנו] (ההשפעה של) יום השבת, שהוא היום שקדשת

וַיְנוּחוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל - [ועי"ז שתנחילנו הקדושה הנשפעת משבת] ינוחו ביום

השבת ישראל בשלימות ובדקדוק

מִקְדָּשֵׁי שְׂמֶךָ - העושים קדוש ה' בשמירתם את השבת (שאי עשיית מלאכה

בשבת הוא עדות שהקב"ה הוא ברא ומנהיג את העולם)

בְּרוּךְ אַתָּה יהוה - מקור הברכות אתה ארון הכל

מִקְדָּשׁ הַשֶּׁבֶת. (ט) - המקדש את יום השבת (ונתן לנו המתנה הגדולה הזו)

(ח) כ' היסושה"ע, יתפלל במחשבתו בשברון לב מאוד מקירות לבו להבורא ית"ש שיטהר רעיונו ולבו בעבודתו הקדושה שיהי' עבודתו רק לשמו הגדול, כי יש דברים שהיצר מרמה את האדם שהיא עבודה לשמה אך באמת אינה לשמה אמיתית.

(ט) יכוין במחשבתו, אני נותן לך ית"ש שבח והודאה גדולה על המתנה הגדולה שנתת לנו היא שבת קדוש, ויתן הודאה זו בשמחה עצומה (יסושה"ע).

רצה – שיחזיר העבודה בבית המקדש

רצה - תהא לך נחת רוח (י)

יהוה - ארון הכל

אַלְהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
בְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל - בעמך, אע"פ שאינם ראויים (כי הם מתפללים לפניך על בנין
בית המקדש)

וּבַתְּפִלָּתְךָ - ובתפלתם על בנין בית המקדש [תהא לך רצון]

וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה - והחזר עבודת בית המקדש

לְדָבִיר בְּיָתְךָ - (אפילו) לקדש הקדשים (שהיא העבודה הכי קרובה).

וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל - והקרבנות שיקריבו על האש [תקבל ברצון]

וּתְפִלָּתְךָ - ותפלות ישראל שהם במקום הקרבנות

בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן - בשביל האהבה שאתה אוהב את ישראל תקבלם
(הקרבנות ותפלתם) בנחת רוח

וְתִהְיֶה לְרָצוֹן תָּמִיד - ובלי הפסק (גם קודם שנזכה לבנין בהמ"ק) תעזרם

שְׁתֵּהי [עבודתם (באופן שתהי')] לך לנחת רוח

עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ - עבודת התפלה ו(כשיבנה הבהמ"ק) גם עבודת הקרבנות
של ישראל

וְתִחְזֶינָה עֵינֵינוּ - ותזכנו לראות [השכינה] עין בעין (שיהי' במהרה בימינו)

בְּשׂוֹבֵב לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים - כשתשיב שכינתך למקדש (אפי' אם יהי' ברחמים

(ולא בזכותינו)

בְּרוּךְ אַתָּה יהוה - מקור הברכות אתה ארון הכל

הַמְחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן. - שיחזיר שכינתו למקדש

(י) יקבע בלבו לאהוב את כל א' וא' מישראל שהרי מתפלל שירצה ה' בכולם (ודרכי חיים).

הודאה (כ)

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ - אֲנַחְנוּ נוֹתְנִים לָךְ הוֹדָא
 שְׁאַתָּה הוּא יְהוָה - שֵׁאתָה הוּא אֲדוֹן הַכֹּל
 אֶלְהִינוּ - תְּקִיף בְּעַל הַיְכֹולֹת וּבְעַל הַכּוֹחוֹת כּוֹלֵם שִׁמְשִׁיחַ עֲלֵינוּ בַּהֲשִׁגְחָה
 פְּרִטִית (עֲכָשׂוּי)

וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ - וְהִשְׁגִּיחַ בַּהֲשִׁגְחָה פְּרִטִית לְאֲבוֹתֵינוּ מִתְחִילֹת עֲמָנוּ (בַּעֲבֹר)
 לְעוֹלָם וָעֶד - [וְהִשְׁגַּחְתָּךְ עֲלֵינוּ] בְּלִי הַפֶּסֶק לְעוֹלָם (לְעַתִּיד)
 צוֹר חַיִּינוּ - [אַתָּה] בּוֹרְאָנוּ וְתוֹמֵךְ חַיִּינוּ [לְדוֹר וָדוֹר]
 מְגֵן יִשְׁעָנוּ - [וְ] עוֹמֵד לְהִגֵּן עֲלֵינוּ לְהַצִּילָנוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה
 אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר - בְּכָל דּוֹר בַּעוֹה"ו אַתָּה [הַצּוֹר וְהַמְגֵן שֶׁלָּנוּ]
 נוֹדָה לָךְ - [לְשׁוֹן עֲתִיד] כִּסְדֵר נְבִיעַ לָךְ (בִּינֵינוּ וּבִינְךָ) הַכְרַתְנוּ אֶת טוֹבְתְךָ
 וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ - [לְשׁוֹן עֲתִיד] וְנִגִּיד (לְאַחֲרַיִם) חֲסֵדְךָ וְגִדּוּלְתְךָ
 עַל חַיֵּינוּ הַמְסוּרִים בְּיָדְךָ - עַל קִיּוּמָנוּ כָּל רִגַע (כָּל נְשִׁימָה) הַמְסוּר רַק בְּיָדְךָ
 וְעַל נְשְׁמוֹתֵינוּ הַמְּקוּדוֹת לָךְ - וְעַל נַפְשׁוֹתֵינוּ הַמוֹפְקָדוֹת אֲצִלְךָ בְּכָל לַיְלָה
 בְּשַׁעַת הַשִּׁנָּה

וְעַל נְסִיף שְׁבָכָל יוֹם עֲמָנוּ - וְנִנּוּדָה לָךְ וְנִסְפָּר עַל הַנְּסִימִים הַנִּסְתָּרִים שֶׁנַּעֲשִׂימִם
 לָנוּ בְּכָל יוֹם

וְעַל נְפְלְאוֹתֶיךָ - וְעַל דְּרָכֵי הַטֶּבַע (שֶׁהֵם נִפְלְאוֹת ה') [שֶׁמִּחֲדָשׁ בְּכָל יוֹם,
 תְּמִיד]

וְטוֹבוֹתֶיךָ - וְעַל טוֹבוֹת שֵׁאתָה עוֹשֶׂה עֲמָנוּ (כִּסְדֵר)

(כ) כּוֹנֵנֵת הַהִשְׁתַּחֲוּאוֹת בַּתְּחִלָּה וּבִסוּף מוֹדִים הוּא לְהוֹרוֹת הַכְּנַעַה וּשְׁפֹלוֹת לְהִיּוֹתֵנוּ בְּלִתי רְאוּיִים שִׁתִּיחַד שֶׁמֶן
 עֲלֵינוּ שֶׁבְּרַכָּה זוֹ מִיּוֹסֶדֶת עַל יַחַד אֲלֻקוֹתָנוּ עֲלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד וּשְׁכַל חַיּוֹתָנוּ וְטוֹבוֹתֵינוּ מִמֶּנּוּ (בֵּית אֲלֻקִּים שְׁעַר הַתְּפִלָּה
 פ"ח). וְכִּי בְּסִידוֹר הַרוּקָה שֶׁכְּשִׂיאֵמֶר מוֹדִים יְכוּיִן בְּכָל כּוֹחוֹ לְעַבּוֹד בִּירָאָה לְשֵׁם, וַיִּמְשַׁךְ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, כִּי הוֹדָא
 אֵינן לָהּ שִׁיעוֹר, עֲכ"ל. וַיִּזְהַר לְקַבֵּל ע"ע בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּכַרְיַעָה זוֹ אֲרִנּוֹתוֹ וּמַלְכוּתוֹ כַּעֲבַד הַכּוֹרֵעַ לְאֲדוֹנוֹ, וּבּוֹדָאי יוֹדָה כָּל
 בַּר שְׁכַל שְׁמִי שֶׁכּוֹרֵעַ בְּלֹא לֵב קְרוֹב הוּא לֹזֶה שֶׁלֹּא כַרַע כָּלל [וְעַ"ב] ב"ק (ט"ז סע"א) וּבַתּוֹרַת חַיִּים שֶׁם שְׁסִיִּים כָּךְ, מִי
 שֵׁאִינוֹ אוֹמֵר בְּכָל יוֹם מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וְכִי בְּכַרְיַעָה וּבְכוֹנֵנֵת הַלֵּב הִרִי הוּא כִּסְפֵר בּוֹ ית', עֲכ"ל] וְאֵי לְאַתָּה בּוֹשֶׁה
 (יִסְרוֹה"ע).

שָׁבָבֶל עֵת - ש[נפלאותיך וטובותיך הם] בכל חלקי היום
 עָרַב וּבָקָר וְצֹהֲרִים - דהיינו לילה בקר וצהרים [עושה נפלאות וטובות]
 הַטּוֹב - אתה הוא הטוב המוחלט
 כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ - כי לא נמנע ממדת הרחמים שלך לעכב עתשים לראויים להם
 וְהִמְרַחֵם - ואתה הוא המרחם המוחלט (שלא רק מונע מהם העונשים אלא גם
 נותן להם חסדים)
 כִּי לֹא תִמּוּ חֲסָדֶיךָ - כי לא נפסקו החסדים שלך עד שנותן גם לאינם ראויים
 הַלֵּלוּ חֲסָדִים
 מַעֲוָלָם קִינְנוּ לָךְ - מזמנים שעברו עד עתה היינו מצפים רק לך (ולא לשום
 אדם)

על חנסיים לחנוכה ולפורים דמוקמים נמצא בסוף הספר

וְעַל כָּלָם - ועל כל הטובות והנפלאות שאתה עושה עמנו בתמידות
 יִתְבָּרַךְ - יהללך מכל קצוי הארץ בהכרת הטוב [על מעשיך - שמך]
 וְיִתְרוֹמַם שְׁמֶךָ - ויהללך בהכרת גדולתך שניכר לנו ממעשיך (- שמך)
 מְלַכְנוּ - כיון שאתה מלכנו [מקוים שיתברך ויתרום שמך]
 תִּמְיֵד - ברציפות, ללא הפסק, כל היום [יתברך ויתרום]
 לְעוֹלָם וָעֶד - [ר]בלי הפסק, כל יום ויום לעולמי עולמים

בשבת טובה וְקָטוֹב לְחַיִּים טוֹבִים - ותכתוב לחיים טובים (דהיינו חיים בעוה"ז שיהיו טובים לעוה"ב)
 כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שָׁבָאוּ אֹתְךָ בְּבֵרִית - כל בני ישראל שבאו אתך בברית

וְכָל הַחַיִּים - וכולם שיחיו בתחית המתים
 יוֹדוּךָ סֵלָה - יתנו לך הודאה (על טובותיך) בכל עת ורגע (יותר מ"תמיד") עד
 עולם
 וְיִהְיֶה לָּךְ אֵת שְׁמֶךָ בְּאֵמֶת - וישבחו את מעשיך (שמך) לשמה, בלי שום כוונה
 אחרת

הָאֵל - (אתה) החזק

יְשׁוּעָתֵנוּ - המושיע לנו בכל צרותינו (ובתחיית המתים)

וְעֶזְרָתֵנוּ - ומסייע לנו בכל מעשנו

סֵלָה - בכל עת ובכל רגע עד עולם [אתה ישועתנו ועזרתנו]

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה - מקור הברכות אתה אדון הכל

הטוֹב שְׁמֵךְ - (אשר) שמך "הטוב" (שאתה טוב בתכלית הטובה)

וְלֶךְ נָאָה לְהוֹדוֹת. - ולך לבדך ראוי ליתן הודאה בשלמות (שאתה מקור לכל

הטובות)

שְׁלוֹם

שֵׁם שְׁלוֹם - תן שלום הגוף והבית והמדינה והקנינים מכל פגע מקרה ומחלוקת

טוֹבָה - [ותן לנו] כל מה שלטובת שלימות כל א' וא'

וּבְרָכָה - והשפיע עלינו רבוי טובה והצלחה

חֵן - (ו)נמצא חן בעיניך שעי"ז תתן לנו חן בעיני כל רואנו

וְחֶסֶד - ותן לנו בקשותינו אע"פ שאיננו ראויים

וְרַחֲמִים - ורחם עלינו ואל תעניש אותנו כפי מעשינו

עֲלֵינוּ - על אלו שנמצאים כאן

וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ - ועל כל א' וא' מישראל (יבואו כל אלו)

בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ - כיון שאתה אבינו ואוהב אותנו באמת השפיע רבוי טובה

והצלחה [באור פניך]

כְּלֵבוּ כְּאֶחָד - לכולנו בשוה כאחד (בכל הטובות)

בְּאוֹר פְּנִיךָ - בהסברת פניך שמורה על אהבתך לבריותיך

כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ - שאנחנו יודעים כמה ברכות גדולות באו מהארת פניך

(במעמד הר סיני)

נְתַתָּ לָנוּ - שנתת לנו [במתן תורה] במתנה (ולא מפני שהיינו ראויים לכך)

יהוה - ארון הכל

אֲלֵהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית

תּוֹרַת חַיִּים - תורה שמדריכנו איך לחיות

וְאֶהְבֶּתְּ חֶסֶד - (והתורה) מלמדת אותנו לאהוב לעשות חסד (שהרי כולה

חסד)

וְצִדְקָה - [וננתת לנו] (יותר) שכר מצוות לעולם הבא (ע"י שהרכבה לנו תורה

ומצוות)

וּבְרָכָה - (ובזכות ששומרים את התורה אתה נותן לנו) רבוי טובה והצלחה

(בעוה"ז)

וְרַחֲמִים - (ובזכות שמירתה אתה נותן) רחמים מיוחדים

וְחַיִּים - (ובזכות שמירתה אתה נותן) חיים ארוכים בבריאות וטובה

וְשָׁלוֹם - (וע"י התורה) [נותן לנו] שלום לגוף ולנפש (שכל נתיבות"י שלום)

וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ - וטוב יהי' בעיניך

לְבָרְךָ אֵת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל - שתתמיד להשפיע רבוי טובה והצלחה על עמך

בְּכָל עֵת - בכל חלק מהיום

וּבְכָל שָׁעָה - ובכל חלק מהעתים

בְּשָׁלוֹמְךָ - בנתינת שלום בשלמות (שהשלום שלך הוא שלום בכל חלקיו)

בשבת טובה בְּסֵפֶר חַיִּים - בספר החיים של [ברכה ושלום ופרנסה טובה]

בְּרָכָה - ריבוי טובה והצלחה

וְשָׁלוֹם - ושלום בין איש לרעהו

וּפְרִיָּסָה טוֹבָה - ופרנסה ברווח ובנחת

גְּזֵרָה - נזכר ע"י מלאכים מליצי טוב

וְנִקְתָּב לְסֵפֶרְךָ - ותכתבנו [לחיים טובים ולשלום] לפניך (דהיינו בהשפעה גדולה)

אֲנַחְנוּ - אנחנו הנמצאים כאן

וְכָל עַמְּךָ בְּיַת יִשְׂרָאֵל - וכן כל א' וא' מכלל ישראל

לְחַיִּים טוֹבִים - [נזכר ונכתב] לחיים טובים אמתיים (שמכשירין לחיי העוה"ב)

וּלְשָׁלוֹם - [ונזכר ונכתב] לשלום בינינו בעצמינו (שנסתפק בגשמיזת שיש לנו)

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה - מקור הברכות אתה אדון הכל
 עוֹשֵׂה הַשְּׁלוֹם. - שעושה שלום בין הכל (כל כוחות הבריאה)

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה - מקור הברכות אתה אדון הכל
 הַמְּבַרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם. - המשפיע ריבוי טובה והצלחה על עמו
 ישראל בנתינת שלום

תחנונים

אֱלֹהֵי - אתה תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם ובכל זאת אתה משגיח
 עלי בפרטיות

נְצוֹר לְשׁוֹנֵי מַרְעֶ - תן לי סייעתא דשמיא שלא אדבר לשון הרע
 וְשִׁפְתֵי מִדְּבַר מְרָמָה - ו[סייעתא דשמיא] שלא אדבר אחד בפה ואחד בלב
 (שקר)

וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תְדוּם - ותזכני שגם במחשבה לא אתרגז על חורפי
 וְנַפְשִׁי כְּעֶפֶר לְכָל תְּהִיָּה - ותסייעני להיות שפל מאד (כעפר) שלא יגבה לבי
 כלל וכלל על שום אדם (ולא ארגיש כלל בעלבוני)

פְּתַח לְבִי בְּתוֹרַתְךָ - תזכני שיהי' לבי פתוח להבין ולשמוע כל דברי
 תורתך

וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי - ותסייעני שארדוף בתשוקה אחרי מצותיך
 וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה - וכל הרוצים לעשות לי רעה (הן בעוה"ז והן הרוצים
 להחטיאני שארד לגיהנם)

מִהֲרָה הִפֵּר עֲצָתְךָ - ללא שהות בטל הסכמתם [עלי לרעה]
 וְקַלְקַל מַחְשַׁבְתְּךָ - ותבטל הדבר כשעדיין במחשבתם (קודם שיבוא לידי
 החלטה)

עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ - גאלנו מהגלות בעבור שמך המחולל בין הגוים
 עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינְךָ - [ו]גאלנו מהגלות בעבור ימינך שהשבת אזור בגלותנו

עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֹשְׁתֶּךָ - [ו]גאלנו מהגלות כדי שיכירו כולם שאתה מנהיג אותנו
 בדרך קדושה (דהיינו למעלה מדרך הטבע)
 עֲשֵׂה לְמַעַן תִּזְכָּרְךָ - [ו]גאלנו מהגלות כדי שנוכל לעסוק בתורה כראוי
 ובשלמות (שאינ התורה בשלמות בלא בית המקדש)
 לְמַעַן יִתְקַצֵּן יְדִידֶיךָ - [ו]כדי שישראל (ידיריך) ינצלו מהצרות
 הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ - תושיע להם ע"ד הפלא והנס (שזה מיוחד לימינך)
 וְעָנְנִי. - ותענה אף לי כתפלה זאת

יְהִי לְרִצּוֹן (ו) - יהי לנחת רוח לך
 אֲמַרְי פִּי - מה שאמרתי בתפלתי
 וְהִגִּיז לְבִי לְפָנֶיךָ - וגם מה שחשבתי בלבי ולא יכולתי להוציא בפה [יהי]
 לרצון] לפניך
 יהוה - ארון הכל
 צוּרִי - חזקי שבו אבטח בשאלותי (בעוה"ז)
 וְגֹאֲלִי. - ומושיעי (לעוה"ב)
 (ג' פסיעות כעבד הנפטר מרבו)

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו - העושה שלום בעליונים (שגם הם צריכים שלום)
 הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם - הוא יעשה שלום לתחתונים (שאנו בעלי מחלוקת, ויש בנו
 איבה תחרות ושנאה, ועאכ"ו צריכים שלום)
 עֲלִינוּ - על אלו שנמצאים כאן
 וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל - ועל כל א' וא' מישראל
 וְאֲמַרוּ אָמֵן. - (ואתם המלאכים השומרים ומלויים אותי) הסכימו לתפלתי
 (ויאמצו את כחה להעלותה השמימה)

(ל) כ' הסדר היום שצריך לומר יהיו לרצון בנחת ולכוין בו ויועיל הרבה לקבלת תפלתו ברצון ולא ישוב ריקם.

יהי רצון מלפניך - (בבקשה) יהי עת רצון לפניך (לכנוס תפלתנו למרום)
יהוה - ארון הכל

אלהינו - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
ואלהי אבותינו - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית

שיבנה בית המקדש - שתבנה הבית המקדש (כדי שיהי לנו עבודת הקרבנות
שהיא העבודה האמיתית, משא"כ תפלה שהיא רק כנגד תמידין)

במהרה בימינו - בלי שהיי, כדי שנזכה אנחנו לעבדך בשלמות

ותן חלקנו בתורתך - ותן לנו סייעתא דשמיא שנהיי כל עסקינו בתלמוד תורתך

ושם נעבדך ביראה - ובבית המקדש נקריב הקרבנות ביראה

בימי עולם - כמו (שעבדו ביראה) בימי משה

ובשנים קדמוניות. - וכבימי שלמה

וערבה ליהוה - ואז יהי נאות לארון הכל

מנחת יהודה וירושלים - המנחות שיקריבו בבית המקדש

בימי עולם - כמו (שהיו עריבות) בימי משה

ובשנים קדמוניות. - וכבימי שלמה (שקבל הקב"ה קרבנותיהם ברצון)

הערה: אנחנו עושים כמה זכרונות למן כל שבת וי"ט. זה שאנו בוצעים על לחם משנה
הוזכר בגמ' שבת (ק"ז): והוא זכר למן דכתיב ב' לחם משנה. ועוד נוהגים שיהי מפה תחת הפת
ומפה אחרת על גביו, ומפורש בטור (או"ח סי' רע"א) שזה זכר למן שהי מונח בקופסא טל
למעלה וטל למטה. נמצא שבכל סעודה של שבת וי"ט עושים ב' זכרונות נפרדים למן ולחם
משנה וכסוי הפת). הנה בשנה פשוטה יש שנ"ד ימים ויש נ"א שבתות ובכל שבת יש ג' סעודות
נמצא שש זכירות כל שבת, ולכל השנה ש"ו זכרונות. ויש (בחור"ל) י"ב ימי יו"ט כל שנה וד'
ימי פסח, ב' ימי שבועות, ב' ימי ר"ה, ב' ימי סוכות וב' ימי שמיני עצרת) ובכל א' מהם ב'
סעודות, נמצא שבכל הימים טובים של השנה יש מ"ח זכרונות וכ"ד סעודות וב' זכרונות כל
סעודה. ולפ"ז נמצא שבכל שנה יש שנ"ד זכרונות למן בדיוק כפי ימי שנה פשוטה,
להזכירנו שכל פרנסתינו, כל יום, הוא מהקב"ה כמו שהי לאוכלי המן.

מנחה לשבת

[פי שם יהוה אֶקְרָא - כאשר אקרא בשם ארון הכל
 הָבו גִּדְל לְאֱלֹהֵינוּ.] - (אתם השומעים) שבחו ואמרו שהגדולה הוא לתקיף
 בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית

אֲדַנִּי - ארון הכל (הארון שלי)
 שְׁפָתַי תִּפְתָּח - אנא פתח שפתי (כי מרוב פחד ובושה לא אוכל לפתוח שפתי)
 ופִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ. - ועזור לי להתפלל בכוונה (פי ולבי שוין - שרק זה
 תהלה אמיתית)

אבות (א) - או"א, קונה הכל, הגין על אברהם

בְּרוּךְ אַתָּה - (לשון שבח והודאה ש)מקור הברכות (הרבוי) אתה
 יהוה - ארון הכל (היה הוה ויהיה)
 אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
 ואלהי אֲבוֹתֵינוּ - ושהשגיח לאבות הקדושים בהשגחה מיוחדת (שכרת עמם
 ברית להם ולזרעם)
 אֱלֹהֵי אֲבֹתָם - שכרת ברית עם אברהם אבינו (בעבור דרכו אל התכלית -
 חסד)
 אֱלֹהֵי יִצְחָק - [וכרת ברית עם יצחק אבינו (בעבור דרכו אל התכלית -
 יראה-עבודה)]
 ואלהי יַעֲקֹב - וכרת ברית עם יעקב אבינו (בעבור דרכו אל התכלית -
 אמת-תורה)

(א) צריך ליהרר הרבה באבות לכיין פי המלות כי מצד הדין צריך לחזור ולהתפלל אם לא כיוון וכהיום אין תקנה!

וּמְתִיר אֲסוּרִים - וּפּוֹתַח קְשָׁרִי כֹל מִיְּנֵי אֲסוּרִים (כְּגוֹן שְׁנוֹתֵן תְּנוּעָה לְאַבְרָם
שֶׁהָיוּ כְּאֲסוּרִים בַּעַת הַשִּׁינָה, וְלוֹוֹלַד בְּמַעֲי אִמּוֹ)

וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לְיִשְׁבֵי עֶפְרָיִם - וְעֵתִיד לְקַיֵּם הַבְּטַחְתּוֹ לַמֵּתִים לְהַחְיֹתָם
מִי כְּמוֹךָ - מִי יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת כִּכּ הַרְבֵּה גְבוּרוֹת כְּמוֹךָ (בְּכַמּוֹת) [שִׁישׁ גְּבוּרוֹת
עַד אֵין מִסְפָּר]

בַּעַל גְּבוּרוֹת - שְׁכֹל הַגְּבוּרוֹת שֶׁלְּךָ
וּמִי דוֹמָה לָּךְ - וּמִי יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת אִפְּלוֹ א' מֵהַגְּבוּרוֹת כְּמוֹךָ (בְּאִיכוֹת) [שְׁכֹל
דָּבָר הוּא גְבוּרָה עַד אֵין תְּכֵלִית]
מְלָךְ - מֶלֶךְ עַל הַכֹּל

מְמִית וּמַחְיֶה - שְׁמַמִּית וּמַחִיָּה בְּהַרְבֵּה עֲנִינִים (כְּמוֹ עֲנִיּוֹת וְעַשִׁירוֹת אוֹ חוֹלֵי
וּבְרִיאוֹת אוֹ הַשִּׁינָה וְהַיְקִיצָה שֶׁהֵם כְּמֵתִים שַׁחִיו)

וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה - וְכַצְּמִיחַת הַיְבוּל (ע"י כְּלִיזָן הַזֶּרַע, שְׁמַצְמִיחַ יִכּוֹלוּ בִּיתֵר שֶׁאֵת
מִשְׁה"י בְּקִדְמוֹתוֹ) מְבִיא הַיְשׁוּעָה - שֶׁהִיא תַּחַת"מ (שִׁיחַי חַיִּים מְעוֹלִים)

שֶׁבַת שׁוֹבָה מִי כְּמוֹךָ אֲבִי הַרְחֵמֵם - מִי כְּמוֹךָ בְּעוֹלָם שְׁמַרְחֵם עַל בְּנוֹ כְּמוֹ שֶׁאַתָּה מְרַחֵם עֲלֵינוּ כִּי אַתָּה אֲבִי הַרְחֵמֵם
זוֹכֵר יְצוּרֵי לַחַיִּים בְּרַחֲמֵם - (עַל כֵּן) זוֹכֵר אֶת בְּרִיתוֹ בְּרַחֲמֵם לַחַיִּים

וְנִאֲמָן אֶתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים - וּמְכַל הַגְּבוּרוֹת הַנּוֹזְכֵרוֹת (שֶׁהֵן מְעִין תַּחַת"מ) יֵשׁ
לְהֵאֱמִין שֶׁאַתָּה עֵתִיד לְהַחְיֹת הַמֵּתִים

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה - מְקוֹר הַבְּרִכוֹת אַתָּה אֲדוֹן הַכֹּל

מַחְיֶה הַמֵּתִים. - הַמַּחְיֶה כֹּל הַמֵּתִים (בַּעֲתִיד, מֵאֲדָם עַד זְמַן הַתַּחִּיָּה) (ג)

קְדוּשַׁת הַשֵּׁם - הָאֵל הַקְּדוֹשׁ

אַתָּה קְדוֹשׁ - עֲצֻמוֹתְךָ קְדוֹשׁ - מוֹפְרָשׁ וּמוֹבְדֵל מֵהַכֹּל

וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ - וּמְצַד פְּעוּלָתְךָ (הַנְּהַגְתְּךָ אֶת הָעוֹלָם) נִרְאִית קְדוּשַׁתְךָ

(ג) יֵשׁ לְהַתְעוֹרֵר בּוֹהַ עַל גְּבוּרוֹת ה' שִׁיחִיהַ כֹּל הַמֵּתִים אֶע"פ שֶׁהַגּוֹפִים כָּבֵד נִרְקְבוּ מִכֵּמָה אֲלֵפֵי שָׁנִים, וְכֵמָה רַבּוּת
גּוֹפִים עַד אֵין מִסְפָּר שֶׁנִּתְעַרְבוּ עֲצֻמוֹתֵיהֶם, וּמֵהֶם גּוֹפִים שְׁכֵלוּ וּנְשַׁרְפוּ לְגַמְרֵי אוֹ נִטְבְּעוּ בַיָּם אוֹ שֶׁעָפְרָם נִתְפּוֹר עַל
הָאָרֶץ וְהַבּוֹרָא ית' בְּחַכְמָתוֹ וּגְבוּרָתוֹ יְכִיד וַיַּחֲבֵד כֹּל גּוֹף וְגוֹף וַיִּתֵּן לוֹ הַנְּשִׁמָּה הַשִּׁיכָתָה לוֹ (יִסּוּשָׁה"ע וְה"ג) !

וּקְדוּשִׁים - והמלאכים וישראל (שכולם נקראים קדושים)
 בְּכָל יוֹם יִהְלָלוּךָ סֵלָה - כסדר, כל יום לעולם משבחים אותך
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה - מקור הברכות אתה ארון הכל
 הָאֵל הַקְדוֹשׁ. - [אתה] החזק המופרש ומובדל מהכל
 בשבת שובה הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ: - [אתה] מלך על הכל המופרש ומובדל מהכל

קדושת היום - שבת שלעתיד לבוא (ד)

אַתָּה אֶחָד (ה) - אתה ה' אחד בתכלית האחדות (מצד עצמותו ית')¹
 וְשִׁמְךָ אֶחָד - ושםך שיוצא מפעולותיך (אע"פ שמנהיג כל ברי' וכל א'
 הנהגתה משונה מחברתה אעפ"כ בכלול) הוא אחד²
 וְיָמֵי כְעֶמְךָ יִשְׂרָאֵל - ומי מגויי הארץ משובח כעמך ישראל³
 גוֹי אֶחָד בְּאַרְצָךְ (ו) - אשר הוא עם יחידי ומובחר בארץ⁴

1 אֶחָדוּכְהֵם (אֶחָדוּת אֱלֹהִים דְּבָרִים אֶחָד) [הַשִּׁיחַ לְפָסוּק ר']; עֵינֵי פִי צִרְיִי 2 שְׁפָתַי כֹּכֵן (גִּרְיָא צְלָדַת אֱלֹהִים סֵט) [עֵי הַעֲרֹכַד ד'];
 עֵינֵי פִי צִרְיִי 3 מְלֻוֹת דָּוִד (שִׁינַי ז', כ"ג) 4 תַּרְגוּם רַבּוּן יוֹסֵף דְּכֵיִי אִי יִי, כ"א

(ד) כבר הבאנו בתפלת שחרית (אות ד') שיטת כמה ראשונים שהתפלות מכוונים נגד ג' עניני שבת: שבת בראשית, שבת מתן תורה ושבת לעריד לבוא; ומנחה היא כנגד שבת לעתיד לבוא (ובאבודרהם בשם ר' קלונימוס אומר דמיירי בשבת שלעתיד). אמנם בדרך הפשט לא מדבר ברכה זו על השבת לעתיד לבוא, אבל יש בו רמז לעתיד לבוא, כמו שהביאו הראשונים דכתיב (זכר' י"ד, ט') "ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד". אמנם ר"י בן יקר כתב דבא לרמוז להיפך, וז"ל, ובא לרמוז שלא יחשוב אדם לומר ע"י אותו פסוק כך יהי' בעתיד אבל עכשיו אינו כן, אבל גם עכשיו אתה אחד ושםך אחד בלב עמך ישראל, וקרא מיירי לעתיד לפי שאו יהי' אחד ששמו אחד לפני כל העולם ולא עכשיו, עכ"ל. [וז"ל רש"י על הפסוק בזכר' יהי' ה' אחד - שכל האומות שאין להם תורה האמתית יעזבו הבליהם ויודו לו שהוא אחד ואין עמו אל נכר; ושמו אחד - שיהא שמו נזכר בפי כולם, עכ"ל]. ובאמת זה יכול להיות רמז לעתיד, אבל אנחנו מביעים אמונתנו שמאמינים כבר עכשיו ש"אתה אחד ושםך אחד" [וכן הוא באמת אע"פ שהיום הוא בעולם ובכסוי וכשם שאתה אחד ושםך אחד עלומה ומכוסה בעוה"ז, כך גם העדות "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (צ"ץ השדה - שבת היום עמ' קנ"ט; ועע"ש בביאור הגמ' פסחים נ.)]. וכ' היסושה"ע דתיבות אלו לא יחטוף אותם רק שיש בדעתו אני מאמין באמונה שלימה ואמיתית שאתה יחיד ומיוחד.
 כ' השבה"ל (ריש סי' קצ"ו) דמציינו באגדה שתחילת הגאולה תהי' בשבת בשעת תפלת המנחה. ואולי לכן אומרים רמז זו דוקא למנחה.

(ה) הראשונים (תוס' חגיגה ג: ד"ה ומי, טור או"ח סי' רצ"ב, שבלי הלקט סי' קכ"ו ועוד) מביאים דאיתא במדרש ג' מעידין זה על זה: הקב"ה ישראל ושבת. הקב"ה וישראל מעידין על השבת שהוא נבחר מכל הימים להיות יום מנוחה, ישראל ושבת מעידין על הקב"ה שהוא אחד, הקב"ה ושבת מעידין על ישראל שהן יחידין באומות ועל פי זה נתקן אתה אחד, נאה לא-ל אחד התיחד בגוי אחד ביום המיוחד.

(ו) יחשוב בדעתו אני נותן לך ית' הודאה עצומה שזכינו לכל זה שבחרת בנו מכל העמים (נהורא השלם).

תפארת גדלה - [נתת לנו יום מנוחה שהיא] תפארת של גדולה (שאינן בה

מלאכה כמלכים שבטלים ממלאכה) ⁵

ועצרת ישועה - [ושבת היא] נזר של ישועה (שבזכות שמירתה הישועה באה) ⁶

יום מנוחה וקדשה לעמך נתת - יום מנוחה לגוף ו(יום) קדושה לנשמה (שאו

פנוי מעסקי הגוף) נתת לישראל עמך ⁷

אברהם יגל - אברהם שמח בלבו ⁸ (מ)

יצחק ירנן - (ו) יצחק שמח כ"כ שהוא מרנן בפה ⁹

יעקב ובניו - [אברהם ויצחק ישמחו] כשיעקב ובניו (דוקא, ולא בניו של אברהם

ויצחק, שהרי בני ישמעאל, קטורה, ועשו אינם נחים בו) ¹⁰

ינוחו בו - ינוחו בשבת ושומרין אותו ¹¹

מנוחת אהבה ונדבה - (שבת) היא מנוחה ששומרים מאהבת ה' ונרבת לב

טהור ¹²

מנוחת אמת ואמונה - (וגם) מנוחה ששומרים באמת ואמונה (שמתעוררים

לדעת אמת מענין חדוש העולם ויקנו האמונה הטוב) ¹³

מנוחת שלום ושלמה - והיא מנוחה של שלום החיצוני (שאינן מפריעים

מסביב) ושלום בפנימיות (כגון שלום בית ובריאות הגוף) ¹⁴

והשקט ונחת - [והיא מנוחה של] מנוחת הנפש (על ההוה) ובטחון לעתיד (ביום

המלחמה, שהשומר שבת כהלכתו בטוח ממלחמת גוג ומגוג) ¹⁵

5 עזרי (ר"ש) 6 ע"פ ר' שפתי בשמירת ענן "כליל", ועזרי (ר"ש) 7 ספר התמיד 8 אצדורכס; ע"ע פי' צר"ש ועי' עזרי 9 אצדורכס; ע"ע פי' צר"ש 10 אצדורכס (שצב"ל סי' קכ"ז בשם אחיו ר' צנימין); ע"ע פי' צר"ש 11 אצדורכס 12 ר"ש ועיון תפלה; ע"ע פי' שצב"ל שם 13 ר"ש (ספר התמיד); ע"ע פי' שצב"ל שם 14 שפתי כהן (עיון תפלה) 15 שפתי כהן (ושם ע"פ גמ' שבת ק"ח).

(ז) הכלבו (סי' מ') מביא בשם החכם בעל המלמד שהטעם שתקנו חז"ל להזכיר האבות בתפלה זו שהם הודיעו היחוד תחלה בעולם וזאת הברכה ענינה מעין היחוד כאמרם אתה אחד וכו'. והר' נתן ז"ל כתב לפי שהאבות שמרו שבת נקבעו בה, באברהם כתיב (בראשית כ"ו, ה') "וישמור משמרת" פי' ששמר אפי' עירובי תבשילין [יומא כח:]; וכתוב (בראשית י"ח, י"ט) "אשר יצוה את בניו" זה יצחק, וביעקב כתיב (בראשית ל"ג, י"ח) "יוחן את פני העיר" [ופירשו חז"ל (בר"ר פי"א אות ז')] נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום הדא אמרה ששמר יעקב את השבת, עכ"ד.

מְנוּחָה שְׁלֵמָה - (ושבת) היא מנוחה שלמה שהיא לשלימות האדם (שנותן את המנוחה שיוכל לשעבד את יצריו לעול תורה ומצות) ¹⁶

שְׂאֵתָה רוּצָה בָּהּ - (וזהו המנוחה) שה' רוצה בה (כי זהו רצונו ית' שישתלם האדם בנפשו ע"י תורה ומצות) ^{17 (m)}

יִפְרִו בְּנֵיהֶם וַיִּדְעוּ - (גם אתה רוצה) שישראל שהם בניך יכירו וידעו בברירות ¹⁸
כִּי מֵאֲתָךְ הִיא מְנוּחָתָם - שמנוחה זו ביום השבת היא מנוחה שאתה צוית עלי-
(לא למנוחת הגוף אלא לפנות דעתו להגיון התורה ולהכרת גדולתו ית') ¹⁹

וְעַל מְנוּחָתָם - ואשר על ידי מנוחתם ²⁰

יִקְדִישׁוּ אֶת שְׁמִיךְ. - הם מקדישים את שמך ²¹

אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית

וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית

רְצָה בְּמְנוּחָתָנוּ - יהי לרצון ולקורת רוח לפניך במה שנוחין אנו בשבת (שתהא מנוחתינו כפי רצונך)

קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ - (ו)קדשנו מלמעלה (שתתן לנו לב קדוש ופרוש) שנעשה מצותיך כתקונם

וְתַן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ - ותן לנו סייעתא דשמיא שיהי' כל עסקנו בתלמוד תורתך (ונהגה בו כל ימינו לשמור ולעשות)

שְׂבָעֵנוּ מִטּוֹבְךָ - תשפיע עלינו טובה באופן שיהי' לנו סיפוק מהטוב שתתן לנו (ולא נרדוף אחר תאוותינו) [ובזה נהי' ראויים לישועתך]

וְשִׂמְחֵנוּ בְּיִשׁוּעָתֶךָ - ותשמח אותנו ע"י הישועה שתעשה בשבילנו

16 רש"י (עיון תפלה מהכתב והקבלה) 17 עיון תפלה מהכתב והקבלה 18 אצורדוס, רוקח, וע"פ מלני"ס ט"ז ג', ל"ז 19 עז"י ועיון תפלה מהכתב והקבלה 20 עז"י 21 רוקח

(ח) ו"ל ר"י בן יקר, יש מפרשים אע"פ שהשבת מנוחה, אל תאמר אך ואישן ואנוח ולא אצטרך לעשות לא חסד ולא צדקה, אין הדבר כן, שאין המנוחה שלמה אלא בשעה שהוא עושה חפצי שמים, עכ"ל. וכמו"כ ב' בספר תפלת חנה בשם מרן המשגיח [ר' יחזקאל לוינשטיין] זצ"ל, שלפי השגתינו זהו כבר תכלית השלימות אם הגענו אל המנוחה, וכאן רואים שאינו כן, דוקא "מנוחה שלמה שאתה רוצה בה", מנוחה כזו שתביא אחרי' קדושה, ושעל ידה "יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם", אשר עלי' הם מקדישים את שמך, עכ"ד.

וְטַהַר לְבָנוּ לְעִבְדְּךָ בְּאֵמֶת (ט) - ותטהר לבנו ורעיונינו בעבודתיך שתהא רק לשמה (בלי שום הטי' או מחשבת פגול)

וְהִנְחִילֵנוּ - ותנחיל [הקדושה הנשפעת משבת קדשך] אלינו ברצון יהוה - ארון הכל

אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בשגחה פרטית בְּאֵהָבָה - בשביל האהבה שאהבתנו (כשנתת לנו את השבת כשהיינו במדבר) וּבְרָצוֹן - ובשביל הרצוי שרצית בנו (שרצית שקרבנותנו ידחו את השבת) שַׁבַּת קְדֹשָׁךְ - [תנחילנו] (ההשפעה של) יום השבת, שהוא היום שקדשת וַיְנַחוּ בָּם (י) יִשְׂרָאֵל - ונעייז שתנחילנו הקדושה הנשפעת משבת] ינחו ביום השבת ישראל בשלימות ובדקדוק

מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ - העושים קדוש ה' בשמירתם את השבת (שאי עשיית מלאכה בשבת הוא עדות שהקב"ה הוא ברא ומנהיג את העולם)

בְּרוּךְ אַתָּה יהוה - מקור הברכות אתה ארון הכל

מְקַדְּשֵׁי הַשַּׁבָּת. (כ) - המקדש את יום השבת (ונתן לנו המתנה הגדולה הזו)

(ט) כ' היסושה"ע, יתפלל במחשבתו בשברון לב מאוד מקירות לבו להבורא ית"ש שיטהר רעיונו ולבו בעבודתו הקדושה שיהי עבודתו רק לשמו הגדול, כי יש דברים שהיצר מרמה את האדם שהיא עבודה לשמה אך באמת אינה לשמה אמיתית.

(י) ע' עבודת ישראל שמה שכ' המ"א (סי' רס"ח סק"ג) שיש לומר במנחה "וינחו בם" הוא דבר תמוה וכנגד כל דרך הלשון. ויש גם אחרים הקוראים תגר ע"ז ע' כף החיים (שם סק"ב) וכ' שם בסוף, ומיהו הנוהגין לומר במנחה וינחו בם יש לומר ג"כ שבתות קדשך בלשון רבים, עע"ש.

יש להעיר שנוסח אשכנז הקדום לא הי' כך כלל, אלא "וישמחו בך ישראל אוהבי שמך". ובספר המנהגים לר' אייזיק טירנא כ' שתימה גדולה היא שאינה מעין החתימה וגם לא שייך שמחה בשבת, וממילא שינה לנוסח וינחו וכ' מקדשי שמך. וכבר נשאל המהרי"ל (שו"ת מהרי"ל החדשות סי' ל"ד) אם לשנות הנוסח מחמת שנוסח מקדשי שמך הוא יותר מעין החתימה סמוך לחתימה, וכ' להשאיר הנוסח הקדום ("וישמחו וכ'"), וכ"כ בתורת חיים סוף פ"ק דחולין. [ואע"פ שהאבודרהם נסח וינחו בו וכ' מ"מ כ' הוא עצמו (במעריב) שגם בשבת נופל לשון שמחה (ע"פ הספרי בהעלותך) דלא כר' אייזיק טירנא]. ולביאור רחב על זה ע' ספר שרשי מנהג אשכנז ח"א מעמ' נ"ט. אמנם המנהג הנפוץ הוא כמו המ"א והביאו המ"ב (סי' רס"ח סק"א).

(כ) יכוין במחשבתו, אני נותן לך ית"ש שבת והודאה גדולה על המתנה הגדולה שנתת לנו היא שבת קודש, ויתן הודאה זו בשמחה עצומה (יסושה"ע).

רצה – שיחזיר העבודה בבית המקדש

רצה - תהא לך נחת רוח (ו)

יהוה - ארון הכל

אֱלֹהֵינוּ - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית
בְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל - בעמך, אע"פ שאינם ראויים (כי הם מתפללים לפניך על בנין

בית המקדש)

וּבַתְּפִלָּתָם - ובתפלתם על בנין בית המקדש [תהא לך רצון]

וְהִשָּׁב אֶת הָעֲבוּדָה - והחזר עבודת בית המקדש

לְדָבִיר בְּיַתְדְךָ - (אפילו) לקדש הקדשים (שהיא העבודה הכי קדושה).

וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל - והקרבנות שיקריבו על האש [תקבל ברצון]

וּתְפִלָּתָם - ותפלות ישראל שהם במקום הקרבנות

בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן - בשביל האהבה שאתה אוהב את ישראל תקבלם

(הקרבנות ותפלתם) בנחת רוח

וְתֵהִי לְרָצוֹן תָּמִיד - ובלי הפסק (גם קודם שנזכה לבנין בהמ"ק) תעזרם

שתהי' [עבודתם (כאופן שתהי'')] לך לנחת רוח

עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ - עבודת התפלה ו(כשיבנה הבהמ"ק) גם עבודת הקרבנות

של ישראל

אֱלֹהֵינוּ (מ) - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית

וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - והשגיח גם על אבותינו בהשגחה פרטית

יְעֲלֶה - יעלה [זכרוננו ופקדוננו] (השמימה)

וְיָבֵא - ויבא [זכרוננו ופקדוננו] (להיכל המלך)

וְיַגִּיעַ - ויגיע [זכרוננו ופקדוננו] (לחצר המלך הפנימית)

וְיִרְאֶה - ויראה לטובה [זכרוננו ופקדוננו] (לפני השכינה)

וְיִרְצֶה - ויתקבל ברצונו (דהיינו שיהא עת רצון כשיבואו לפניו) [זכרוננו ופקדוננו]

(ל) יקבע בלבו לאהוב את כל א' וא' מישראל שהרי מתפלל שירצה ה' בכולם (דרכי חיים).

(מ) כ' היסושה"ע (ש"ס פ"ה) שיאמר יעלה ויבא בשברון לב מאוד ובכוונה עצומה במחשבתו להבורא ית"ש שירחם עלינו ויזכור אותנו ביום הזה כי הימים האלה נזכרים ונעשים התעוררות גדול בעולמות העליונים על כל הנאמר.

עבודת התפלה

וַיִּשְׁמַע - ויכנס באזניו (כביכול) [זכרונו ופקדונו]

וַיִּפְקֵד - ויושם על לבו (כביכול) [זכרונו ופקדונו]

וַיִּזְכֹּר - ויזכר לעולם [זכרונו ופקדונו]

זְכוּרָנוּ - זכירת השייכות אשר בינינו

וּפְקֻדוֹנוּ - ותשומת לב עלינו לטובה

וּזְכוּרֵן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עֲבָדְךָ - וזכירת ברית אבות

וּזְכוּרֵן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עֲבָדְךָ - וזכרון ההבטחה שיבוא משיח בן דוד שנקרא עבדך (ועי"ז יקרב את הקץ)

וּזְכוּרֵן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָׁה - וזכרון ירושלים עירך שעכשיו חרב (ועי"ז ירחם עלי' ויבנהו)

וּזְכוּרֵן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל - וזכרון כל בני ישראל, שעדיין הם בגלות (שעי"ז תקבץ כולם בגאולה העתידה)

לְפָנֶיךָ - יבואו כל הזכרונות האלו לפניך (כי פני ה' היא ההשפעה הגדולה)

לְפָלְטָה - להצלה [לכל עמך בית ישראל]

(ו) לְטוֹבָה - ולהשפיע כל מה שלטובת שלימות כל א' וא'

(ו) לְחַן - וניבואו כל הזכרונות לפניך] כדי שנמצא חן בעיניך ובעיני הכל

וּלְחֶסֶד - וליתן לנו בקשתינו אע"פ שאיננו ראוים לכך (והיינו בחסד)

וּלְרַחֲמִים - ולרחם עלינו שלא תעניש אותנו כפי מעשינו

(ו) לְחַיִּים - וליתן לנו חיים ארוכים בבריאות וטובה

וּלְשָׁלוֹם - וליתן לנו שלום לגוף ולנפש

בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ / חַג הַמִּצּוֹת / חַג הַסִּפּוֹת הַזֶּה

זְכַרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ - זכרנו אדון הכל תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם שמשגיח עלינו בהשגחה פרטית

בו לְטוֹבָה - ביום הזה ליתן לכל א' וא' מה שלטובת שלימותו

וּפְקֻדָּנוּ בו לְבִרְכָה - ותשים לב עלינו ביום זה ליתן לנו רבוי טובה והצלחה

וְהוֹשִׁיעֵנו בו לְחַיִּים - והושיענו ביום הזה שנוכה לחיים

וּבְדַבְרֵי יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים - ובהבטחתך שהבטחת לנו להושיענו ולרחם עלינו

חַסֵּם וְחַנּוּ - חמול עלינו מצד שאתה יוצרנו ותן לנו במתנת חנם (הישועה ורחמים)

וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנו - [ותקיים הבטחתך] ורחם עלינו (אע"פ שאיננו ראוים) ותושיע אותנו

כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ - כי עינינו מייחלות לך

כִּי אֵל מֶלֶךְ - כי אתה - החוק - מלך על הכל

חַנּוּן וְרַחֵם אֲתָהּ - (ו)אתה נותן במתנת חנם וגם לאינם ראוים

וּתְחַזְּקֵנָה עֵינֵינוּ - ותזכנו לראות [השכינה] עין בעין (שיהי' במהרה בימינו)

בְּשׁוּבָה לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים - כשתשיב שכינתך למקדש (אפי' אם יהי') ברחמים

(ולא בזכותינו)